contrast

BASARABIA, RANA DE LA HOTARUL DE EST

EDITURA VICOVIA

ANDREI VARTIC

BASARABIA, RANA DE LA HOTARUL DE EST

NICOLAE RUSU

POVARA ŞI OSÂNDA ORGOLIULUI

Autorii, editura Vicovia și tipografia Docuprint dedică această lucrare aniversării a 90 de ani de la Actul Unirii Basarabiei cu România votat de Sfatul Țării la 27 martie 1918.

Editura VICOVIA

Copyright 2008 - Andrei Vartic, Nicolae Rusu

© 2008 - Editura VICOVIA

Toate drepturile pentru limba română
sunt rezervate Editurii VICOVIA

Imaginea de pe copertă - Prof. Dr. Vasile Şoimaru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
VARTIC, ANDREI
Basarabia: rana de la hotarul de est / Andrei Vartic ;
Povara și osânda orgoliului / Nicolae Rusu. - Bacău :
Vicovia, 2008
Bibliogr.
ISBN 978-973-1825-15-1

I. Rusu, Nicolae

94(498.7+478)

Nici o parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, în mod electronic, mecanic, prin fotocopiere sau prin nici un alt mod fără acordul scris dat în prealabil de Editura VICOVIA

CUVÂNT ÎNAINTE

90 de ani în urmă, la 27 martie 1918, prin votarea Actului Unirii de către Sfatul Ţării de la Chișinău, s-a declanșat fenomenul Marii Uniri a neamului românesc. La 27 august 1989, prin actele Marii Adunări Naţionale de la Chișinău, la care a participat aproape un milion de oameni, românii din Basarabia au declanșat alt fenomen măreţ al istoriei noastre recente – căderea comunismului în ţinuturile locuite de românii aflaţi în spaţii statale diferite după reîmpărţirea Europei de către cele mai criminale regimuri din secolul XX, cel comunist și nazist. În ce măsură aceste două evenimente au ajutat poporului român să reziste la teroarea istoriei sale, aplicată la cel mai instabil hotar al Europei? Ce lecţii au tras oamenii politici, intelectualii, oamenii de afaceri și întregul popor român de peste 30 de milioane, din trecutele învăţăminte ale istoriei? Poate rezista România noilor "politici de forţă", care se aplică chiar azi în dependenţă de "slăbiciunea militară", economică și culturală, dar și "asimilarea internă… din punct de vedere etnic și politic" a teritoriilor locuite sedentar din vechimea vechimii de poporul român? Vom mai putea să ni-i onorăm și peste 100 de ani pe Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul așa cum ame-

ricanii și-i onorează pe George Washington și Benjamin Franklin?

Nicolae Iorga, la un pol al cercetării și Constantin Rădulescu–Motru, la celălalt, ne-au lăsat destule pagini despre prezenţa neamului românesc în istorie înaintea venirii comuniștilor. Ne mai reprezintă oare ideile din acele pagini, aflate, cum se știe, în dispută aprigă, după ce două războaie mondiale, apoi comunismul și industrializarea, au impus României schimbarea? Politicienii români de astăzi (de pe ambele maluri ale Prutului) arareori fac trimitere la lecţiile istoriei. Și tânărul cercetător de la anul 2008 descoperă alt popor român în scrisul predecesorilor decât cel pe care îl cunoaște din viaţa de azi a României. Or, întrebarea dacă înaintașii de la 27 martie 1918, care au realizat Marea Unire a poporului român, ne mai reprezintă la 27 martie 2008 este actualizată în forţă de evenimentele politico–militare, culturale și economice care schimbă acum radical harta Europei. Din altă perspectivă, dar tot a "politicilor de forţă", mai suntem noi reprezentaţi de scrisul și faptele generaţiei pașoptiste, care a realizat și Unirea Principatelor la 1859, și intrarea poporului român în istoria nouă a lumii? Mai este relevantă pentru devenirea noastră în Globalizare, protoistoria poporului român? Mai are importanţă faptul că românii, prin strămoșii daco–valahi și valahi, sunt creștini nativi din timpul apostolilor, iar rușii, de pildă, au fost creștinaţi politic în anul 988? La multe din aceste întrebări răspunde experienţa românilor din Basarabia și sub ruși, și sub comuniști, și sub neocomuniști.

Prima concluzie a acestei experienţe este că nici sub ruși, nici sub comuniștii, nici sub guvernările neocomuniste ale nerealizatului stat Republica Moldova nu s-a reușit îndepărtarea dramatică a unor părţi ale neamului românesc. În acest sens este bine să ne amintim mereu – și să le amintim și copiilor, elevilor sau studenţilor noștri – că,

de pildă, tratatul de la București din 28 mai 1812, care a "cedat" rușilor Basarabia, este nul și ilegal fiindcă principatele nu sunt parte din acel tratat, dar și fiindcă principatul Moldovei nu făcea parte din teritoriul Imperiului turc. Și prin tratatul de la 23 august 1939 ilegalitatea împotriva Regatului românesc s-a comis printr-o înțelegere secretă comunisto–nazistă care nu a întrebat poporul român dacă-și dorește destinul proiectat de Stalin și Hitler. Iată de ce trebuie nu doar să condamnăm acest tratat, ci să cerem în toate instanţele politico–juridice internaţionale ca să fie lichidate consecinţele lui tragice și, în primul rând, cea care a dus la destrămarea Regatului Românei.

A doua concluzie este că prin tot ce a realizat după 28 iunie 1940 în plan cultural, ştiinţific și social, prin economia și infrastructurile sale educaţionale și medico–sanitare, Basarabia nu și-a pierdut rădăcinile românești, s-a modernizat anume ca un ţinut locuit de români, rămânând în continuare scut al întregii românităţi și europenităţi la hotarul nostru de est. Și după 1940 Basarabia a demonstrat că vorba lui Eminescu de la 24 ianuarie 1883 – "Chestiunea retrocedării Basarabiei cu încetul ajunge a fi o chestiune de existenţă pentru poporul român" – este adevărată și astăzi. Eugeniu Ureche, Mihai Grecu, Sergiu Rădăuţan, Nicolae Testimiţanu, Ion și Doina Aldea–Teodorovici, Andrei Sârbu, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Dumitru Matcovschi, Vasile Vasilache, Alexandru Moșanu, Ion Hadârcă, Vladimir Beșleagă, Serafim Saca, Ion Ungureanu, Nicolae Dabija, Anatol Ciobanu și mulţi, mulţi alţii sunt doar vârful de lance al acestui adevăr. Din altă perspectivă, poate fi închipuită România modernă fără Paul Goma, Stela Popescu și alţi mari români originari din Basarabia? Poate cineva să ne convingă că nu sunt români muzicienii basarabeni care se manifestă astăzi cu succes în România – de pildă cei din orchestra de muzică populară

"Lăutarii"? Poporul român din România nu poate face abstracţie de poporul român din Basarabia, chiar dacă basarabenii sunt obligaţi de interesul geopolitic și politicile de forţă să mai trăiască pe ultima fărâmă de imperiu comunist european. Unii basarabeni, de altfel intelectuali valoroși, au devenit servitori umili ai interesului geopolitic ruso–comunist. Printre aceștia se numără și scriitorul Ion Druţă. Ajuns în anii '70–'80 ai secolului trecut un simbol al luptei pentru renaștere naţională în Basarabia el s-a transformat după Marea Adunare Naţională din 27 august 1989 într-un simbol al moldovenismului primitiv. Cauzele acestei degradări sunt cercetate în studiul al scriitorului Nicolae Rusu *Povara și osânda orgoliului* publicat prima oară în această carte.

Arheologia demonstrează că noi, românii, suntem unul din cele mai vechi popoare sedentare, și încă unul creștinat nativ, ale Europei. Unii istorici, eseiști și politologi de după 1989 au combătut generaţia pașoptistă spunând despre tradiţiile noastre, inclusiv despre cele arhivate în doine, cântece bătrânești sau colinde, că nu fac faţă "marii culturi europene". Iată, însă, că cele mai recente investigaţii știinţifice ale sufletului omenesc demonstrează că fondul spiritual al poporului român este de mare actualitate anume pentru incertitudinile tragice ale Globalizării. Arhetipurile străvechi cântate de români în Balaorul, Vidra, Doncilă, Cerbul, Iordachi al Lupului, Ciuma, Toma Alimoș, ca să dăm numai câteva pilde, sunt de cea mai mare actualitate pentru descifrarea cataclismelor antropice din Globalizare, dar și pentru coroborarea acţiunilor antropice cu cele naturale, cosmice, dar mai ales sacre ce se manifestă, de multe ori paradoxal, mult peste puterile omului. Astfel actul rezidirii sacrificiale a altarului primordial, transformat de poporul român în capodoperă poetică și metafizică, devine șansă a umanităţii în perspectiva pierderii de sub

control și a tehnologiilor, și sinucigașilor *globalizari** (sic!) Devenirea mistică a Universului, inclusă tot de un român cu rădăcini basarabene, Ștefan Lupașcu, printre cele mai importante legi ale fiinţei, nu poate fi scoasă azi de pe agenda existenţială a omului, așa cum nu a putut fi neglijată nici în timpurile lui Negru Vodă, nici în cele ale lui Zalmoxis. Or, majoritatea arhetipurilor primordiale ale poporului român se regăsesc în Basarabia, multe din ele fiind culese și arhivate deja după venirea comuniștilor în ţinut.

Mulţi oameni de cultură și știinţă, și încă din cei mai importanţi pe care i-a avut poporul român, au cercetat Basarabia sub ruși. Merită să pomenim măcar pe: Rally Arbore, Nicolae Iorga, Costantin Stere, Ion Nistor, Onisifor Ghibu, Alexandru Boldur, Ștefan Ciobanu, George Ciorănescu, Antonie Plămădeală, Mircea Păcuraru, Eugen Coșeriu, Paul Goma. Concluzia cercetărilor lor este dreaptă și astăzi – Basarabia a fost, este și va rămâne pământ românesc, locuit majoritar de români și în anul 2008.

Prin opera lui Alexandru Hâjdău și B. P. Hașdeu, Mihail Kogălniceanu, Alecu Donici, Constantin Stamati, Alecu Russo, Rally Arbore, Constantin Stere sau Vasile Pârvan (ca să dăm numai câteva pilde) poporul român din Basarabia a participat necontenit la întregirea poporului român și armonizarea fiinţei naţionale românești cu toată fiinţa lumii. Basarabenii au propus soluţii valoroase (vezi "Epistolă către români" a lui Al. Hâjdău") pentru intrarea onorabilă a neamului românesc în mondializare. Alţii, cum ar fi Vasile Gafencu, Teodor Neaga, Constantin Bivol sau Petre Ștefănucă, s-au sacrificat pe altarul întregirii neamului românesc după

** Promotorii Globalizării fără discernământ etnic, cultural și religios.*

28 iunie 1940. Genialul locotenent Gherman Pântea, cel care a convins soldaţii moldoveni în vara lui 1917 că unica șansă de salvare a Basarabiei este unirea cu România, iar apoi a condus operativ ședinţele comitetului de organizare a Sfatului Ţării, este practic un necunoscut și în România, și în Basarabia (Colesnic, [56]). El a fost, însă, unul din cei mai mari oameni politici ai României interbelice alături de alţi mari basarabeni, cum ar fi Ion Inculeţ, Ion Pelivan, Pantelimon Halipa, Ștefan Ciobanu și mulți alţii. Viaţa și faptele acestor oameni iluștri nu pot fi scoase din arhiva noastră naţională, așa cum nu putem scoate de acolo dezastrul mintal al basarabenilor provocat de cotropitorul ruso–comunist după 28 iunie 1940, umilinţa în faţa lui, încrederea politică acordată comuniștilor și profitorilor "democraţi" care i-au și dus după 27 august 1991 în cel mai sărac și mai corupt stat european. Degradarea autohtonă în lene, aroganţă, subcultură, amoralitate, ateism, alcoolism, transformată în ultimii zece și în răsadniţă pentru economia de corupţie și traficanţii de fiinţe umane, stă pe același talger cu realitatea magnifică a Marii Adunări Naţionale din 27 august 1989, condamnarea atrocităţilor comuniștilor și a consecinţelor pactului Ribbentrop–Molotov în 1991, venerarea lui Eminescu și a limbii române, închinarea în faţa celor care reprezintă cu cinste Basarabia ca străvechi ţinut românesc. Cele două eseuri incluse în această modestă carte, editată la Bacău, la împlinirea a 90 de ani de la votarea de către Sfatul Ţării de la Chișinău a Actului Uniri încearcă să puncteze o stare reală a Basarabiei, și să dea măcar unele răspunsuri la întrebările care, odată puse, își află și răspunsurile. Chiar dacă ele sunt tragice.

Andrei Vartic
19 februarie 2008
Chișinău

ANDREI VARTIC

BASARABIA, RANA DE LA HOTARUL DE EST

*Se închină arheologilor **Victor Spinei** și **Gheorghe Postică***

Dacă ar fi să urmăm doar logica majorităţii tratatelor din ultimii 600 de ani, care într-un fel s-au altul au afectat soarta românilor la cel mai instabil hotar al Europei, atunci acest vechi neam european demult nu ar fi trebuit să existe. El, însă, există. Mai mult, neamurile care au locuit în spaţiul carpato–dunărean și nistrean în timpul marii migraţii au dispărut demult din istorie. Neamul românesc, vorbind și o limbă de sorginte latină, cu totul alta decât limbile migratorilor, iată că stă neclintit și la începutul mileniului III, și în aceleași hotare în care a apărut în istorie. Încă și mai interesant este că mai ales pe străvechiul pământ românesc al Basarabiei și Bucovinei, rupt de mai multe ori prin tratate nule sub aspect politico–juridic din structura statală a poporului român, arheologii descoperă pentru timpurile marii migraţii din primul mileniu AD o locuire mai intensă anume a localnicilor sedentari și creștini, nu a migratorilor (Spinei, [1], Postica, [2]). Impactul nomazilor din Câmpia Rusă cu sedentarii din Europa Centrală și de Est a fost

violent, iar consecinţele lui sunt actuale și în Globalizare deși majoritatea popoarelor migrante au dispărut demult (Vartic,[3]). Și pentru vremea hunilor lui Attila, apăruți în Sud–Estul Europei în dauna culturii Santana de Mureș/Cernejahov (pe care, de pildă, frumoasa oală de la Dănceni numai nomadă nu o arată – Rafalovici, [4]), dar și pentru cea care s-a scurs până la retragerea mongolilor, sedentarii creștini sunt mult mai mulţi decât cei păgâni. Menţionăm aici această deosebire radicală între sedentarii creștini și cei păgâni fiindcă numai protovalahii și valahii erau sedentari creștini în acele vremi, prin sedentarii păgâni știinţa arheologică avându-i în vedere pe slavii migratori, care, deși au staţionat și sedentar în spaţiul pruto–nistrean, erau păgâni ca și cei rămași în patriile lor. Astfel, sedentarismul casnic (Russo, [6]) și creștinismul reprezintă primele cărţi de vizită ale neamului românesc tot așa cum cele ale geto–dacilor, predecesorii lor, erau sedentarismul casnic și monoteismul.

De-a dreptul uluitor, dar până una alta doar pentru omul de știinţă, este faptul că aceste culturi sedentare și creștine, protovalahe și valahe s-au dezvoltat anume pe malul drept al Nistrului, așa cum accentua încă în anul 950 (deci la începutul invaziei pecenege în Europa) împăratul bizantin Constantin Porphyrogenitul [5]. Creștinismul sedentar pruto–nistrean, arată și vestitul arheolog Gheorghe Postică în formidabila monografie citată mai sus [2], era oarecum altfel decât cel bizantin sau catolic fiindcă se practica departe de Constantinopol și Roma, în mediul de instabilitate pruto–nistrean. Dezvoltarea centrelor monastice creștine basarabene în preajma sanctuarelor dacice – așa cum se vede la Butuceni – demonstrează cât de important a fost pentru începuturile creștinismului în spaţiul de geneză al poporului român și monoteismului dacic, manifestat în substrat

până în zilele de azi. Referinţa de la anul 950 a împăratului bizantin, deși mai puţin pusă în circulaţie, este un reper de prim rang tocmai fiindcă accentuează sedentarismul creștin al localnicilor, atât din punctul de vedere al Bizanţului, cât și din cel al pecenegilor.

Porphyrogenitul scrie despre șase orașe vechi – aflate la acea vreme în ruină – în care se pot observa ziduri le unor biserici și cruci din piatră poroasă (piatra locală din zona nistreană). Acele orașe și biserici au dispărut demult, nu și vatra lor sacră, rezidită mereu de localnici, așa cum este descris, de pildă, în "Monastirea Argeșului". Cetăţile medievale timpurii de la Alcedar sau Echimăuți ar putea fi tocmai urmele acelor orașe. Cât privește vechile cruci din "piatră poroasă" ele mai pot fi observate și astăzi în cimitirele comunelor de pe malul Nistrului. Așa cum demonstrează și harta lui Ptolomeu, și cercetarea arheologică, anume malul drept al Nistrului era înţesat în antichitate cu dave geto–dacice, iar în Evul Mediu timpuriu cu cetăţi și seliști în care nu au locuit nomazii, ci localnici sedentari și creștini. Faptul că pe același mal, în stânca lui de calcar, s-a dezvoltat încă în Evul Mediu timpuriu și o excepţională viaţa monastică a monahilor creștini autohtoni (Bâzgu, [7]) dezvăluie amploarea vieţii spirituale a acestor localnici, ascunsă cu bună știință de arheologia și știinţa sovietică. Atunci când nu au putut în nici un fel să declare drept slave vestigiile descoperite în horodiștele și seliștele basarabene, arheologii sovietici au întrerupt săpăturile, lucrările fiind redeschise de arheologii români din RSSM abia în anii restructurării, când rezultatele cercetărilor lui Ion Hâncu [8] nu au mai putut fi ascunse.

Ţinta nomazilor, care erau doar în trecere prin Basarabia, cu bine se știe, era bogăţia Constantinopolului

și a Romei. Locuirea lor în Basarabia (dar și în întregul areal românesc) a fost întotdeauna de scurtă durată și s-a manifestat ceva mai durabil în luncile râurilor – de pildă Prut și Siret – pe care le străbăteau în sus și în jos cu turmele lor uriașe. Malul drept al Nistrului, cu stâncile lui prăpăstioase, lipsite și de o vegetaţie suculentă necesară pășunatului turmelor, nu prezenta interes pentru migratori. Totuși păstrarea limbii latine a protoromânilor în comunităţile sedentarilor autohtoni în condiţiile atrocităţilor din timpul marii migraţii, apariţia ei în documentul de la 1521 (este vorba de scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung) în toată complexitatea ei contemporană poate fi înţeleasă și ca o minune. Dar această minune lingvistică, militară, politică, dar și geopolitică neolatină, întâmplată și în calea tuturor migratorilor din Evul Mediu, și în zona de conflict necontenit a marilor imperii care a urmat (toate fiind nelatine), avea nevoie de un suport uman dominant ca să nu dispară. Acest suport au fost sedentarii casnici valahi, modești în manifestările lor publice, adânci în cele spirituale. Așa, cel puţin, ni-i arată bogăţia lor spirituală pe care au reușit s-o arhiveze Alecu Russo și Vasile Alecsandri înainte de invazia dominatoare a tiparului (Alecsandri, [9]). Cu această bogăţie românii și-au demonstrat dreptul la unitate politică la 1859 și Vasile Alecsandri, cel care îi reprezenta peste hotare la acel moment, nu s-a simţit nici o clipă umilit spiritual la Paris când vorbea în mediile politice, diplomatice și culturale de "Mioriţa" sau "Monastirea Argeșului". Dimpotrivă, anume cu fondul spiritual daco–valah Bucureștiul devenea după 1859 și capitală culturală europeană, iar apariţia sintagmelor "Micul Paris" sau "Poartă a Orientului" nu a surprins atunci nici pe români, nici pe europeni. Umilinţa unor pretinși intelectuali bucureșteni în faţa unei anumite culturi apusene,

mai ales după evenimentele din decembrie 1989, demonstrează doar faptul rupturii acestor intelectuali de matca spirituală a poporului român, creștină în esența ei, fără de care, cum vom arăta și mai jos, se vor găsi puține căi de ființare stabilă în viitor (Vartic, [10]).

Mai este important să reținem aici că termenul *valah,* aplicat și românilor timpurii, dar și celor din Europa Clasică, indiferent dacă erau din Moldova, Muntenia sau Ardeal, demonstrează cât de conștienți erau strămoșii noștri de unitatea lor etnică atât pe versanții Carpaților, cât și pe liniile lor de hotar. Deși guvernările recente de la Chișinău fac mare paradă din moldovenism, voind să se "tragă" de la statul lui Bogdan I, este bine să le amintim – nu lor, ci tuturor românilor – mai ales prin manualele de istorie, că și în epoca lui Ștefan cel Mare, și mult mai târziu, chiar și în timpurile fanarioților (când domnitorii își mutau des scaunul domniei de la Iași la București și de la București la Iași), cele două principate românești era denumite Valahii, de multe ori țările românești contopindu-se atât de tare în mintea străinilor încât, de pildă, Ștefan cel Mare scria în capitalele imperiilor europene despre țara lui ca despre "cealaltă Valahie" [55]. Această "cealaltă Valahie" a lui Ștefan cel Mare, însă, nu poate fi înțeleasă temeinic fără cercetarea fundamentală a celeilalte Valahii scoasă din ascunderea istoriei de Basarab I, întemeietorul, care prin lupta de la Posada, 1330, a anunțat lumii existența politică a valahilor. Și, la rândul lor, toți valahii nu pot fi înțeleși fără letopisețului lor sacru, zidit arhitectonic la începuturile statalității contemporane românești și de Basarab I și, mai târziu, de Bogdan I. Acest letopiseț sacru, creștin ortodox, a fost continuat de toți marii domnitori ai românilor, dar într-un mod cu totul și cu totul excepțional de Ștefan cel Mare și Sfânt – considerat și cel mai mare român al tuturor timpurilor

– avem în vedere bisericile de la Putna, Pătrăuţi, Voroneţ, Sfântul Ilie Suceava, Neamţ etc. Arhiva impresionantă de frumos și mistic pe care Ștefan cel Mare a zidit-o la mănăstirile sale este un adevărat cod al măreţiei Evului Mediu românesc și cine știe dacă nu cumva arhiva lui arhitectonică este mai valoroasă pentru devenirea omului decât scrisul renascentist de la acea vreme [52], [53].

S-ar putea, însă, ca apariţia spectaculoasă a uriașului complex spiritual ortodox, arhitectonic și plastic, realizat de Ștefan cel Mare la finele secolului XV, să aibă legătură și cu intensa viaţă monastică din stânca Nistrului, apărută aici încă la începuturile creștinismului (Vartic, [11]). Cele peste 40.000 de chilii din cele 45 de complexe monastice rupestre din stânca Nistrului (Bâzgu, [7]), mai toate cu origine paleocreștină, diferenţiază net, așa cum arătam mai sus, pe valahul sedentar de migratorii păgâni și constituie cel mai convingător argument în favoarea faptului că spaţiul pruto–nistrean este spaţiul canonic al ortodocșilor români pe care ei l-au primit de la moșii și strămoșii lor apăruţi în istorie anume pe aceste meleaguri. Pretenţiile Patriarhiei Ruse asupra acestui spaţiu, ocupat prin înșelăciune de Rusia Ţaristă în anul 1812, nu au altă motivare decât cea politică. Episcopii ruși au venit în Basarabia și Bucovina după 28 mai1812 (Ciorănescu, [12]) alungând episcopii mitropoliei de la Iași care, urmând pe cei de la Suceava (iar aceștia pe cei dobrogeni), au păstorit în Basarabia de la începuturile creștinismului. Ei au fost trimiși de puterea politică a Rusiei Ţariste pentru a rusifica pe românii autohtoni, nu pentru ai păstori în limba lor și cu obiceiurile lor așa cum este drept în ortodoxie. Mai mult, ei au încercat să le impună cu forţa românilor din Basarabia limba rusă în biserici și puţinele școli pe care le-au deschis (Popovschi, [13]) – mai mult pentru copiii administraţiei ruse – dar, așa cum

demonstrează decizia din 1908 a Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse de a scoate la Chișinău o revistă ortodoxă în limba autohtonilor (este vorba de revista "Luminătorul"), această impunere nu a putut fi realizată. Nici credincioșii din cele peste 700 de biserici basarabene, nici preoţii lor nu au vrut să se lepede de ortodoxia lor românească, biserica rusă fiind tratată în tot acest timp drept o biserică impusă cu forţa de ocupantul politic (Arbore, [14]).

Revenirea la normalitatea din 1918, când prin decizia Sfatului Ţării din 27 martie Basarabia s-a reunit cu întregul neam creștin românesc, nu a trezit nemulţumiri în rândurile enoriașilor sau ale clerului, inclusiv al celor ruși. Este drept că în aceeași perioadă în Rusia, devenită stat comunist după 7 noiembrie 1917, începuse teroarea împotriva bisericii ortodoxe, teroare de care Basarabia atunci a scăpat. Nu și după 28 iunie 1940, când biserica ortodoxă a Basarabiei a fost trecută prin tot focul și sabia comunismului rusesc. Atunci când la începutul mileniului III episcopii Bisericii Ortodoxe Ruse își anunţă cu "mânie" drepturile asupra "spaţiului canonic al Basarabiei", ei ar trebui mai întâi să le spună basarabenilor cum reprezentanţii lor au asistat practic toate închiderile și distrugerile de biserici și mănăstiri basarabene, uneori participând împreună cu miliția și trupele de securitate la uciderea credincioșilor, ca la Răciula (Beșleagă, [15]), alteori "blagoslovind" tacit târâirea lor de bărbi pe străzile orașelor și satelor, uciderea preoţilor și călugărilor români, trimiterea lor în Gulag cu sau fără procese politice. Dacă ar fi să vorbească sufletele acestor sfinți – cum a fost, de pildă, cel al protosinghelului Iraclie Flocea [16], s-ar cutremura și cerul deasupra Kremlinului. De ce Patriarhul Bisericii Ortodoxe Ruse îl decorează cu mâna lui pe comunistul–președinte al RM, care se închină și în anul 2008 lui Lenin, întruchiparea răului

cel mai mare pentru Biserica Rusă, ucigașul episcopilor, călugărilor, preoţilor, diaconilor, mirenilor ruși? Cum să legăm pledoaria actuală a episcopilor ruși, pentru "libertatea de a nu fi cu răul" (Kirill, [17]) cu miluirea de către aceeași episcopi a răului comunist din RM? Adevărul, iar în ultimă instanţă adevărul este calea Mântuitorului, nu poate avea o faţă pentru ortodocșii ruși și alta pentru cei din Basarabia. Drumul spre adevăr al fiecărui credincios nu este simplu, nu poate fi bătătorit cu rescrierea istoriei după modelul corectitudinii politice de azi. Așa cum arăta Mircea Eliade, "teroarea istoriei" a lucrat năprasnic în Basarabia, care însă a fost și a rămas românească și europeană pentru că de la începuturile sale neamul sedentar care a locuit aici a fost creștin. A atenta cu instrumentele geopoliticii asupra acestei calităţi, este după opinia noastră, un păcat capital. "E cu neputinţă ca poticnirile să nu vină, dar vai aceluia prin care ele vin..." (Luca, [18]).

II

Așa cum demonstrează cercetarea ştiinţifică sedentarii vechii Basarabii au tăiat zeci de complexe monastice creștine rupestre în stânca de calcar poros a malului drept al Nistrului mult înainte de a se creștina Rusia Kieveană. Majoritatea acestor schituri și mănăstiri au vechime paleocreștină și chiar geto–dacică (ca la Rudi, Cosăuţi, Socola, Saharna, Ţipova, Butuceni). Ele reprezintă adevărate monumente de civilizaţie "sedentară și casnică" românească dar abia cercetările arheologice recente au putut să ajungă la straturile splendorii lor. Cercetările noastre din anul 2007 [11] au demonstrat că aceste complexe nu au fost construite întâmplător, ci în armonie

atât cu evenimentele cosmogonice, inclusiv cele solstiţiale și echinocţiale, cât și cu cele creștine. Coroborate cu harta lui Ptolomeu, dar și cu informaţiile despre Nistru ca una din principalele artere comerciale ale antichităţii europene – de la greci spre Europa Centrala, iar, mai apoi, în timpurile tulburi ale migraţiilor – de la varegi la greci – datele arheologice confirmă cele mai optimiste ipoteze despre cultura materială și spirituală a sedentarilor nistreni începând din cele mai vechi timpuri până la formarea statului medieval al valahilor dintre Carpaţi și Nistru (Postică, [19]).

Nimeni nu poate contesta astăzi că hotarul creștin de pe Nistru, întărit încă în vechime de localnicii sedentari cu o salbă de mănăstiri, schituri și cetăţi, este mult mai vechi decât anul creștinării Rusiei Kievene (988) sau cel al creștinării Olgăi (957), când vestita kneaghină kieveano–novgorodiană l-a și avut ca naș de botez pe însuși împăratul Constantin Porphyrogenitul. Urmele adorării icoanelor pe tot cuprinsul Nistrului de mijloc după incidentul iconoclast de la Constantinopol (Buburuz, [20]), prezenţa unor semne paleocreștine, cum ar fi structurile simbolice din semne creștine și solare (cercetate de noi la Cosăuţi – Vartic, [21]), sau formate din sinteza celor creștine cu cele ale culturii Santana de Mureș/Cernjiahov (vezi crucea în formă de svastică de pe gura vasului de la Dănceni, și crucile în formă de svastică descoperite în seliștele sedentare pruto–nistrene din veacurile V–VIII, despre care scrie Gheorghe Postică în [2]), dar mai ales cele care îmbină elementele dacice cu cele creștine, ca în micile grote de la Cosăuţi, demonstrează că și creștinismul apostolic, adus probabil chiar de Sfântul Andrei, a ajuns până dincolo de Hotin urcând pe Nistru în sus, în actuala Bucovină, acolo unde locuirea dacică și valahă a fost deosebit de intensă (prima organizare protostatală

românească, așa numita "vlașskaia zemlea" (ţara vlahilor), este atestată anume în Bucovina (Papacostea, [22]).

Strategia apostolilor, cum bine se știe, a fost să creștineze marile aglomerări umane ale acelor timpuri, nu pustietăţile. Anume numeroasele dave geto–dacice de pe Nistru, și nu, de pildă, pustietăţile Niprului de lângă Kiev, au atras pe Sfântul Andrei în aceste locuri. Acţiunea lui, mai veche decât impactul daco–roman din anii 101–106, mai veche și decât timpul când Ptolomeu elabora vestita lui hartă, a avut succes fiindcă dacii erau monoteiști, nu politeiști, ca nomazii din Câmpia Rusă. Faptul că poporul român nu a fost creștinat politic, și nici prin sacrificiul apostolilor, ca la Roma, ci în mod natural – am putea spune mistic – lasă mari posibilităţi științei arheologice să descopere și drumul real al Apostolului Andrei prin nordul Pontului Euxin, și modul cum poporul român a apărut în istorie anume ca popor creștin. Numeroasele mănăstiri și schituri rupestre de pe malul drept al Nistrului ar putea fi o dovadă în plus că anume pe Nistru în sus s-a ridicat Sfântul Andrei, creștinând pe dacii organizaţi în puternice comunităţi sedentare în jurul davelor lor de la hotar.

Straturile culturale ale sedentarilor pruto–nistreni, care nu sunt alţii decât strămoși daco–latini ai românilor actuali, sunt descoperite de arheologi unele peste altele, în același context etno–cultural protovalah, valah și românesc (Theodoru [23], Spinei [1], Postică [2]), de-a lungul întregii istorii recente a Europei, de la daci și până la români, cu aceleași elemente de locuire sedentară. Enumerăm aici doar câteva din acestea: *casa* (și nu locuinţa provizorie sau carul nomadului), dar nu și *orașul* de tip apusean; "veșnicia" hotarelor comunităţilor agricole, statornicia lor fiind păzită cu strășnicie în

vechile timpuri de "bătrânii cu brazdă pe cap" (Gonţa, [24]); *plugul* (etimologia termenului este trimisă de DEX spre sl. *plugu,* dar rușii dau pentru *plug* o etimologie prusacă [25], deci mai repede gotică, iar asta ar însemna și dacică, dat fiind contextul în care anume de la dacii sedentari goţii au împrumutat acţiunea aratului); *secera* și *coasa,* alte instrumente ale agricultorului sedentar; *fântâna, locașele* și *artefactele de cult* creștin și ortodox, *stâlpul* (părul, mărul) din mijlocul satului; *agricultura cerealieră* combinată fericit mai ales cu *păstoritul local,* nu cu cel de *transhumanță,* cum s-a tot insistat din anumite centre științifice (mai ales rusești, în ultimele vreo două sute de ani); simțul acut, arhetipal, *al moșiei* (evidenţiat în devălmășia răzeșească, care, vorba lui Cantemir, îl transforma pe ţăranul simplu în "boier care își lucrează singur pământul"); un cult străvechi, *sacrificial,* al moșilor și strămoșilor care au locuit în vechimea vechimii în aceleași hotare și, lucru foarte important, pentru același destin (vezi, de pildă, colindele de tip "Bourul negru" sau "Cerbul", adevărate testamente spirituale ale tuturor sedentarilor carpato–dunăreni și nistreni).

De altfel, sacrificiului Bourului sau al Cerbului, identic, la alt nivel de creare și arhivare, cu cel al păstorului mioritic, elaborat poetic și metafizic remarcabil (cu adevărat aceste creaţii ar putea fi invidiate și de Homer, și de Ovidiu, și de Virgiliu, așa cum arătau patriarhii Unirii de la 1859) nu se regăsește în, de pildă, sacrificiile umane ale slavilor răsăriteni (ultimele, din câte se știe, realizate chiar de Vladimir, cel care a și creștinat Rusia Kieveană, cu puțin timp înainte de anul 988, când a și construit la Kiev un mare Pantheon al zeităţilor slavilor de răsărit). Încă și mai interesant este că motivele zidirii sacre prin sacrificiu, de fapt ale rezidirii sacre a unui locaș de cult (astfel punându-se cu insistenţă problema

zidirii sacre primordiale, a prototipului de pe care a fost construit "zidul cel vechi și părăsit" – vezi la Alexandru Hâjdău eseurile "Despre calitatea poeziei divine" și "Despre scopul filosofiei" [26] – și a celor care au decis construirea ei), îl aflăm doar la români și proto–români, și iar ca element spiritual, sacru, mistic și arhitectonic, pe tot cuprinsul locuirii medievale românești. Mai mult, așa cum a observat temeinic mitropolitul Bartolomeu Anania în "Cerurile Oltului" [27], doar la români tronul lui Dumnezeu, așa cum este pictat în vechile biserici de pe Valea Oltului, se sprijină pe un cosmos zidit arhitectonic, din zidărie de piatră, fenomen observat de noi și în pictura bisericilor moldovenești din acel timp [8]. Nu este întâmplător că un Toma Alimoș (a lui moș) apără sacrificial, "sus, pe șesul Nistrului", vechile hotare ale întregii comunităţi românești. Ele nu sunt doar hotarele etniei, ci și hotarele cele iubite și construite de Dumnezeu, tocmai pentru asta fiind vizitate, așa cum susţine tradiţia folclorică, atât de des și de Maica Domnului, și de Sfinţii Apostoli. Și azi localnicii îţi arată la Saharna sau Ţipova urmele și palmele Maicii Domnului, iar o veche inscripţie pe una din icoanele de la Ţipova (dispărută cu părere de rău în 1940) descrie apariţia Născătoarei de Dumnezeu deasupra scalei de la Ţipova în anul 1666 [28].

În alt context, dar tot pe făgașul manifestărilor spirituale românești, amintim aici că și Făt Frumos luptă cu un curaj sublim, dar la alte hotare, cele ale familiei. El anihilează pocitaniile ce izvorăsc necontenit din izvorul iluziilor omenești pentru a sfinţi prin nunta arhetipală familia monogamică românească, întărind astfel și vechile hotare ale neamului, și căile de iniţiere pe care fiece tânăr trebuie să le străbată pentru a deveni bărbat adevărat. Curajul lui este alimentat necontenit de sfintele

si sfinţii creștini adoraţi de întreaga comunitate și izvorăște nu din careva tradiţii războinice sau militare, ci din mila faţă de cel mai necăjit ca tine, care este arhetipală la eroii poveștilor populare românești, dar și din misterul universal pe care omul nu îl poate cunoaște altfel decât tot pe calea mistică (Vartic, [29]).

Prin tot ce ne-au lăsat mărturie istoria și tradiţiile, Basarabia a fost, este și va fi pământ românesc oricât de ticăloasă ar fi geopolitica de după 1812, 1939 sau 1991 (Iorga, [30], Nistor, [31], Boldur, [32], Ciobanu, [33], Goma, [34]). În 1991 cetăţenilor din fostele state comuniste li s-a părut doar că au cucerit prin revoluţie libertatea și democraţia. Pretinsele structuri politice "democratice", care au răsărit ca ciupercile după ploaie pe ruinele fostului imperiu comunist, nu au anihilat "urma" tiparului comunist așa cum nemţii au lichidat după 9 mai 1945 urma nazistă. Ele nu au putut aduce binele atâta jinduit de cetăţeni, ci doar libertatea de a păcătui, de a corupe și a fi corupt, de a-ţi permite orice, inclusiv crimele cele mai oribile, ca să te îmbogăţești material cât mai repede. Așa migraţia transfrontalieră și traficul de fiinţe umane, alcoolul și aroganţa, ateismul și injustiţia, crimele economice și teribilismul democratic (iată, a venit și pentru omul simplu, care își decide acum prin vot colectiv viitorul, timpul lui "vsio pozvoleno" (totul este permis), pronosticat de Dostoevski), prostituţia fizică dar și cea morală etc., etc. (nu este locul aici să arătăm tot tragismul tranziţiei de la totalitarismul comunist de tip sovietic la democraţie) au devenit stări comune pe ambele maluri ale Prutului. Întâmplător sau regizat, românii se manifestă și prin aceste stări, oricât de penibile și de nedorite ar fi. Asta fiindcă tocmai Globalizarea scoate în evidenţă salturile creșterii și descreșterii lumii (ca pe falanga de os de la Cuina Turcului, de peste 12.000 ani – Vartic,

[54], în Coloana lui Brâncuși sau în mai puţin cunoscutul tratat al lui Dimitrie Cantemir despre creșterea și descreșterea Imperiului Otoman [35]), imposibilitatea progresului continuu (spre care aspiră teoria tratatelor politice) și chiar a pretinsei evoluţii prin salturi. Imposibilitatea "progresului mistic", despre care vorbea la începutul secolului XX și Constantin Rădulescu Motru [36] aflat în dispută ştiinţifică și publicistică aprigă cu "iraţionalitatea naţionalistă" a lui Nicolae Iorga [37] se topește până la urmă în misterul fiinţării universale din care, până una alta, poporul român face parte. Inclusiv cel care trăiește în spaţiul pruto–nistrean, ba inclus, ba scos de cinismul geopolitic din graniţele statului român.

III

Între 1806 și 1812, așa cum arată într-un excelent studiu George Ciorănescu [10], marile puteri europene au încheiat mai multe tratate din care nu a lipsit soarta Moldovei și Ţării Românești. Lipsită aproape totalmente – după mazilirea cantemireștilor la Harkov și uciderea lui Constantin Brâncoveanul și a copiilor săi la Constantinopol – de o clasă politică sau de una economică cât de cât răsărită, care să-i reprezinte anume în acea epocă tulbure, soarta românilor se decidea așa de parcă românii trăitori pe toţi versanţii Carpaţilor, inclusiv până la Nistru, erau niște simple cărţi de schimb. Tratatul ruso–turc de la București, din 28 mai 1812, prin care Moldovei, adică "cealaltei Valahii" i se mai lua (după ocuparea Bucovinei de către imperiul Austro–Ungar) o parte din teritoriul ei natural, partea răsăriteană, dintre Nistru și Prut, nici măcar nu a fost vizat de vreun reprezentat al Moldovei de atunci, locuită numai de se-

dentari români. Moldova nici nu avea domnitor în anii 1806–1812 (după "demisia" lui Alexandru Moruzi), ci un fel de guvern vremelnic numit, în fond, tot de Rusia, care și ocupa de pe la 1789 ambele principate în încercarea de a opri expansiunea revoluţiei franceze spre Imperiul Rus și posibila conexiune franco–turcă. În acele timpuri principatele românești de la gurile Dunării parcă nici nu existau. În opinia imperialilor de la Viena, Constantinopol, Paris sau Sankt–Petersburg în statele valahe existau doar niște boieri sărăntoci și niște ţărani și ciobani, cu toţii analfabeţi (din punctul de vedere al alfabetizatorilor europeni), fără a fi reprezentaţi în vreun fel, măcar cultural, pe harta lumii. Să mai amintim, așa cum arăta și profesorul Mircea Păcuraru ([38], p.193) că anexarea Basarabiei prin tratatul ruso–turc de la 28 mai 1812 "era fără valoare și nulă ca drept, căci Turcia nu avea drepturi teritoriale asupra pământului românesc".

Cu toate astea tocmai în acele timpuri, să nu uităm că era vorba de vremurile lui Pascal, Voltaire și Kant, în principatele române s-a tradus în română Biblia și Istoriile lui Herodot, aproape întreaga Filocalie, iar la schit și la mănăstire viaţa religioasă atingea o profundă viaţă spirituală, necunoscută în cealaltă Europă. Măsura spiritualităţii dinaintea anului 1846 poate fi opera mitropolitul moldovean Veniamin Costachi, apoi și a celui muntean, Grigorie Dascălul, care au tradus și tipărit (inclusiv în timpul lungilor lor nevoinţe forţate în Basarabia ocupată de Ţar, rămase mai mult necercetate) nenumărate cărţi ortodoxe, de temelie pentru boom–ul politic, lingvistic, cultural, istoric și metafizic de la 1848 (Păcuraru, [38]). În lumina acestei munci spirituale uriașe, deși anonime, pașoptiștii nu ne mai apar ca niște semănători, ci ca harnici culegători și cosași. Limba română vorbită de ţărani și păstori, dar mai ales exten-

siunea ei cultă din schit și mănăstire, a permis elitelor românești să anticipeze prin opera lor cultural–științifică descoperirea cântecelor bătrânești, adevărate epopei metafizice, acelea cu care fondatorii statului român de la 1859 se mândreau în toate capitalele europene. Basarabenii Alexandru Hâjdău, Alecu Donici, Costantin Stamati, Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu (vezi "Dacia Literară" de la 1840) fac parte anume din această elită înaintepașoptistă. Prinosul lor la reintrarea poporului român în istoria modernă a lumii fiind atât de mare (și el este unanim recunoscut) este imposibil să scoți și străvechiul pământ românesc al Basarabiei, care i-a născut, din harta devenirii întregii naţiuni române. Întâmplător sau nu, dar în perioada imediat premergătoare ocupaţiunii rusești de la 1812, adică în timpul ocupaţiunilor temporare din veacul 18, în Basarabia s-au reactivat o mulţime de schituri și mănăstiri, salba celor de pe valea Işnovăţului, Culei și a Ikelului fiind cea mai impunătoare. La Butuceni (vechime paleocreștină), Căpriana (1420), Suruceni (1785) Condriţa (1783), Vărzărești (1420), Hâncu (1678), Răciula, Frumoasa (1804), Curchi (1773), Hârbovăţ (1730), Hârjauca (1740), Hirova (1805), Tabăra (1779), Ţigănești (1725), dar și în vechile schituri și mănăstiri de pe malul Nistrului – Rudi, 1777, Călărușeca (1782), Cosăuți (1729), Cușelăuca (1786), Dobruşa (1772), Japca (sec. XVII), Saharna, 1776, Horodiște–Ţipova (cel puţin sec. XII) – [39] – viaţa monahală a avut o intensitate maximă tocmai în acele vremuri tulburi din secolul XVIII. Mărturie a acestei minuni dumnezeiești ne stă și reconstrucţia mănăstirii rupestre de la Horodiște (actuala Ţipova) din 1765 [26], dar și construcţia rapidă a unor noi biserici de lemn în toată Basarabia. Proiectul lor, deși de sorginte moldovenească, așa cum se vede în fotografia bisericii de la Cornova, expusă de Paul Mihail

în parcul central din Chișinău [40], a fost armonizat cu pridvorul brâncovenesc, iar asta dă o splendoare anume vieţii spirituale din Basarabia înainte de venirea politică a episcopilor ruși (care au înlocuit majoritatea vechilor biserici de lemn cu noi construcţii de piatră).

Ocupând ilegal Basarabia în 1812 rușii au găsit aici o populaţie preponderent românească – 419.240 români (86%), 30.000 ruteni (6,55%), 19.130 evrei (4,2%), 6.000 lipoveni (1,2%), 1.207 găgăuzi (0,25%), 1.200 bulgari (0,25%) (vezi comentariile la datele recensământului rusesc din 1817 în [38], [41]). De-a lungul anilor, așa cum se vede și din recensământul din 2004 organizat de guvernarea comunistă a Republicii Moldova, care a atestat aici aproximativ 80% de români (moldoveni), s-a schimbat radical doar structura ne–românilor, nu și cea a românilor. Însă, așa cum s-a demonstrat deja cu numeroase documente, inclusiv prin Declaraţia de Independenţă a Republicii Moldova din 27 august 1991, cei care au fost maltrataţi fără milă în aceste condiţii demografice au fost anume etnicii români, majoritari. Faptul că ei nu au răspuns la teroare cu anomalii rasiale sau șovine demonstrează miracolul fiinţei românești, sedentară, casnică și creștină, de o bunătate proverbială, dar și cinismul și lașitatea ocupanţilor care i-au ucis sau trimis ca pe animale în Gulag după 28 iunie 1940 sau 23 august 1944 mai ales pe români. A vorbi despre existenţa în Basarabia a unui multiculturalism "crestomatic... mozaical" în aceste condiţii – ale genocidului rusesc din secolul XIX sau al celui comunist de după 1940, orientate mai mult împotriva populaţiei românești – așa cum a arătat președintele RM, Vladimir Voronin, la 11 februarie 2008, în cadrul lucrărilor Conferinţei Internaţionale de la Munchen referitoare la politica securităţii, este cel puţin nepoliticos.

Să reamintim aici că mitropolia Iașilor pierdea în Basarabia după 28 mai 1812 "12 protopopiate, peste 775 de biserici parohiale, dintre care 40 de piatră, una de cărămidă, iar restul de lemn" (Păcuraru, [38], p. 196). Bisericile de lemn erau, cum bine se știe, o acomodare la atacurilor necontenite ale nomazilor necreștini, care, fie că le prădau, fie că le ardeau cu totul, nu ar fi tolerat nici zidirile de piatră, mult mai costisitoare. Localnicii reconstruiau imediat bisericile arse, pe aceiași vatră, după plecarea năvălitorilor, astfel realizându-se și modernizarea lor arhitectonică necontenită după modelul marilor construcţii de piatră de la Putna, Neamţ sau Iași. Practic sub fiece biserică veche din Basarabia se descoperă urmele unor construcţii sacre mult mai vechi, unele având, cu certitudine, și vechime apostolică.

De altfel tocmai acest aspect de vechime ortodoxă românească în Basarabia îl ascunde Biserica Ortodoxă Rusă, atunci când pretinde că Basarabia face parte din teritoriul ei canonic de după 1812. Cât de tristă este această fundamentare politică se vede și din înaltele decoraţii pe care comunistul Vladimir Voronin le tot primește de la patriarhul rus Alexei al II–lea. Dacă e să urmăm logica fundamentală a ortodoxiei, expusă chiar la 29 ianuarie 2008 de către mitropolitul Kirill [17], una din cele mai luminate feţe ale ortodoxiei, efortul major al misiunii ortodoxe în Globalizare este să le arătăm oamenilor "libertatea de a nu păcătui", sau "libertatea de a se păzi de rău". Or, răul comunist, mai ales cel instaurat în Rusia de către Lenin și Troţki în toamna anului 1917, este unul de cumpănă nu doar pentru ortodoxia sau statalitatea rusă, ci pentru întreaga umanitate. În urma acţiunii acestui rău au fost uciși zeci de milioane de oameni, majoritatea dintre ei creștini ortodocși, au fost arse și explodate majoritatea bisericilor și mai toate mănăstirile din

fostul Imperiu Rus. Cum se poate, așadar, să decoreze Biserica Ortodoxă Rusă pe un om, fie el și președinte al RM, care de mai multe ori pe an se închină public anume lui Lenin și face paradă, mai ales electorală, din această închinăciune în faţa răului celui mai îngrozitor care a dus aproape de dispariţie întreaga ortodoxie rusă? Adorarea "ortodoxă" a răului comunisto–bolșevic la începutul anului 2008, manifestat în Basarabia de către V. Voronin, nu este cumva un rău mai mare decât răul bolșevic în sinea lui? Tihnitele schituri și mănăstiri basarabene, acelea care poartă în aerul lor sufletele tuturor călugărilor nevoitori dinainte și după 1340, dinainte și după 1812, dinainte și după 1940, dinainte și după 1991, au un singur răspuns a această întrebare. Basarabia este ţinut canonic ortodox nativ de la începutul creștinătăţii. Dar tot de atunci ea este și pământ nativ românesc.

IV

Deși pare de necrezut, dar poporul analfabet al românilor, care la 1812 era parcă inexistent pe harta Europei, dădea către 1850 câteva opere poetico–metafizice anonime remarcabile, cum ar fi cea despre rezidirea sacrificială a unei vechi construcţii sacre, cea despre relaţia dintre *cosmosul liturgic* (Mircea Eliade) și om, cele, de un misticism cutremurător, despre relaţiile dintre bărbat și femeie (Vidra, Mihu Copilul, Brumărelul, Kira), sau cele în care apărarea sacrificială a hotarelor, elementul–cheie al fiinţării sedentare, (Toma Alimoș, Doncilă) reprezintă unicul drum spre mântuire al eroilor acelor timpuri. Ciclul Bourului, Cerbului, Dulfului (peștelui) în care sacrificiul animalului sacru în perioada dacică a fost preluat, cu inteligenţă majoră, în perioada creștinării

(sfinţii părinţi ai acelor timpuri au preluat și ei simboluri mai vechi cum ar fi peștele, treimea, cultul soarelui și a Lunii, etc.) sau cel al Balaurului, reprezintă arhetipuri–cheie ale creștinismului românesc. Importanța acestor opere în Globalizare s-ar putea să fie chiar mult mai mare decât pentru timpurile când au fost create sau culese pentru uzul de la 1848.

Misterul apariţiei și prezenţei necontenite a acestor capodopere în spaţiul pruto–nistrean, faptul că ele au fost culese și arhivate chiar de Academia de Științe a fostei RSSM (aflată sub totală dominaţie politică), demonstrează cât de puternic a fost și este spiritul românesc în Basarabia. Faptul că doina și hora, jocurile de copii și descântecele, teatrul de Anul Nou și cel al nunţii, botezului, îngropăciunii, obiceiurile calendaristice (de Paște sau Crăciun), arhitectura casei și felul de a lucra pământul (inclusiv în perioada comunistă) au făcut și fac parte din structura de manifestare a poporului român din Basarabia și Bucovina (trebuie să accentuăm numaidecât acest lucru) demonstrează cât de iresponsabilă și amorală este insistenţa *globalizarilor* geopolitici de a rupe Basarabia din contextul românesc și a de o transforma într-o rană mereu sângerândă a Europei. Fiind o rană estică a hotarului natural românesc, ea se va spiritualiza necontenit și în viitor, așa cum s-a spiritualizat și în trecut, și va lua forma unor remarcabile opere artistice, religioase, științifice sau politice, așa cum s-a și văzut în opera recentă a basarabenilor Paul Goma, Eugen Coșeriu, Eugen Ureche, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Dumitru Matcovschi, Valeriu Cupcea, Ion Ungureanu, Alexandru Moșanu, Nicolae Costin, Nicolae Sulac, Ion Hâncu, Gheorghe Postică etc. (dăm numai câteva pilde). Așa cum întreaga ortodoxie românească nu poate fi concepută fără opera mitropoliţilor basarabeni Iosif

Naniescu, Gurie Grosu, Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu (iar recent și a lui Savatie Baștovoi [39]), tot așa și Basarabia este, vorba lui Eminescu, "o chestiune de existenţă pentru poporul român". Dispariţia strajei de la hotare, și Basarabia este un asemenea hotar, așa cum ne învaţă cântecul fundamental al lui Grigore Leșe (Bucovina, plai cu flori), va aduce pieirea ţării noastre. Această pieire, privită chiar și dinspre centrul de stăpânire prin haos a lumii, acum nu ni se poate întâmpla tocmai fiindcă spiritul creator al neamului românesc lucrează vârtos în Basarabia. Iar viitorul, cum se știe, este la voia Dumnezeu. Nu a omului.

În acest context noi îndrăznim să comparăm fiinţial opera iluminiștilor francezi cu cea a luminătorilor români din secolul XVIII și prima jumătate a secolului XIX, inclusiv a celor anonimi. Ce reprezintă, de pildă, *Tartuffe?* Este critica vehementă a unei societăţi secularizate și industrializate care nu mai are repere morale. *Tartuffe,* ca și *Rinocerii* lui Eugen Ionesco de mai târziu, pun, însă, cel puţin în planul cercetării metafizice, și problema secularizării fundamentelor morale care au permis răului să transforme întreaga societate în rinoceri sau Tartuffi. Fiind vorba de un rău fundamental, care în globalizare este multiplicat cu viteza comunicării electronice, de un rău care mutilează de multe ori incurabil faţa omului, cel puţin elitele politice ale lumii trebuie să pună și problema securizării acelor fundamente (pentru a păzi întreaga umanitate de anihilarea totală printr-un simplu act terorist, posibil acum datorită tehnologiilor și nanotehnologiilor). Spiritul românesc a prevestit aceste dezastre încă în Evul Mediu, le-a descris în opere poetice remarcabile – fie și anonime, cum este "Monastirea Argeșului – și a propus și unica soluţie care ne mai poate salva înainte de venirea Zeului despre care vor-

bea Heidegger în 1967 [40]. Această soluţie este rezidirea (mistică și sacrificială) a vechilor ziduri sacre. Bourul negru din colindă, dar și Negru Vodă din baladă reprezintă la români reperele arhetipale ale necesităţii imperioase de rezidire a vechilor ziduri sacre, părăsite sau neisprăvite în timpurile de cădere și prăpăd ale fiinţei umane. Privite prin prisma celor două războaie mondiale și a cataclismului de sorginte ateist–comunistă din secolul XX, aceste timpuri de prăpădire a fiinţei omenești se văd ca perioade de cădere ce urmează unor perioade de înălţare (spirituală, dar și economică). Noua ordine "bună" a lumii, acest NEW AGE de care se face acum atâta paradă, nu poate veni, însă, fără aplicarea algoritmului românesc – *rezidirea sacră* a lumii, inclusiv prin *rezidirea sacrificială* a sanctuarelor apărute misterios încă de la ivirea omului actual pe pământ acum 40.000–50.000 de ani [54].

Bourul negru sau Negru Vodă sunt simboluri ale acelei vechimi, descoperite și cercetate de arheologi sub forma oxizilor de mangan din morminte sau pictura rupestră, dar și a oxizilor roșii de fier, simbol al sacrificiului Anei și în balada pe care generaţia Unirii Principatelor a depus-o la Paris ca mostră a excepţionalei spiritualităţi native românești. Arheolingvistica, neglijată oarecum de arheologii contemporani, nu poate scoate din contextul cercetării nici originea antroponimicului Manole–Manuli, care are cu certitudine rădăcini în străvechiul antroponimic indo–european Manu (nume de referinţă și în onomastica românească), nici pe cea a Anei, soţia lui Manole, sacrificată în numele rezidirii sacre a lumii. Antroponimicul Ana, iarăși, nu poate fi scos din contextul ciclului solstiţial care măsoară timpul pe pământ, adică anul. Nu facem anume aici alte investigaţii pe acest făgaș, accentuăm numai că

întregul complex al sacrificiului mistic descris anonim de tradiţia românească în Cerbul, Bourul negru, Monastirea Argeșului sau Mioriţa a fost descoperit, cercetat și arhivat și în Basarabia, inclusiv, așa cum arătam mai sus, în perioada ei comunistă [44]. Încercarea comuniștilor și a geopoliticienilor ruși (și nu numai) actuali de a neglija trecutul și tradiţia sacră, creștină și românească în Basarabia nu are sorţi de izbândă tocmai fiindcă este generatoare de încă și mai mult rău, de sărăcie, umilinţă și subdezvoltare. Secularizarea binelui sacru are o limită peste care nici o fiinţă omenească nu poate trece. Însă rezidirea sacralităţii secularizate, începând de la o limită pe care omul nu o poate cunoaște, nu se mai poate face fără sacrificiu. Globalizarea scoate această limită și acest sacrificiu din hotarele unei anumite etnii, structuri statale sau religii. Care va fi sacrificiul global necesar pentru rezidirea sacralităţii secularizate cu atâta înverșunare în ultimul secol, va arăta numai ziua de mâine. Așa cum se manifestă ca hotar estic și rană sângerândă a Europei, străvechiul pământ românesc și creștin al Basarabiei nu poate fi scos din realitatea acelei zile.

V

Propunem ca metodă a cercetării existenţei neamului românesc în Basarabia, în condiţiile geopolitice extreme ale spaţiului pruto–nistrean, pe de o parte, existența (prezența) etno–politcă, sedentară, creștină, naturală și absolută anume a românilor în acest spaţiu de la originile lor (mitice, arhetipale) și până în prezent, și, pe de altă parte, realitatea relativă a tratatelor privitoare la poporul român și agregatele lui politice, în marea lor majoritate semnate și ratificate fără prezen-

ţa reprezentanţilor de jure ai românilor, prin care el s-a manifestat în modernitate începând cu lupta de la Posada, 1330. Pentru o asemenea metodă de cercetare a istoriei prezenţa doar a documentului istoric nu mai este de ajuns. Documentul istoric oglindește mai ales realitatea tratatelor și corespondenţei marilor puteri geopolitice în vederea semnării unor tratate, ca urmare a unor războaie sau a unor împărţiri mai mult sau mai puţin drepte ale Europei (este vorba de poporul român ca parte fondatoare a populaţiei autohtone, creștine, a Europei). Așadar documentul istoric, și mai ales hermeneutica istorică, trebuie să fie completat, și de multe ori în mod obligatoriu de cultura materială și spirituală a epocii cercetate, în special de documentul arheologic, lingvistic, etnografic, arhitectonic, economic, cultural, religios. Cercetarea sociologică românească, denumită și monografia românească, fondată în perioada interbelică de profesorul Dimitrie Gusti și experimentată mai ales în Basarabia (la Cornova, în primul rând) și-a demonstrat vivacitatea anume pe acest segment al investigaţiei ştiinţifice. Alături de Gusti la acele monografii basarabene au participat multe din cele mai luminate minţi ale acelei epoci (și cu adevărat o putem numi epocă), cum ar fi Mircea Vulcănescu, Traian Herseni, Anton Golopenţia, Henri Stahl, Petre Ștefănucă, Nicolae Moroșan și mulţi alţii (Șoimaru, [45], Gusti, Bădina, [46]).

Această participare, alături de manifestările culturale, cercetările din arhive sau investigaţiile prin călătorii ale unor Nicolae Iorga, George Enescu (vezi concertele lui Enescu de la Chișinău dinainte și după votarea Actului Unirii din 27 martie 1918), Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Onisifor Ghibu, Mircea Eliade și mulţi alţi mari români, demonstrează că părăsirea Basarabiei după 1812 sau 1940, ba chiar și sacrificiul ei de către Consiliul

de Coroană în iunie 1940, nu a fost niciodată definitivă. Mai ales că poporul român nu a părăsit niciodată acest străvechi ţinut românesc, aşa cum, de pildă, au părăsit sârbii provincia Kosovo. Este drept, pentru a nu fi nimiciţi cu totul sau strămutaţi de Stalin în "Siberii de gheaţă" românii din Basarabia s-au lăsat parţial mancurtizaţi (zombificaţi) de fostul regim comunisto–bolşevic. După 1989 această mancurtizare a stopat accesul lor imediat spre contextul românesc (și european prin excelenţă) și a păstrat la guvernare în noul stat Republica Moldova un produs comunist osificat, agramat și iresponsabil. Totuși șederea lor, a românilor, în spaţiul pruto–nistrean este, vorba justiţiei actuale, irevocabilă. La 27 martie 2008, când se împlinesc 90 de ani de la votarea Actului Unirii Basarabiei cu Patria Mamă, istoria nu mai poate fi rescrisă în sensul lichidării poporului român din Basarabia cu ajutorul tratatelor vechi și noi, inclusiv cu a celui de la 23 august 1939 sau a celui din 10 februarie 1947, care este tot o consecinţă a pactului dintre Hitler și Stalin.

Destinul tragic sau luminos al umanităţii nu a fost și nu este unul care poate fi proiectat progresiv sau evolutiv. Marile imperii, ca și mai micile structuri etno–politice au parte de creștere și descreșteri, ba chiar de dispariţii totale din istorie. Despre ele ne vorbea Miron Costin înaintea "Divanului", "Istoriei ieroglifice" sau a "Creșterii și descreșterii imperiului otoman", scrise de Dimitrie Cantemir tocmai în timpul când renascentismul și enciclopedismul european încerca să demonstreze contrariul. Istoria politică a lumii este palidă în faţa misterului universal al fiinţării și pe acest domeniu Basarabia, prin sacrificiul ei, a dăruit poporului român un viitor la care alţii nu pot nici aspira. Fiindcă este bazat pe "măreţia mistică a trecutului", dar și pe devenirea mistică a vii-

torului, sacrificarea Basarabiei atât pe altarul geopolitic de la gurile Dunării, cât și pe cel național, nu mai ține de actele revocabile ale omului, ci de ziua de mâine a întregii Europe.

În același context, după opinia noastră, cercetarea domniei lui Ștefan cel Mare și Sfânt doar în baza documentelor scrise sau a faptelor sale politico–războinice, fără punerea în metodă și a arhitecturii și picturii preafrumoaselor biserici construite de el, este înșelătoare și irelevantă. Fără arhitectura Putnei, Pătruțului, Voronețului sau Neamțului (adevărate replici și la arhitectura genială a lui Bruneleschi, dar această provocare face parte din altă cercetare) domnia lui Ștefan cel Mare și Sfânt și locul românilor în civilizația europeană nu poate fi nici cercetat științific, nici conștientizat, hai să folosim un termen recent de uzură, corect. Mai mult, așa cum au demonstrat Maria Magdalena Szekely și Ștefan Gorovei [47], s-ar putea ca cercetarea unor documente arheologice aflate la mare distanță de principatele românești, cum ar fi ruinele regatului de Mangop sau simbolistica Asăneștilor, să ne dea mai multe piste de înțelegere corectă a lungii domnii a lui Ștefan cel Mare (după o perioadă de atrocități apocaliptice realizată de fiii și nepoții lui Alexandru cel Bun), decât puținele documente istorice (epuizate încă în perioada interbelică a secolului XX). În aceeași ordine de idei, cercetarea documentelor ezoterice pe care le elabora, de pildă, Nicolae Milescu pentru uzul personal al Țarului Rusiei, s-ar putea să deschidă și noi piste de cercetare a prezenței tragice a fiicei lui Ștefan cel Mare și Sfânt la curtea lui Ivan al III–lea. Tot așa, cercetarea istoriei principatelor române nu poate trece cu vederea algoritmul politic al renașterii regatului dacic (al unui stat unitar al tuturor românilor), apărut odată cu unirea realizată de Mihai Viteazul, apoi prezentă și

în acţiunile politice ale lui Dimitrie Cantemir, și în cele ale cuplului Ecaterina–Potemkin, și în opera generaţiei Marii Uniri de la 1918. (În vederea realizării acestui deziderat politic nu doar Dimitrie Cantemir s-a căsătorit din interes cu Casandra Cantacuzino, fiica domnitorului muntean Șerban Cantacuzino, cel care a comandat traducerea în română a Bibliei, ci, mai înainte, și Ștefan cel Mare și-a luat de soţia pe Voichiţa, fiica lui Radu cel Frumos, nepoata lui Mircea cel Bătrân, așa ca fiul lor, Bogdan al III–lea, ca și Antioh Cantemir – de pildă – să aibă dreptul la coroana principatelor unite).

Nu putem trece cu vederea în această cercetare nici proiectul dacic al Ecaterinei. Marele kneaz Grigori Alexandrovici Potiomkin–Tavriceski, unul din cei mai luminaţi ruși ai tuturor timpurilor, s-a pregătit (sau a fost pregătit de Rusia) pentru a fi viitor rege ortodox al Daciei. El a murit în condiţii neelucidate, pe un deal de lângă Nisporeni, în Basarabia, în anul 1791, când, îmbolnăvindu-se pe neașteptate, a decis să părăsească stafful lui din Iași și să plece la Nicolaev, orașul abia fondat de el la gurile Niprului. Despre el Ecaterina a II–a a spus: *"Он был мой дражайший друг... человек гениальный. Мне некем его заменить!"* ("Mi-a fost cel mai scump prieten... un om genial. Nu am cu cine să-l înlocuiesc!")

Moartea misterioasă a kneazului Potemkin nu a întrerupt realizarea proiectului bizantin al Rusiei, dar, pentru acel moment istoric, proiectul restaurării regatului dacic a fost amânat. Ceilalţi mari generali ruși ai momentului, – Riumanţev, Suvorov, Kutuzov – care s-au manifestat tot în timpul campaniilor din Crimeea și Principatele Române au continuat "opera" acestui mare om politic rus, care a reușit la 1789 ocuparea Moldovei până la Siret. De cealaltă parte a Siretului el s-a ciocnit

atunci cu armatele împăratului austro–ungar, tocmai acela căruia Ecaterina a II–a îi scria în 1782 despre intenţia de a refonda "în Basarabia, Moldova și Muntenia" vechiul regat dacic. Asupra acestor intenţii și documente a atras atenţie la timpul lui și Nicolae Densușianu (în "Revoluţiunea lui Horia"), dar după episodul de la 1889 (ce coincidenţă bizară cu dispariţia lui Eminescu), exact peste o sută de ani după "ocuparea Moldovei până la Siret", cercetarea acestor împrejurări de către genialul istoric nu a mai fost posibilă.

Interesant este că la o altă fractură a istoriei românilor, la 28 iunie 1940, armata lui Stalin, deși una comunistă, a fost întâmpinată de comuniștii din Basarabia cu placarde pe care scria "Vrem Moldova până la Siret!". Chiar să nu fi știut Siguranţa românească de scrierea acestora (și a altor placarde) anume pe teritoriul României, înainte de 28 iunie 1940? Chiar să fi trecut neobservată vânzoleala celulelor comuniste din toate orașele și târgurile Moldovei dinaintea acestei date fatidice? Chiar să nu fi venit nici un raport de la ofiţerii de informaţii de pe teren despre pregătirea bâtelor, banderolelor, pistoalelor de către bandele de comuniști? Chiar așa de mare să fi fost secretul serviciilor secrete ale lui Stalin că și Pantelimon Halipa a aflat în ultimul moment de invazia sovietică? Chiar nu s-a putut feri de această invazie măcar arhiva Basarabiei, mai ales cea de la mitropolie, seifurile băncilor și depozitele armatei române? Chiar nu s-au putut feri de destinul lor tragic marii oameni ai Basarabiei, arestaţi atunci de comuniști și condamnaţi la moarte în Gulag, cum ar fi Vasile Gafencu, Theodor Neaga, Constantin Bivol, Petre Ștefănucă și mulţi alţii? Chiar nu vede corectitudinea politică de azi că la tribuna improvizată care a salutat intrarea Armatei Roșii în Basarabia stăteau la loc de cinste ofiţerii CC? La toate

aceste întrebări – și la multe altele – a răspuns magistral, cu o mulţime uriașă de documente, basarabeanul Paul Goma în "Săptămâna roșie". Întâmplător sau nu, dar anume Paul Goma a fost înaintemergătorul alungării comunismului din România, așa cum toată Basarabia, prin marile acţiuni intelectuale și populare din 1988–1989 a stat la originea anihilării comunismului rusesc și a dezmembrării URSS.

Este, așadar, de-a mirării că numeroșii istorici autohtoni și străini trec ușor cu vederea realitatea înrudirii politice a principilor români în vederea restaurării vechiului regat dacic (sau măcar a unui stat centralizat al tuturor românilor), prezent nu doar în viaţa și opera lui Dimitrie Cantemir, ci și în alte fapte și documente ale multor oameni politici influenţi ai vremii. Nu poţi să nu observi că începând de la acţiunile militare ale primului voievod român recunoscut internaţional după o strălucită acţiune militară (acestea erau actele de recunoaștere diplomatică ale timpului), este vorba de Basarab I, idealul politic de unificare a tuturor knezatelor românești într-un singur stat a fost viabil tot timpul. Faptul că nu s-a realizat anume atunci, la 1330, sau în timpul când Ștefan cel Mare a cucerit de nenumărate ori Muntenia, ţine mai repede de necesitatea imperioasă a supravieţuirii neamului românesc, aflat la cel mai instabil hotar european, prin mai multe construcţii statale, unele rudimentare, și, mai ales, prin cedarea unor părţi din teritoriul naţional pentru satisfacerea poftelor de moment ale cuceritorilor (în marea lor majoritate nomazi, migratori). Basarabia, partea dintre Nistru și Prut a spaţiului natural, de geneză, a poporului român, a avut parte de cele mai multe ori de acest destin. Consecinţele cedărilor sau ocupărilor cu forţa a Basarabiei (cum arătam mai sus, la 1812 nimeni nu i-a întrebat măcar pe câţiva

boieri români dacă vor să cedeze Basarabia) au fost în majoritatea cazurilor tragice, adevărate catastrofe și genociduri, pentru românii de aici. Cu toate astea, deși porecliți de mai toți istoricii străini (din lipsa documentelor arheologice, de care dispunem acum cu prisosință) drept huni, slavi, cumani, unguri, pecenegi, mongoli, tătari, ucraineni sau ruși, deși infiltrat cu elemente lingvistice și de habitat al acestor migratori, la deschiderea firească a porților etno–culturale, neamul românesc reapărea tot sedentar, casnic și creștin în Basarabia ca prin minune (fapt reprezentat genial de preotul Alexe Mateevici în "Limba noastră"), vorbitor de curată limbă românească, păstrător al vechilor tradiții sedentare și creștine ale neamului românesc.

Dacă urmărești hărțile Europei de la apariția lui Attila în Europa Centrală și de Răsărit până la plecarea mongolilor de aici s-ar părea că acest neam românesc nici nu avea cum să apară pe la 1330–1360 atât de puternic în istoria politică a Europei, mai ales cu evidente urme geto–dacice în patrimoniul său economic și spiritual. Basarabia, spațiul dintre Nistru și Prut, denumit așa de strategii ruși, dar în urma unor realități toponimice prezente la Gurile Dunării încă din timpul lui Basarab I, ca părți ale statului Basarabilor munteni, deși pare o excepție, este un exemplu solid de rezistență sedentară a neamului românesc în condițiile nelămuritelor încă migrații mesianice, economice sau prădătoare ale diferitelor seminții nomade care au devenit mase critice de acțiune militară și politică în imensitatea Câmpiei Ruse, întinsă și azi de la Nistru și până la Oceanul Pacific. Denumit în Evul Mediu și "al doilea drum din varegi la greci", Nistrul a fost și rămâne, cum demonstrează relevant conflictul transnistrean, cel mai important hotar al civilizației europene și sângerarea lui și în Globalizare, este,

cu certitudine, un semn de foarte prost augur pentru Europa. Sărăcia lucie a românilor de aici, ca și în trecutele timpuri, fiind foarte puţin atractivă pentru prădătorii nomazi ai Globalizării, ţinta penetrării acestui hotar nu este Basarabia cea totalmente lipsită chiar și de zăcăminte naturale. Cu cele 9.000 de km de drumuri stricate, infrastructurile sale sanitare și educaţionale rudimentare, apele freatice otrăvite pentru o sută de ani înainte, lefurile de mizerie pe care economia de corupţie a comunistului V. Voronin le aplică cetăţenilor RM, Basarabia, nu poate fi nici într-un fel atractivă pentru nomazii de la începutul mileniului III decât pentru un eventual teatru de război. Ţinta lor, ca și în Evul Mediu timpuriu, este Europa de Apus și acest deznodământ nu este tragic pentru poporul român. Ci pentru cel francez, german, englez, italian, spaniol, polonez și, mai ales, așa cum arată istoria, rus.

VI

La finele anului 2007 editura "Vicovia" din Bacău a scos o nouă carte a profesorului ieșean Ion Nuţă – "Limbă și cultură românească în Basarabia". Ion Nuţă este cunoscut drept un cercetător atent al operei lui Alexe Mateevici, a și editat academic opera poetului și în România, și în Republica Moldova. Cartea apărută la Bacău, deși răspunde unei diversiuni politice, este rezultatul unei cercetări lingvistice fundamentale ale fenomenelor periferice ale limbii române, atât pentru contextul neologizării limbii vorbite de poporul nostru, cât și pentru cel al încercărilor, venite pe parcursul ultimelor 2 milenii mai ales dinspre est, de a-l scoate din istorie. În studiile adunate în carte se demonstrează riguros că

limba română nu doar a rezistat presiunilor neologizatoare și geopolitice (geopolitica, în fond, fiind încercarea necontenită a migratorilor de a fundamenta cucerirea noii patrii), ci a devenit, prin trăinicia fundamentelor sale lexicale și gramaticale, prin capacitatea uriașă de a se adapta armonios noilor provocări și bifurcări ale civilizaţiei, generatoare de noi și spectaculoase produse lingvistice, atât în planul exprimării ştiinţifice, artistice sau religioase, cât și în cel al manifestărilor sociale, politice sau tehnologice. În acest sens fenomenele periferice ale limbii române, întâmplate, așa cum arată autorul, mai ales la hotarele poporului român (deși în Globalizare ele se manifestă și în zonele centrale, inclusiv la București și în alte orașe mari ale României sau în zone ale lumii unde milioane de emigranţi români caută un trai mai bun), au constituit și adevărate cetăţi ale limbii române (de multe ori confundându-se parcă cu cetăţile reale de pe malul Nistrului), și zone în care limba română și-a demonstrat trăinicia și capacitatea de a exprima fluxurile și refluxurile civilizatorii, dar și pe cea de a reprezenta cultura și civilizaţia românească în orice împrejurare a manifestării umanului. Anume în acest sens, "Limbă și cultură românească în Basarabia", descriind aria de răspândire a poporului român dincolo de hotarele sale politice, ne arată și trăinicia acestor hotare, dar și faptul că anume ea este adevăratul scut de apărare al limbii noastre. Dispariţia acestui scut va fi și începutul dispariţiei limbii române și a statului român, așa cum a intuit Mihai Eminescu.

Activ în orice clipă, inclusiv în perioadele de însângerare ale istoriei, scutul limbii române de la hotare păstrează și întărește tradiţiile poporului român, îl mobilizează benefic pentru a răspunde provocărilor care, vorba Evangheliei, vin oricum, și pentru a se adapta, inclusiv

prin asimilarea unor termeni străini, la noile condiţii sociale și tehnologice ale lumii. Necesară lingvistului, filosofului, istoricului, dar, mai ales politicianului, această carte poate fi și un dicţionar de reprezentare al poporului român în mediile diplomatice ale lumii, și cărămidă la temelia noii Românii, pe care ne-o impune mereu și vechea limbă română, și noua lume (care, cel puţin pentru contextul dezastrelor, nu mai poate fi interpretată ca o evoluţie, ci, poate, doar ca o acomodare). Basarabia, fiind cea mai răsăriteană provincie românească, cuprinzând împreună cu Bucovina, așa cum arătam mai sus, ca un scut, hotarul nostru de est, fiind și sacrificată de-a lungul istoriei atât de instinctul de supravieţuire al principatelor și statului român, dar și de cinismul nomazilor, este hotarul pe care limba română nu l-a părăsit niciodată. Chiar dacă a fost obligată, uneori prin teroarea Gulagurilor, alteori prin umilinţa simplei dorinţe omenești de a trăi în condiţii de normalitate europeană, să devină și "limba moldovenească", ea nu a dispărut nici sub rușii ţarului (cei care au interzis orice manifestare cultă românească în Basarabia), nici sub cei comuniști, mai odioși chiar și decât fasciștii lui Hitler. Mai mult, prin valorile culturale apărute aici fără ajutorul centrului politic de la București, uneori chiar în pofida dorinţei lui, Basarabia a devenit, ca și în timpurile străvechi, și cetate spirituală a poporului român. Kogălniceanu, Russo, Hașdeu, Stere, Goma, Coșeriu, Stela Popescu (Stela de la Chiperceni) sau Mihai Cimpoi, ca să dăm numai câteva pilde de mari personalităţi basarabene contemporane, reprezintă deplin întreaga naţiune românească. Basarabia, astfel, este modelul care demonstrează pe viu, și lucrul acesta este evidenţiat magistral de domnul Ion Nuţă, nu doar rezistenţa limbii române în condiţiile de teroare ale istoriei, ci și un spaţiu de dincolo de hotarele

politice ale României în care au fost și sunt create, mai ales după 28 iunie 1940, mari valori spirituale românești care reprezintă întregul popor român. Tocmai de aceea, salutând apariţia acestei cărţi deosebit de trebuitoare momentului actual spiritual, politic și istoric, noi punctăm mai jos pentru cititorul din România câteva repere ale Basarabiei contemporane văzute din interiorul ei, necesare pentru înţelegerea noilor provocări care se vor întâmpla cu certitudine nu doar la periferiile neamului românesc, ci și în centrul lui, nu numai în centrul actual politico–economic al lumii, ci, mai ales, la periferia ei.

VII

Miza celor care încearcă să impună întregii lumi, acum și prin noile instrumente politice și de comunicare ale Globalizării, inclusiv prin documentele și tratatele elaborate de Uniunea Europeană, Consiliul Europei, CSI, GUAM sau OSCE (pe care, din câte se știe, mai nimeni nu le respectă – vezi experienţa tratatului de la Istanbul cu privire la retragerea Armatei Ruse din Transnistria) sau existenţa unei așa numite "limbi moldovenești" în actele oficiale ale UE – este Basarabia, străvechiul pământ românesc de la hotarul de est al poporului român, așezat geografic între râurile Nistru și Prut. Evident, pe acești "binevoitori" (noi le spunem *"globalizari"*) ai "poporului moldovenesc și ai limbii moldovenești" nu-i interesează deloc unitatea fără dialecte a limbii române, puterea sau vechimea lexicului și gramaticii limbii române vorbite la vest și la est de Prut. Acest fapt era conștientizat nu doar de Mihai Eminescu sau, ceva mai înainte, de generaţia de intelectuali de la 1848, ci și de monahul de la schit în secolul XVIII, și de

către cei care au decis traducerea Bibliei la București (și cu eforturile moldoveanului Nicolae Milescu), și de cei care au schiţat încă pe la 1340–1370 pentru construcţiile de cult ortodox românești una din cele mai frumoase arhitecturi din Europa.

Tartuffii autohtoni pot să vorbească și cu rime din Eminescu, și cu metafore din balade, și cu expresii argotice românești, dar să susţină în același timp că cei care se exprimă în Basarabia în limba lui Eminescu, nu sunt români. Nici chiar unitatea tradiţiilor economice și a celor de habitat social, sau cea a manifestărilor folclorice calendaristice și religioase, nici chiar portul popular sau arhitectura casei nu sunt dovezi pentru acești oameni iresponsabili că limba vorbită la est de Carpaţi (miza lor e pusă până una alta pe aceste spaţii) este limba noastră cea română (cum este definită, inclusiv ca sărbătoare naţională, în Basarabia). Mai mult, ei se fac a nu vedea sărăcia lucie a cetăţenilor statului creat tot de ei prin teroare și genocid pe doar o parte a Basarabiei. Pe ei îi interesează doar starea geopolitică a acestor vechi ţinuturi românești, ruperea lor și din contextul european, și din cel românesc.

De aceea discuţia cu privire la noua geopolitică privitoare la partea basarabeană a poporului român (practicată cu inconștienţă aproape totală de mulţi politicieni români și după decembrie 1989), este ruptă de actualii *globalizari* de sorginte comunisto–rusă (sic!) de realităţile politice și culturale evidente prin care se manifestă democratic românitatea răsăriteană. Așa cum s-a arătat în Declaraţia de Independenţă a Republicii Moldova, votată de parlamentul de la Chișinău la 27 august 1991, românii din Basarabia și Bucovina, deci și actuala Republică Moldova, nu pot face abstracţie de actele cotropirii ru-

seşti a ţinutului pruto–nistrean încă înainte de 1812 şi, astfel, amânarea europenizării principatelor române (de pildă prin regulamentele organice care impuneau şerbia în principate). Basarabia nu uită nici de Actele Politice de la 27 martie şi 1 decembrie 1918, prin care s-a creat România Mare, în consens, la acel timp, cu acţiuni politice similare care au avut loc în Europa pe dărâmăturile marilor imperii. Sau de prevederile Tratatului de la Paris din 1920 care a demarcat graniţele naturale ale poporului şi statului român în baza dreptului istoric, economic, lingvistic, geografic etc. Încă şi mai imposibilă din punct de vedere basarabean şi bucovinean este impunerea "limbii moldoveneşti şi a poporului moldovenesc" prin "uitarea" tratatului odios, criminal sub toate aspectele, încheiat la 23 august 1939 de Stalin şi Hitler, care a şi provocat una din cele mai mari tragedii politico–rasiale a lumii, inclusiv holocaustul comunist în URSS şi cel al evreilor în zonele ocupate şi de Germania nazistă, şi de URSS (vezi holocaustul comunist al evreilor religioşi basarabeni din 1940 realizat de Stalin şi comunişti înainte de Auschwitz), despre care, nu prea înţelegem de ce, cercetătorii evrei uită să vorbească (Elena Postică, [48]) În baza acelui tratat diabolic s-a creat, prin lucrarea serviciilor secrete ruseşti, actualul stat Republica Moldova, nerealizat chiar şi la începutul anului 2008 sub toate aspectele politice şi socio–economice tocmai fiindcă şi-a batjocorit până şi propria Declaraţie de Independenţă. Reuşind şi una din cele mai ticăloase diversiuni migratorii de pe continentul european – alungarea (prin închiderea masivă a întreprinderilor şi izgonirea investitorilor străini) a peste jumătate din forţa de muncă activă (peste un milion de oameni din totalul de 3,5 milioane), actualul regim politic de la Chişinău (comunist, postcomunist, dar şi geopolitic) se bate intenţionat

numai pentru legalizarea internaţională a hotarelor feudei lor, a "limbii moldovenești" (inclusiv în ediţii enciclopedice europene – desigur pe bani grei – și diverse documente internaţionale, unde nu este întrebat nici bunul simţ, nici omul de știinţă) și a "patriotismului moldovenesc", amânând reformele democratice și economice, retehnologizarea, armonizarea hărţilor culturale și economice ale lumii cu realităţile românești basarabene.

Păstrarea Basarabiei ca rană deschisă a Europei, ca insulă de subdezvoltare (repetăm, Republica Moldova este cel mai sărac stat european) a fost impusă guvernaţilor de la Chișinău imediat după declararea independenţei RM. Această impunere geopolitică nu scoate vina de pe clasa politică sau intelectuală a României și Basarabiei, care s-a lăsat impusă și, după cum s-a scris de nenumărate ori în ultimii ani, chiar s-a lăsat coruptă pentru acest deznodământ. Încă odată, acum după căderea regimului criminal al comuniștilor, ciocoiul nostru autohton și-a uns botul și din banul interesului străin, și din prostirea românului simplu. Dar și acest român simplu s-a lăsat prădat și umilit fie din aroganţă, incultură sau lene, fie din neputinţa clasei lui reprezentative de a-și asuma răspundere pentru perpetuarea interesului naţional românesc, devenit de la 1 ianuarie 2007 și interes european. Așa tranziţia de la totalitarism la democraţie s-a transformat în Basarabia, străvechi pământ românesc, și într-o rușine a Europei, și, mai ales, în una a României. Așa lupta basarabenilor pentru renaștere naţională, orientată împotriva ocupaţiei rusești și comuniste, a degenerat în ochii formatorilor de opinie de la București în naţionalism, iar vectorul anticomunist al acestei lupte s-a transformat și la Bruxelles, și la Washington într-o formă primitivă de revoltă socială. Așa opoziţia proromânească, anticomunistă, proeuropeană din Basarabia a

fost părăsită și de "frații" politici de peste Prut, și de democrații de la Bruxelles și lăsată să se confrunte singură cu întreaga putere politico–militară și mediatică a Rusiei. Așa cei aproape o mie de tineri uciși într-o ambuscadă de trupele speciale ruse la Tighina în mai 1992 au fost prezentate în toată lumea de puternica massmedia rusă drept crime ale naționaliștilor români din Basarabia. Așa manipularea cu ajutorul mentalului comunist și a diversiunii realizate prin fărâmițarea fostului Front Popular în mai multe partide, a dus la pierderea alegerilor din 1994 de către partida democrată a Basarabiei. Fiind decisive pentru acel context, mai ales că noul stat european românesc nu avea o Constituție, acele alegeri au păstrat la putere fosta nomenclatură comunistă și au amânat europenizarea Basarabiei pe un termen imposibil de precizat la ora actuală. Marea rămânere în urmă față de UE de la 1994 s-a amplificat prăpăstios în anii din urmă atât prin convulsiile economiei, cât, mai ales, prin alungarea peste hotare a celor mai buni cetățeni. Atunci când practic toate statele din UE și America de Nord se luptă să-i atragă pe cei mai talentați tineri ai lumii, statul românesc de la Chișinău îi alungă cu cinism, iar investițiile în infrastructuri socio–umane sunt ca și inexistente. Nenumăratele strategii de dezvoltare pe care le elaborează în anii din urmă comuniștii nu țin nici într-un fel cont de uriașa rămânere în urmă a Republicii Moldova față de locomotiva UE și, ce este foarte grav, mint în continuare cetățenii despre această prăpastie tot mai mare, adevărata cauză a neintegrării RM în UE. Faptul că cercetarea științifică și dezvoltarea infrastructurilor educaționale și culturale (de pildă, ca în Rusia) este și ea scoasă din vizorul strategilor comuniști ai RM demonstrează că așa numita "europenizare" este o nouă aberație comunistă, aruncată în ochii cetățenilor pentru ținta alegerilor

parlamentare din 2009. Mai mulţi formatori ai opiniei publice de la Chișinău au scris în ultimii ani că fantomaticul stat românesc dintre Nistru și Prut s-a realizat și cu ajutorul logistic al democraţilor apuseni, inclusiv ai celor de la București, care "nu au vrut să se implice" în timp ce Rusia se implica și se implică din plin în Basarabia. Adevărul despre această "neimplicare" va ieși, desigur, odată și odată la iveală, mai ales că rana basarabeană, fie ea a neamului românesc, fie a Uniunii Europene, va avea și tendinţa de se cicatriza dacă statele și naţiunile europene nu se vor arunca în neant.

Președintele actual al RM, Vladimir Voronin, tună și fulgeră pe la diferite manifestări politice internaţionale despre "războiul permanent al României împotriva Republicii Moldova", cheamă necontenit serviciile speciale ale RM să lupte cu pretinsa sponsorizare românească a partidelor politice care formează opoziţia basarabeană. Asta în timp ce sponsorizarea rusească este de mii de ori mai mare decât finanţarea acţiunilor culturale românești din Basarabia. Zeci de ziare și reviste, posturi de radio și televiziune, organizaţii non–guvernamentale și fundaţii, universităţi și licee, programe sociale și o mulţime de întreprinderi (unde sunt primiţi la lucru "doar vorbitorii de limbă rusă" – asemenea anunţuri împânzesc mereu Chișinăul), dar mai ales mitropolia "întregii Moldove" a Patriarhiei Ruse sunt sponsorizate de Federaţia Rusă pentru un scop care nu necesită prea multe comentarii și care reprezintă același vector ca și în timpul companiilor lui Sveatoslav sau Potemkin la gurile Dunării – Constantinopolul și Roma. Abia după 2030, când, în opinia strategilor ruși, se va schimba și tehnica actuală militară, și harta hidrocarburică a lumii, și când "a treia Romă" se va instaura decisiv, în opinia lor, la Kremlin, acest vector geopolitic mediteranean, care trece acum

întâmplător peste Basarabia și România, va putea fi schimbat. Asta nu înseamnă, așa cum am arătat și mai sus, că anume în aceste condiţii neamul românesc trebuie doar să se pitească în ascunderea sa etnică și să nu profite, inclusiv politic și economic, de conjunctura geopolitică nefavorabilă lui. A fi la hotarul confruntărilor dintre Est și Vest, dar și la Porţile Orientului poate aduce naţiunii române mult mai multe câștiguri decât statelor care stau mai departe de hotare. Dar pentru asta inteligenţa naţională trebuie să slujească cel puţin responsabil interesul naţional, care absolut pentru toate statele și popoarele lumii este doar unul – supravieţuirea pentru viitor.

Bătălia pentru Basarabia, pe care la ora actuală o dă numai firava societate civilă din RM – repetăm că ea este anticomunistă, proeuropeană, dar și proromânească – este de fapt o bătălie pentru viitorul României, pentru destinul benefic al naţiunii române într-un univers antropogen tot mai zdruncinat de imposibilitatea adaptării fiinţei umane la contextul neuman, tehnologic, al Globalizării. Faptul că mijloacele de informare în masă pot provoca printr-o simplă eroare de comunicare a informaţiei un seism social catastrofal sau că un virus biologic necunoscut poate fi transportat și activat în doar câteva ore în cele mai mari orașe ale pământului, pe lângă alte cataclisme antropice sau naturale, demonstrează cât de aproape de o instabilitate globală este actuala civilizaţie. În același timp, așa cum arăta la timpul lui Alexandru Hâjdău, contextul spiritual românesc s-ar putea să fie de folos pentru stoparea creșterii acestei instabilităţi până la cote imposibil de oprit de către om. Despre această stare de "point of no return" vorbea în 1967 și marele neamţ Martin Heidegger ("Doar un zeu ne mai poate salva!") și în anul 2008, la 90 de ani după votarea reunirii Basarabiei cu întreg poporul român, nu se întrevede

nici o posibilitate de a nu-i da dreptate însinguratului neamţ de la izvoarele Dunării. Deși Germania s-a reunit în urma revoluţiei globale anticomuniste, primejdia prăbușirii statului german este foarte aproape de prăbușirea întregii civilizaţii tocmai din cauza reacţiunii imposibil de știut și controlat a unor răni europene sângerânde, cum este amânarea geopolitică a reunirii Basarabiei cu România. Bătălia pentru Basarabia, deși camuflată de haosul guvernării comuniste de la Chișinău, se dă pe întregul câmp strategic european. Acest război, ascuns de ochii lumii cu pretinsul regim democratic leninist de la Chișinău, se vede cel mai bine în nenorocită viaţă a ţăranului român din Basarabia, dar și în convulsiile, de multe ori leneșe, înfumurate sau alcoolizate, ale claselor intelectuale și politice care îl reprezintă.

Faptul că stafful logistic al bătăliei pentru Basarabia (care se dă și la ONU, UE, Consiliul Europei, OSCE și în alte organisme internaţionale) se află la Moscova este arhicunoscut de toţi cei care studiază sau se ocupă politic și economic de "grădina zoologică basarabeană" chiar dacă, din interes privat sau din motive de corectitudine politică, diplomaţii apuseni tac atunci când ar fi putut să vorbească despre Basarabia și limba vorbită de populaţia băștinașă a acestei multpătimite (citește – sacrificate) regiuni europene măcar în termenii diplomatici aplicaţi faţă de, de pildă, Tibet, Taiwan, Insulile Kurile sau Gibraltar. Cei care au dezlănţuit în ultimii câţiva ani un adevărat război euro–atlantic pentru legalizarea "limbii moldovenești" și a "naţiei moldovenești" au realizat într-un timp foarte scurt acţiuni la care nici dictatorul Stalin nu s-a gândit. "Dicţionarul moldo–român" și alungarea prin sărăcie din Republica Moldova a păturilor intelectuale (inginerii, medicii, profesorii, agronomii, juriștii etc., care au iniţiat și condus mișcarea anticomunistă, de-

mocratică și de renaștere națională din anii 1989–1991), coruperea economiei, dar și coruperea politicienilor, a funcţionarului public, a clasei superioare a profesorilor și oamenilor de știință etc., etc., a culminat încă în 1995 cu batjocorirea "Declaraţiei de Independenţă" din 27 august 1991, și încercarea (trebuie să o numim așa cum este – disperată) – de a impune românilor din Basarabia și Bucovina altă geneză decât cea pe care o demonstrează cercetarea științifică a istoriei românilor în spaţiul pruto–nistrean. Tot această grupare, că este condusă de la Moscova, că din vreun centru cominternist al lumii, asta mai că nici nu mai are sens să aflăm, încearcă să convingă opinia publica internă și externă că pactul Ribbentrop–Molotov a fost îngropat și de războiul dintre Hitler și Stalin, început de Hitler la 22 iunie 1941, și de tratatul biruitorilor din 10 februarie 1947 (Socor, [49]).

Straniu este că acești binevoitori uită să ne spună că poporul german nu a ţinut cont de tratatul din 10 februarie 1947 și s-a reunificat așa cum i-a dictat interesul lui naţional. Și mai straniu este că tot ei uită să ne spună care era vina poporului român la 23 august 1939, când s-a decis distrugerea Regatului românesc prin acţiunile militare din vara anului 1940, deci înainte de începerea războiului dintre comuniștii sovietici și naziștii lui Hitler. Toate astea se mai îmbracă, în ritmuri galopante, cu teoria aberantă a apariţiei în secolul XIV a "poporului moldovenesc", un popor de migratori, altul decât poporul român, sedentar și creștin.

Astfel, la 6 iulie 2007, un grup de istorici și arheologi din Federaţia Rusă, care activează mai ales la Sankt–Petersburg (care beneficiază de publicarea studiilor lor în revista "Stratum", fondată de arheologul Mark Tkaciuk, care mai este și secretar al CC al partidului comuniș-

tilor din RM, dar și consilier al președintelui RM), au relansat într-un amplu articol publicat în ziarul "Nezavisimaia Moldova" de la Chișinău teoriile migraţioniste de formare a "poporul moldovenesc și a limbii vorbite de acest popor", insistând fin, dar "științific", asupra faptului că "moldovenii" s-ar fi format în Evul Mediu din popoarele nomade care au trăit în spaţiul pruto–nistrean și că limba lor, un dialect latin răsăritean, a fost impusă acelor nomazi ca mijloc de comunicare de circumstanţele politice care s-au creat după retragerea mongolilor și recucerirea valahă a acestor teritorii (prin transhumanţă, spun ei, de către grupuri foarte mici de ciobani valahi veniţi din sudul Dunării).

Această teorie aberantă este promovată și de pretinșii istorici și lingviști "moldoveni" care au relansat mai ales după 2001 proiectul comunist (stalinist) al "limbii și naţiunii moldovenești", desăvârșit prin 1945–1950 de către Mohov, Sovietov, Levit, I. D. Ceban și alţi lingviști și istorici "moldoveni" la comanda CC al PCUS. Reapariţia acestei teorii comuniste migraţioniste, fără fundament științific, alături de proiectul Moldovei Mari, pe care îl afișează în toată lumea V. Voronin și la începutul anului 2008, este, fără îndoială, un atac deschis și contra siguranţei naţionale a statului român, și împotriva întregului popor român, care locuiește și dincolo de hotarele politice ale României, dar și împotriva stabilităţii politice a Uniunii Europene. Spunem asta fiindcă prin legalizarea politică a "limbii și naţiunii moldovenești" (care nu este nici măcar un dialect al limbii române), se încearcă crearea unui precedent pentru alte proiecte europene destabilizatorii, cum ar fi scoaterea din contextul limbii italiene și spaniole a unor dialecte italiene sau spaniole, fărâmiţarea după modelul iugoslav, moldovenesc sau georgian a unor state ca Italia, Spania,

Belgia și chiar Germania, Franţa și Marea Britanie. Tăcerea acestor *globalizari* la masa mare a Uniunii Europene, aprobarea tacită a "limbii moldovenești" (se spune că și Laroussul, adicătelea din greșeală, a scris recent că există limba moldovenească), promovată de interesul geopolitic al Federaţiei Ruse (dar, din câte se aude, și a Internaţionalei a IV-a, troţkiste), se va întoarce, ca un bumerang, și împotriva stabilităţii lingvistice și etnice a Uniunii Europene, și a Federaţiei Ruse. Nu poate Rusia vorbi, prin gura președintelui sau a mitropoliţilor ei ortodocși, despre investiţii capitale în educaţie, atunci când aceste investiţii urmăresc să destabilizeze etnic, moral și spiritual hotarele Rusiei. Instabilitatea trasnistreană, abhază, osetină sau karabahă, proiectată la Kremlin, declanșată de forţele imperial–comuniste din fosta URSS și promovată și de actuala conducere a Federaţiei Ruse, și de un anumit context politic internaţional, se va întoarce, ca și în trecuta istorie – vezi dezastrul de la 7 noiembrie 1917, anume împotriva Rusiei.

Așadar, într-o parte a Basarabiei, în actualul stat post sovietic Republica Moldova, locuit de o majoritate etno–lingvistică românească, băștinașă, de peste 80%, se dă un război necruţător pentru crearea unei noi naţiuni europene, moldovenii, adicătelea multiculturali și multilingvi, iar limba vorbită de ei se încearcă a fi ruptă chiar și din contextul ei latin, nu doar din cel românesc. Or, tocmai toate acestea demonstrează că lupta nu se dă pentru apărarea "limbii moldovenești", inexistentă tocmai fiindcă se pretinde pentru ea un substrat migrator, necreștin, multilingv și multicultural (acesta este un fel al imigranţilor din fostul imperiu sovietic de a se păstra în eșalonul politic și economic superior din zonele unde au fost "migraţi" de fostul imperiu), ci doar pentru păstrarea Basarabiei ca posibil teatru de război al Rusiei.

Ea folosește cu pricepere Basarabia și zona trasnistreană a Republicii Moldova ca bombă geopolitică atât prin stimularea separatismului politic trasnistrean, cât și prin sărăcirea masivă a băștinașilor români din Basarabia și legalizarea condiţiilor de emigrare a lor din Republica Moldova, inclusiv spre Federaţia Rusă (unde obţin foarte ușor cetăţenia rusă).

Basarabia, cum bine se știe, nu are nici un fel de resurse naturale pentru care s-ar putea investi militar și politic. Așa cum arătam mai sus infrastructurile acestei foste provincii sovietice sunt deplorabile, șoselele, sistemul educaţional și sanitar, canalizările și reţelele cu apă potabilă etc., etc., lipsesc în zona rurală a Basarabiei aproape cu desăvârșire. Chiar și în anul 2007 majoritatea absolută a localităţilor Basarabiei nu aveau sisteme cu apă curentă, iar în orașele și orășelele Basarabiei locuinţele de la bloc, spitalele, grădiniţele și școlile primesc apă doar 2–3 ore din 24. Care, așadar, altul decât cel militar și geopolitic, ar fi interesul Federaţiei Ruse de a menţine Republica Moldova în zona de instabilitate și carantină a Europei? De ce nu investește Rusia în acest spaţiu, menţinându-l ca cel mai sărac stat european? De ce unica "investiţie străină", acceptată de guvernarea comunistă de la Chișinău, este lupta împotriva românităţii acestui spaţiu, mai ales împotriva limbii române și a istoriei românilor? Răspunsul la această întrebare întrece limitele acestui mic studiu, dar el trebuie căutat în "subtilităţile" armei lingvistice născocite de Stalin și făcute publică prin publicarea vestitul tratat de lingvistică din 1949 (care a și stopat transnistrizarea decisivă a limbii române în fosta RSSM și a potrivit gramatica și lexiconul moldovenesc cu cel românesc). Ce urmărea atunci Stalin? Acum avem mărturii sigure că ideea, experimentată mai întâi în fosta RASSM prin introducerea alfabetului latin și neologi-

zarea lexiconului transnitrean de atunci cu termeni noi românești, a avut drept ţintă crearea unor cadre administrative și politice care să administreze viitoarea Republică sovietică socialistă românească, dacă nu pe întreg spaţiul românesc atunci măcar până la Siret. Acest scenariu de expansiune balcanică a Rusiei și de transformare a spaţiilor valahe în drum de trecere și spaţiu de aprovizionare pentru expansiunea în Europa Apuseană, reactualizat la 1711 de Petru I, este în capul strategilor ruși încă de la apariţia lor în istorie. Campaniile lui Oleg, Igor și Sveatoslav împotriva Bizanţului, "dragostea" lui Sveatoslav pentru "capitala" lui de la Periaslaveţ (actuala comună Nufărul de lângă Tulcea), care se afla, după opinia lui, "la mijlocul" stăpânirilor lui, este evocat des de o mulţime de cercetători ruși și ucraineni din ultimul timp. Cei care nu înţeleg (sau nu vor să înţeleagă) că lucrările de pe canalul Bâstroe sau militarizarea agresivă de către Ucraina a Insulei Șerpilor are ca bază doveditoare prezenţa de trei ani a capitalei lui Sveatoslav la Perislaveţ – sau Silistra, în Bulgaria – că și dorinţa aprigă a lui Stalin de a ocupa, în iunie 1940, anume gurile Dunării, suportă, desigur, pe moment, doar consecinţele ignoranţei lor. Pe termen lung, însă, tratatele, construite în marea majoritate pe faptul prezenţei militare (acum și economice) în locuri pe care, odată, nomazii sau cuceritorii, și le-au supus, pot avea repercusiuni grave atât pentru devenirea poporului român la gurile Dunării, cât, mai ales, pentru stabilitatea europeană.

Faptul că și de la Moscova, și de la Chișinău se vorbește necontenit în ultimii ani despre Moldova Mare până la Carpaţi (rușii au realizat acest proiect, așa cum am arătat mai sus, încă în 1789, când au și ocupat Moldova până la Siret), reconfirmă doar faptul că scenariul ruperii României în state mai mici, de etnii mici formate

din migratori, este încă pe rol. Utilizarea toponimicului Moldova în dauna vechii provincii românești Moldova, folosirea sintagmei "mitropolitul întregii Moldove" pentru definirea atribuţiilor religioase ale mitropolitului moscovit al Republicii Moldova, ridicarea forţată a unui adevărat zid berlinez (sau chinezesc) pe Prut, crearea unor stări de ură între românii de dincoace și dincolo de Prut, un râu intern al naţiunii române, utilizarea excesivă, de multe ori impusă rasist, a limbii ruse în Basarabia (deși au fost aduși în Basarabia încă în anii 1945–1950, rușii aceștia refuză cu îndărătnicie să învețe limba autohtonilor), fac parte tocmai din acest scenariu. Mai mult, rămâne o mare taină faptul că politicienii actuali de la București nu se revoltă (așa cum se revoltă Grecia în problema denumirii Macedoniei) atunci când un alt stat folosește denumirea sa în dauna celei mai importante provincii românești, dar și pentru a destabiliza politic și geografic România (vezi și încercările de a se crea în România partide și ONG–uri moldovenești așezate pe pretinse principii etnice, nu regionale). Intrarea Ucrainei în NATO (naţiunea ucraineană, devenită doar recent naţiune dintr-o populaţie rusificată de sovietici, nu are altă șansă de a-și proiecta un viitor pe măsura potenţialului demografic și economic pe care se sprijină decât integrarea rapidă în structurile euro–atlantice), previzibilă după ultimele alegeri parlamentare din acest stat european naţional în devenire, va schimba datele problemei și pentru viitorul Republicii Moldova. Care sunt ele va demonstra viitorul apropiat, dar, cu certitudine, miza înaintării geopolitice cu ajutorul diversiunii lingvistice este mică de tot în condiţiile globalizării. Basarabia a demonstrat și în anii ocupaţiei din 1812–1918, și în cei ai genocidului comunist, care a urmat după 1940 și 1944, că limba română vorbită de românii din Basarabia (și Bucovina)

este mult mai puternică decât logica geopolitică (se zice că și mesianică) a Kremlinului, că Basarabia a fost, este și va fi și pământ românesc, dar și hotar european la Porţile Orientului.

VIII

Se vorbește puţin în România, mai ales după 1989 și mai ales în massmedia centrală de la București, despre participarea efectivă a basarabenilor la eforturile de întregire a neamului românesc și, mai ales, la crearea statului român modern. Însă aceste eforturi, definite înţelept de mai mulţi cercetători drept "școală basarabeană" încă în perioada dintre cele două războaie mondiale din sec. XX, merită să fie luate în vedere cu cea mai mare atenţie. În primul rând, fiindcă, oarecum altfel decât școala latinistă ardeleană, școala basarabeană a pus corect de la început, mai întâi prin Alexandru Hâjdău, accentul pe specificul spiritual românesc format în creuzetul marii migraţii. Din acel specific s-a ales ca posibilă strategie a devenirii neamului românesc anume patriotismul (vezi celebra cuvântare din iunie 1839, editată atunci imediat în toate centrele culturale românești), "istoria măreaţă a strămoșilor noștri", destinul de mare forţă culturală a naţiunii române (vezi Al. Hâjdău, "Epistola către români", 1859, despre care am vorbit și mai sus). Aceste fundamente, acum de substrat pentru naţiunea română, au fost preluate de Mihail Kogălniceanu încă în 1840, în primele numere ale "Daciei literare" ("să dea Dumnezeu să se împlinească aceste patriotice dorinţe", scria Mihail Kogălniceanu chiar în primul număr al revistei), apoi și de grupul de politicieni și intelectuali care au pregătit Unirea Principatelor, vârful lor de lance

fiind atunci, la Paris, basarabeanul Alecu Russo, căruia i-au și încredinţat scrierea "Cântării României" (înainte de apariţia statului român) tocmai pentru că scrisul în franceză al lui Alecu Russo se bizuia pe un fundament spiritual excepţional, provenit din Basarabia.

Urmează ca cercetarea științifică multidisciplinară să caute un răspuns pentru statornicia poporului român din Basarabia, și una din piste, după opinia noastră, este cercetarea uriașului complex monastic ortodox apărut în Evul Mediu timpuriu pe Nistru, la hotarul românităţii și creștinătăţii, de care am pomenit mai sus. Dăm aici întregul citat din Constantin Porphyrogenitul, scris pe la anul 950, despre existenţa unor orașe cu biserici și cruci din piatră poroasă pe Nistru, distruse probabil de pecenegi, pentru a nu incita cititorul acestui studii la reacţii nefondate:

"On this side of the Dniester river, towards the part that faces Bulgaria, at the crossings of this same river, are deserted cities: the first city is that called by the Pechenegs Aspron, because its stores look very white; the second city is Toungatai; the third city is Kraknakatai; the fourth city is Salmakatai; the fifth city is Sakakatai; the sixth city is Giaioukatai. Among these buildings of the ancient cities are found some distinctive traces of churches, and crosses hewn out of porous stone, whence some preserve a tradition that once on a time Romans had settlements there".

(Pe această parte a râului Nistru, pe malul dinspre Bulgaria, la vadurile acestui râu, sunt câteva orașe distruse: primul este cel numit de pecenegi Aspron, fiindcă zidurile lui sunt foarte albe; al doilea oraș este Toungatai; al treilea orașeste Kraknakatai; al patrulea oraș este Salmakatai, al cincilea oraș este Sakakatai; al șasele oraș

este Giaioukatai. Printre ruinele acestor vechi orașe sau găsit fundamente distincte de biserici, cât și cruci cioplite din piatră poroasă, de unde s-a păstrat tradiția că pe timpuri aici a fost hotarul Romeilor).

Harta lui Ptolomeu, dar mai ales cercetarea arheologică confirmă integral scrisul Porphyrogenitului. La Alcedar și Echimăuți, la Hansca și Orheiul Vechi, au fost descoperite, mai întâi de arheologii sovietici (Fiodorov, [47]), încă în anii 1950–1952 veritabile centre politice ale românilor timpurii, sedentari și creștini aici din vechimea vechimilor, adică dinaintea hunilor, slavilor sau pecenegilor. Practic toate aceste așezări sedentare au fost definite de cercetătorii sovietici drept "horodiști" slave, trecându-se intenționat cu vederea faptul că ele erau așezate anume pe malul drept al Nistrului, și că erau orientate tocmai spre spațiile Câmpiei Ruse de unde veneau și slavii, și nomazii. Cercetările arheologilor Victor Spinei, Ion Hâncu și Gheorghe Postică, care au demonstrat caracterul sedentar, creștin și românesc al acestor *horodiști* și *seliști* sunt ignorate și de actuala clasă politică și de la Chișinău, dar și de o parte din cea de la București. Românitatea timpurie care s-a manifestat cu un hotar sigur sedentar, european și creștin, format din cetăți, schituri și mănăstiri anume pe malul drept al Nistrului și în spațiul pruto–nistrean înainte de apariția primelor cnezate în Muntenia și Moldova nu a devenit document politic al românității de necontestat al strămoșilor actualilor autohtoni din Basarabia. Așezarea unuia din cele mai importante centre politice mongole la Butuceni, în viitorul Orhei Vechi, confirmă existența unor puternice organizări protostatale ale românilor sedentari în Basarabia Centrală. Acolo exista un centru sedentar mult mai vechi, nu doar al românilor timpurii, ci și al dacilor, și al populațiilor din epoca fierului, a neoliticului și chiar pa-

leoliticului. Deși se închinase mongolilor – iar aceștia îi protejau pe cei care li se supuneau necondiţionat – valahii din Basarabia nu și-a pierdut identitatea etnică și credinţa ortodoxă în timpul ocupaţiei mongole, iar după retragerea lor de la 1330 s-au manifestat imediat ca stat european în toată legea. La apariţia statelor lui Basarab I și, apoi, și al lui Bogdan I, pe harta Europei, hotarul de est al Europei era bine așezat și apărat pe Nistru (nu întâmplător Ștefan cel Mare a fost denumit în 1475 "Ostaș al creștinătăţii") și doar conjuraţia de la 28 mai 1812 (pregătită câţiva ani buni de diplomaţia rusă) a transformat acest hotar în ruine de cetăţi, mănăstiri și schituri rupestre. Încercarea disperată a rușilor de a muta hotarul natural al Europei creștine pe Prut, până una alta, nu a dat – și nu va da – rezultatele așteptate.

Majoritatea invaziilor pe care le-au realizat migratorii s-au făcut, așa cum demonstrează hărţile trecutelor războaie, prin sudul sau nordul Basarabiei (de fapt al Bucovinei). Întotdeauna, însă, cei care au suferit mult de pe urma acestor invazii au fost cnezatele rușilor și, mai ales, orașele lor. Forma invaziei nomade de la începutul mileniului III este mai evidentă acum tocmai la Moscova, unul din cele mai nomadizate orașe europene. Tensiunile sociale și naţionale care apar în acest mare oraș (vezi atacurile teroriste ale fundamentaliștilor musulmani realizate anume la Moscova, dar și riposta violentă nu doar a statului rus, ci și a naţionaliștilor ruși) sunt bumerangul prin care istoria pedepsește pe cei care seamănă atâta vânt la gurile schimbătoare ale Dunării.

Încă din timpul dacilor liberi, și chiar și mai înainte, așa cum demonstrează cercetarea arheologică din siturile epocii fierului și bronzului, dar și din cele neolitice, cucuteniene și stracevo–crișiene, sau din întregul

paleolitic superior) zonele de mai sus de vărsarea Bâcului în Nistru erau apărate cu mare dârzenie de localnicii care, deși trăiau sedentar, nu aveau orașe bogate pe care să le poţi prăda, și nici nu aveau altă bogăţie decât viaţa lor simplă de vânători, agricultori sau păstori sedentari. Ei dispăreau în codrii lor (vestiţii codri ai Orheiului, din care a rămas doar urma, dar care poartă și acum, prin salba de mănăstiri dintre Orhei, Călărași și Strășeni, urmele unei străvechi sacralităţi, viguroase și înfrumuseţătoare a omului) când apăreau cete de nomazi mai numeroase, dar reapăreau imediat când aceste cete se împuţinau. Soarta celor care intrau pe moșia vlahilor era atât de îngrozitoare încât rar agresor se încumeta să treacă prin acele locuri, de altfel atât de sărace încât nomazii nu aveau pentru ce să-și riște viaţa. Peste asemenea "pustietăţi", denumite, cum se știe, de slavii însăși, drept "voloșskaia zemlea" (ţara vlahilor), domneau bărbaţi puternici și fizic, și spiritual, asemeni lui Toma Alimoș, care ședea "sus, pe malul Nistrului", pe partea dreapta a Nistrului, și apăra cu eroism sacrificial hotarul neamului lui. Chiar și marele Sveatoslav al Kievului, denumit de Karamzin "un Alexandru Macedon al timpului său" înconjura pământurile vlahilor nistreni atunci când se deplasa spre Periaslaveţul așa de îndrăgit de el. Faptul că în anul 972, atunci când a fost alungat de bizantini și localnici din capitala lui dunăreană, el a preferat să se întoarcă la Kiev pe Nipru (pe un drum de două ori mai mare decât cel nistrean), trecând prin pragurile controlate de pecenegi, și nu pe Nistru în sus, vorbește de la sine despre oamenii care locuiau malul drept al Nistrului.

La simpozionul din 3–5 octombrie 2007 pe care Universitatea Tehnică din Chișinău l-a organizat pentru cercetarea cu mijloace inginerești și fizico–chimice a civilizaţiei Cucuteni, arheologul Ilie Borziac a arătat

că practic toate marile complexe ortodoxe din stânca Nistrului, cum ar fi cele de la Rudi, Cosăuţi, Socola, Japca, Saharna, Ţipova, Butuceni etc., etc., se află în imediata apropiere a unor mari dave geto–dacice și că ele ar fi fost la început necropole ale unor mari demnitari daci. Însă unele din aceste dave, așa cum demonstrează cercetările actuale ale arheologului Ion Niculiţă [51], existau încă din secolele XI BC. Deci și vechimea vieţii spirituale pe malul Nistrului datează tot din acea vreme. De ce au ales strămoșii noștri să întărească nu doar militar, ci și spiritual hotarul de est al naţiunii române, creștine, de origine dacică? Care este rolul acestui hotar uriaș (doar cei care nu-l cunosc îl pot subestima, dar din ignoranţă) în devenirea poporului român și a statului lui politic? După opinia noastră, urmând și pe alţi cercetători (vezi de pildă studiul profesorului Petru Ursache despre balada Meșterul Manole, [57]), rolul periferiei este decisiv în întărirea centrului spiritual, militar, religios și politic al unei naţiuni. Intuind (sau poate cunoscând) acest lucru vechile nuclee conducătoare ale caraulaghilor (valahii negri despre care ne relatează scribii persani ai mongolilor), apoi ale Basarabilor și Mușatinilor, au întărit hotarul de est al românităţii (și creștinătăţii) transformând, ca și strămoșii lor, stânca Nistrului într-un veritabil val de apărare, dar un val mai întâi spiritual, și doar mai apoi militar.

Cercetările noastre de la complexul monastic rupestru de la Ţipova, realizate în anul 2007 [9] demonstrează că încă în Evul Mediu timpuriu, probabil și în epoca Mușatinilor, acolo au fost arhivate importante cunoștinţe și practici religioase. Cercetarea noastră demonstrează cât de important a fost la timpul ei rolul periferiei în apărarea centrului, cât de mari au fost personalităţile care au apărat aceste hotare, și cât de dreaptă

a fost decizia domnitorilor români din Evul Mediu de a întări aceste hotare nu doar cu cetăţi de apărare din piatră (cum ar fi cele de la Cetatea Albă, Tighina, Soroca și Hotin), ci și cu hotare spirituale, formate, probabil, din cele mai ilustre minţi, mai ales de pe domeniul religios. Astfel tactica trimiterii la hotare a vârfurilor spirituale ale neamului, pregătite, desigur, și politic, și economic, și militar, a devenit adevărată strategie de apărare a interesului naţional, chiar politică de păstrare în existenţă a seminţei lor sedentare și creștine în una din cele mai instabile zone ale Europei Medievale. Prin efortul intelectual și militar al acelor oameni acţiunile migratorilor pierdeau puterea lor inițială și se prăpădeau cu totul, mai apoi – vezi cazul Attila sau al pecenegilor – în zonele urbanizate ale Europei Centrale și de Est. Aflată la mijloc, între urbea europeană și carul nomadului, civilizaţia sedentară și casnică a românilor (așa cum, repetăm, a fost definită magistral de Alecu Russo) a fost unica posibilitate de a păstra neamul românesc în istorie în una din cele mai tulburi epoci ale fiinţării omului pe pământ. Rostul acestui sedentarism casnic de excepţie încă are timp pentru a se manifesta benefic pentru întreaga Europă.

Deși nici la Roma, nici la Paris, nici la Berlin, pretinsa corectitudine politică (ea nu se respectă nicăieri când este vorba de acţiunile de protejare a interesului naţional al unui stat) nu permite politicienilor să deosebească mentalitatea – și chiar morala – nomadă de cea sedentară, realitatea acestei mentalităţi a devenit deja o mare problemă a Europei. Nu sedentarii aprind mașini în suburbiile Parisului, nu ei fură și trăiesc în corturi nomade la periferiile Romei, nu ei nu înţeleg de ce nu pot vinde fiinţe umane (așa cum vindeau moșii și strămoșii lor), droguri, arme, inclusiv arme chimice, bacteriologice

și chiar nucleare. Dar și "vina" arhetipală a nomazilor nu poate fi adusă ca mărturie la un careva proces internaţional al migratorilor. Creșterea demografică explozivă din Asia, Africa și America Latină, neputinţa acestor mulţimi uriașe, formate din câteva miliarde de oameni, de a-și asigura un habitat normal prin muncă cinstită (vezi hoţia în masă în care se transformă imediat protestele politice sau lupta dintre triburi în aceste zone) devin alte arme de distrugere în masă, mai înfricoșătoare decât cele atomice sau de vid, așa cum au arătat invaziile nomade de la Attila și până la Genghis Han. Coroborate mai ales cu schimbările climaterice – și ele, fie că sunt provocate de om, fie de ciclurile cosmice ale Pământului, fie de încălzirea și răcirea excesivă a nucleului pământului – afectează crucial fiinţarea fiinţei omenești – migraţiile devin problema principală a umanităţii la începutul secolul XX. Cât s-ar încerca rezolvarea acestei probleme prin naivele programe multiculturale – născocite pentru scopuri politice de moment, dar și pentru alte scopuri, ca în RM – și prin comportament politico–rasial "corect", nici una din ele nu va rezolva problema în sine. Migratorii, de altă religie decât sedentarii, ca și cei ai lui Genghis Han, justifică acţiunile lor exact așa cum și nepotul lui Genghis, vestitul Huyuk, le-a expus Papei de la Roma la timpul lui: "Eu nu înţeleg de ce eu nu trebuie să-ţi ucid toţi creștinii tăi, dacă ei nu mi se supun cu toate averile lor și dacă ei nu recunosc faptul că Unicul Dumnezeu al Cerului Albastru mi-a dat mie ordin să cuceresc tot pământul și să instaurez pe el Imperiul Lui Universal".

Aceste strategii mesianice tulburătoare, pivot al tuturor războaielor de cucerire – ultimele recente de tot, exprimate catastrofal prin "revoluţia permanentă" bolșevică și expansiunea hitleristă – nimeni nu le-a scos și nu le poate scoate de pe rol. Mecanismul global de comunicare

instantanee și de stocare instantanee a informaţiei prin Internet a făcut acum posibilă înarmarea instantanee a miliarde de potenţiali migratori cu arma migraţiilor în masă, adevărată masă critică acum, ca posibilitate ușoară de a trăi bine fără efort lung și sedentar. Cip–ul individul despre care se vorbește atâta în ultimul timp – ca posibilitate de urmărire a tuturor indivizilor acestei lumi, este totalmente ridiculizat de aceste mase potenţiale de migratori. Chiar dacă acest cip va putea controla deplasările sau comportamentul psihic al omului, așa cum se pretinde în unele medii religioase ortodoxe, el nu va avea nici o putere în zonele de naștere în masă, imposibil de controlat, ale noilor migratori. Mai mult, accesul nelimitat la bazele de date, ba chiar posibilitatea ușoară de a sparge bazele de date biometrice (ale FBI sau FSB) de către genii ale migratorilor, le va oferi anume lor, așa cum le oferă și actualele arme de distrugere în masă, o armă excepţională de urmărire – ţintită electronic – a oricărui potenţial uman și economic sedentar. Înmulţirea armelor, așa cum arată toată istoria recentă a omenirii, nu micșorează durerile, ci dimpotrivă, așa cum spunea la timpul lui și Solomon, le înmulţește. Sedentarismul casnic și creștin, fără urbe și fără car, ar putea fi o soluţie pentru umanitate așa cum a fost și pentru români timp de aproape 2.000 de ani.

IX

Uneori merită să i se amintească Rusiei – spre binele ei, că și ea a suferit, suferă și va mai suferi de la incursiunile migratorilor – că a semnat cu Dimitrie Cantemir un pact "de neagresiune" încă la 28 iunie 1711 prin care se angaja să nu participe la ruperea în bucăţi a Moldovei.

Faptul că acest 28 iunie a fost folosit și de URSS în 1940 tocmai pentru a rupe bucăţi din teritoriul de geneză al poporului român, confirmă faptul că la Moscova încă se mai gândește în termenii "imperiului universal" – kievean (rurician), khazar, mongol, ţarist, apoi comunist – atunci când se "proiectează" destinele lumii. Lucrul acesta a fost demonstrat de un alt basarabean din familia Hâjdăilor, este vorba de B. P. Hașdeu, fiul lui Alexandru Hâjdău, unul din creatorii lingvisticii și cercetării istorice moderne românești, atunci când a elaborat "Etimologicum Magnum Romaniae" pe care a putut să-l scrie doar până la termenul "bărbat". Limba și civilizaţia românească, "deconspirată" genial în acest dicţionar, nu părea nici la finele secolului XIX afectată grav de ciocnirea celor trei imperii vecine, atât de diferite sub aspect etnic, religios, politic și spiritual. Și rușii de la Moscova, și nemţii de la Viena, și turcii de la Constantinopol își doreau supuse principatele române, dar ca pe un posibil câmp de luptă în confruntările lor geopolitice, nu ca părţi ale spaţiului lor de fiinţare în care merita să investești capital (în educaţie și infrastructuri). Săracii și "primitivii" români au ieșit, însă, din această experienţă dură nu doar cu un mijloc excepţional de comunicare, limba română, capabilă să găsească soluţii de exprimare, comunicare, modelare, cercetare, arhivare a întregului spectru al civilizaţiei actuale, ci și cu un capital spiritual excepţional, și cu un potenţial moral capabil să asimileze creator modernitatea și chiar s-o anticipeze. Mai mult, urmând logica limitei neologizării unei limbi, discutată de Alexandru Hâjdău încă în 1830, Hașdeu fiul pune în discuţie și "supremul bine și supremul rău" al neologizării, dar împreună cu starea de acum a sufletului românesc, reflectată de marele lingvist, arhivar și istoric mai ales în publicistică, arma cea mai tăioasă de acţiune în epo-

ca când prin gazetă masele de electori puteau fi și manipulate, și civilizate. După opinia noastră anume publicistica românească, care i-a avut în frunte în a doua jumătate a secolului XIX și pe "moldovenii" Eminescu, Kogălniceanu, Hașdeu, a reușit și să creeze un puternic vector patriotic de excepţie în condiţiile dezastrelor de desființare la care a fost supusă naţiunea română, dar și să organizeze toate posibilităţile de manifestare contemporană a limbii române, dintre acestea limba discursului politic din parlament, cea a tratatelor și a diplomaţiei, la fel ca și cea a retehnologizării sau a stării morale și spirituale a naţiunii, a avut la finele secolului XIX și începutul secolului XX un impact uriaș asupra ființei românești.

Modernizarea necontenită a limbii și ființei românești, inclusiv prin publicistică a fost continuată și în secolul XX de alţi basarabeni de marcă, cum ar fi Constantin Stere (cel care a spus "niciodată cu Rusia"), Vasile Stroiescu, Ștefan Ciobanu, Pantelimon Halipa, Eugen Coșeriu, Paul Goma, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Constantin Tănase și alţii. Un rol aparte în acest proces de rezistenţă la neologizare, realizată prin intervenţia brutală a mașinăriei politico–ideologice bolșevice, l-au avut basarabenii în timpul experienţei comuniste. Rămași fără mănăstiri și schituri, adică fără cetăţile unde în perioada ocupaţiei rusești de după 1812 se refugiase și limba română, și spiritul naţional, supuși unui genocid spiritual și fizic greu de imaginat (nici un estonian, armean, cazah, etc., nu era ucis dacă se identifica naţional, românii din Basarabia erau, însă, măcelăriţi fără milă dacă își spuneau public români), fără nici un ajutor, măcar moral, din partea României (aflată și ea sub teroare comunistă) românii din Basarabia au reușit să-și păstreze ființa naţională, dar, mai ales, să mo-

dernizeze necontenit limba română. Printr-un efort încă rămas neestimat, românii din Basarabia au reușit după 1944 nu doar să se păstreze ca etnie dominantă în fosta RSSM (poate cea mai necăjită dintre fostele republici unionale ale URSS), controlată totalmente ideologic de către fosta nomenclatură a PCUS, ci și-au creat și un sistem eficient, modern, de educaţie, cultură, cercetare ştiinţifică capabil să asigure și necesitatea modernizării (mai ales a tehnologiilor industriale și agricole), și pe cea a comunicării reale dintre cetăţeni. Deși denumită "limbă moldovenească", așa cum a vrut cotropitorul comunist, românii din ţară au descoperit după 1989 în Basarabia aflată sub comuniștii ruși, o limbă română la fel de modernă ca și cea pe care o vorbeau ei. Astfel, nici elitele de la București, nici cele de la Chișinău nu au trebuit să sape după 1989 tuneluri în vederea creării unor vase comunicante pentru unificarea limbii române vorbite pe cele două maluri ale Prutului. Nici genocidul comunist, nici neologizarea tehnologică nu au îndepărtat limba română vorbită în stânga Prutului de cea vorbită în dreapta lui. Încercările disperate ale comuniștilor din Republica Moldova, alimentate de interesul geopolitic rusesc, de a transforma limba vorbită de către românii din Basarabia într-un dialect moldovenesc al limbii române, nu au avut și nu au nici un sorţi de izbândă. Uriașul potenţial spiritual creat în structura limbii și fiinţei românești anume de românii din Moldova (de la Carpaţi până la Nistru), inclusiv de ramura lor trăitoare încă din vechimea vechimii în Basarabia, fac imposibilă orice încercare de rupere în două a neamului românesc. Mai ales în Globalizare, la hotarul de est al NATO și UE, dar și în condiţiile sărăciei extreme și a genocidului spiritual pe care îl menţin comuniștii în Republica Moldova, a fi român, adică a fi și european, devine ţintă

supremă de ființare a fiecărui individ. Cei care au refuzat să se identifice drept români – și avem aici pilda clasică a românilor duși cu forța dincolo de Bug și Nipru – au fost rusificați totalmente și despre limba și tradițiile lor românești putem acum discuta mai ales cercetând arhivele expedițiilor sociologice ale lui Anton Golopenția din perioada celui de al doilea război mondial din secolul XX.

Trecutul secol XX a demonstrat, așadar, cât de rezistentă este limba și spiritualitatea românească la provocările modernității, inclusiv a celor pe care ni le-au adus sistemele totalitare naziste și comuniste, și cât de ușor se poate acomoda limba vorbită de poporul nostru la provocările acestei modernități așa ca să nu fie afectată nici ființa națională, nici umanismul moral – omul de omenie – care o reprezintă. Trebuie aici să menționăm că eforturile intelectuale ale liderilor de opinie politică, culturală și științifică din Basarabia au fost armonizate perfect de cele ale mitropoliților basarabeni care au fost și sunt fala Bisericii Ortodoxe Române – Iosif Naniescu, Gurie Grosu, Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu, a altor mari duhovnici români din Basarabia, fără de care nici nu se poate închipui rezistența Bisericii Ortodoxe Române la provocările istoriei și, mai ales, la cele din perioada comunistă. Faptul că anume basarabeanul Iosif Naniescu (născut la Soroca) a dus la bun sfârșit citadela ortodoxă a Iașilor (tot el a lăsat Iașului și o bibliotecă uriașă), că basarabeanului Nestor Vornicescu (născut la Lozova) îi aparține meritul de a fi descoperit hotarul literaturii române în opera călugărilor dobrogeni din secolele IV–V, iar altui basarabean, Antonie Plămădeală, meritul de a fi construit în pragul globalizării zidiri monumentale ortodoxe românești – dotate la Sâmbăta de Sus și cu excepționale biblioteci și centre de cercetare științifică – ne dă mare nădejde pentru viitorul civilizator al

neamului românesc la hotarul lui de Est, în Basarabia, cea care a declanșat încă în 1988, prin vestitele adunări ale scriitorilor români din fosta RSSM, lupta anticomunistă pentru democrație și renaștere națională.

Nepreţuită încă la justa ei valoare de factorul politic și de știința istorică românească, mișcarea anticomunistă din Basarabia a fost una din scânteile care a dus la lichidarea imperiului odios comunist nu doar în URSS, ci și în România. Pentru acest eroism românesc, spune ilustrul om de cultură Ion Ungureanu, ajuns ministru al culturii în spaţiul pruto–nistrean tocmai în timpul când se dădea lupta cea mare pentru democrație, europenism și românism, Basarabia ar trebui răsplătită cel puțin cu un monument ridicat acum, în anul când se împlinesc 90 de ani de la Marea Unire a neamului românesc, de către România recunoscătoare. Noi am adăuga la cuvintele lui și "Europa recunoscătoare". Asta fiindcă de câte ori nomazii de la Est au atacat neamul românesc, anume Basarabia a fost sacrificată pentru a nu dispărea din istorie întregul efort civilizator european.

Și tot Basarabia, la alte cumpene ale istoriei, a bătut și bate încă clopotul renașterii naţionale pentru a nu se risipi întregul neam românesc în noile bifurcări și capcane ale civilizaţiei, unele create de om, altele nelămurite, imposibil de înţeles, ca și destinul fiinţei omenești pe Pământ. Faptul că marii reformatori ai României moderne, cum au fost Mihail Kogălniceanu (Zub, [58]) sau Constantin Stere, vin anume de la acest hotar, din Basarabia, din "școala basarabeană", ar trebui să fie un as în plus pentru toţi acei care, în virtutea slăbiciunii și aroganţei omenești, deci și românești, mai cred că nu e mare crimă să le dăm rușilor o "limbă moldovenească" și chiar o "naţiune moldovenească" în numele unei stabilităţi politico–economice de moment. Istoria ne învaţă

că aceste cedări, rânduite în trecut de un Carol al II–lea sau Ion Iliescu (care i-a grăbit pe basarabeni să proclame Independenţa Republicii Moldova, străvechi teritoriu românesc, în pofida acţiunii pilduitoare a modelului german de atunci, susţinută și de Senatul SUA la 28 iunie 1991), nu trec, mai întâi de toate, în Basarabia. Cu cât mai mult se va insista politic la Chișinău, la Moscova, acum și la Bruxelles sau București, pe ideea existenţei unei pretinse "limbi moldovenești", cu atât mai puternică va fi opoziţia faţă de această idee aberantă anume în Basarabia. Niciodată elitele intelectuale basarabene nu vor recunoaște "limba moldovenească", iar păturile largi ale populaţiei băștinașe, chiar dacă vor fi din nou mancurtizate cu lagărele din GULAG și închisorile KGB–iste, vor păstra și chiar moderniza și graiul lor românesc, și tradiţiile pe care și le crește sieși – sub forma unor rădăcini imposibil de smuls – formidabilă limbă a neamului nostru. Niciodată elitele intelectuale franceze nu vor accepta ideea existenţei "limbii belgiene", chiar dacă, să zicem, Comisia europeană și NATO, le-ar cere acest lucru și chiar dacă, prin careva concurs "misterios" în Larousse va apărea la un moment dat existenţa acestei limbi, așa cum a apărut în Larousse 2008 existenţa "limbii moldovenești". În anul 2008, la aniversarea a 90 de ani de la întâmplarea marelui miracol al Marii Uniri, acest adevăr ajunge la oamenii care decid prin vot ziua lor de mâine mult mai repede decât la 27 martie sau 1 decembrie 1918.

XI

Prin ea însăși limba română rezistă în faţa intemperiilor politice, chiar dacă, neologizată cu violenţa ocupanţilor (acum și a *globalizarilor),* uneori pare englizită sau

rusificată, așa cum, în trecut, a fost hunită, pecenegită, cumanizată, maghiarizată, mongolizată, turcită, nemţită, grecită la Iași, Cluj, Timișoara și, mai ales, București. La momentul potrivit neologizarea lingvistică de sorginte politică, impusă cu forţa, dispare de la sine și pe tot cuprinsul spaţiului de geneză al neamului românesc – de aceiași vechime și pe Mureș, și pe Argeș, și pe Siret, și pe Nistru – limbă română răsună proaspătă, fără nici o urmă de dialect, așa cum accentua la timpul său și Mihai Eminescu. Atunci când Nicolae Iorga redescoperea la începutul secolului XX neamul românesc în Basarabia, manifestându-se în toată deplinătatea limbii și tradiţiilor românești, dar în Imperiul Ţarilor Ruși, de fapt ni se adeverea încă odată că nu este atât de simplu să scoţi din istorie acest neam "sedentar și casnic". Atunci când un alt basarabean, Alecu Donici, demonstra încă în prima jumătate a secolului XIX cât de receptivă este limba (și naţia) română la satiră și umor european (adică la instrumentele democraţiei), când un Eugen Coșeriu, devenit în secolul XX unul din marii lingviști ai lumii, confirma de la marea distanţa importanţa pentru actuala civilizaţie a studierii rezistenţei limbii române la teroarea istoriei, sau atunci când tot un basarabean, Paul Goma, impune lumii contemporane modelul basarabean de rezistenţă împotriva terorii comuniste și necesitatea studierii temeinice a genocidului comunist din Basarabia pentru viitorul întregii omeniri, se confirma doar că între Nistru și Prut neamul românesc, vorbitor necontenit de limbă română încă de la geneza neamului nostru, a zidit din timpuri imemorabile un adevărat scut pentru protejarea sa, dar și a Europei, de invaziile care au transformat în trecut și pot transforma din nou, în viitorul cel mai apropiat, existenţa fiinţei omenești în derivă tragică pe fluvii de sânge. Dacă luăm în calcul

că Europa este leagănul paleolitic, apoi neolitic al fiinţei umane (și Basarabia a fost unul din cuibarele acestui leagăn), dacă nu trecem cu uitarea peste generatorul de idei artistice, economice, sociale, religioase și tehnologice care au fost create și mai sunt încă create anume de Europa, dacă nu scoatem din calculul viitorului omenirii faptul că multe din destinele tragice ale Europei s-au întâmplat din ștergerea premeditată a necesităţii întăririi hotarelor de est ale poporului român, inclusiv a limbii de comunicare a acestui popor, atunci și războiul inamicilor neamului românesc împotriva limbii române vorbite de peste 80% din cetăţenii actualei Republici Moldova este sortit pierii. Ba chiar și acest stat, construit halucinant din paragrafele tratatului criminal dintre Stalin și Hitler de la 23 august 1939 (este imposibil să uităm azi și acea dată și consecinţele tragice ale acelui tratat), va deveni o mostră de neadaptare a neamului omenesc la poticnirile care, vorba Evangheliei (Luca, 17–1), oricum vin. Vai, însă, de cel prin care ele vin. Vai de cei care vor să nimicească optimismul românesc și european al românilor din Basarabia.

UNELE RESURSE BIBLIOGRAFICE

[1] Victor Spinei V. *Realităţi etnice şi politice în Moldova meridională în secolele X–XIII. Români şi turanici,* Iaşi, Ed. Junimea, 1985

[2] Gheorghe Postică, *Civilizaţia medievală timpurie din spaţiul pruto–nistrean (secolele V–XIII),* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007

[3] Andrei Vartic, *Megieşul şi... Globalizarea,* Dacia literară, nr. 64, (1/2006)

[4] Рафалович И. А. Данчены. *Могильник черняховской культуры III–IV вв. н. э.,* Кишинев: Штиинца, 1986

[5] Constantine Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio* (ed. by Gy. MORAVCSIK, R. J. H. JENKINS), London, 1949, ch. 37: 58–67.

[6] Alecu Russo, *Cugetări,* prima ediţie în România literară, 1859

[7] Eugen Bâzgu, *Repertoriul bibliographic al mănăstirilor şi schiturilor din bazinul fluviului Nistru.* Comunicare la cel de al de-al treilea simpozion ştiinţific al Institutului de Istoria Artei al A.S.M., Chişinău, martie 1995; vezi şi Eugen Bâzgu, Reevaluări cronologice ale complexului monastic rupestru Butuceni–Orhei, revista Arta 1997, Institutul de istorie şi teoria artei, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Chişinău, 1997, p. 130–139

[8] Ion Hâncu, *Vetre strămoşeşti din Republica Moldova,* Chişinău, 2003, 507 p.

[9] *Poezii poporale, Ballade (cântece bătrânești),* de Vasile Alecsandri, 1852

[10] Andrei Vartic, *Frumos și mistic în arhitectura medievală românească,* Curentul Internaţional, SUA, nr. XXV, 2007

[11] Andrei Vartic, *Complexul monastic rupestru de la Ţipova, uriaș templu solar și observator astronomic al antichităţii,* Universitatea Tehnică din Republica Moldova, Simpozionul ştiinţific "Cucuteni – 5000", Chișinău, 3–4 octombrie, 2007

[12] George Ciorănescu, vezi *Originea problemei basarabene, tratativele diplomatice privind Moldova, Basarabia și Muntenia (1805–1812)* în Basarabia, pământ românesc, Editura Fundaţiei Culturale Române, 2001

[13] Nicolae Popovschi, *Istoria bisericii din Basarabia în veacul XIX–lea sub ruși,* Chișinău, 1931

[14] Zamfir Rally Arbore, *Basarabia în secolul XIX,* București, 1898

[15] Vladimir Beşleagă, *Cruci răstignite de regim. Mănăstirea Răciula 1959,* Ed. Prut internaţional, Chișinău, 2006

[16] Protosingelul Iraclie Flocea, *Mozaic literar,* Chișinău, 1934

[17] *Выступление митрополита Смоленского и Калининградского Кирилла на XVI* Рождественских чтениях 29 января 2008, Москова

[18] *Evanghelia* de la Luca, 17, 1

[19] Gheorghe Postică, *Arhitectura sacră rupestră în contextul civilizaţiilor sud–esteuropene, în Sud Est,* Chișinău, 1997, nr. 4

[20] Petru Buburuz, *Calea parcursă în istorie de arhitectura sacră și de iconografia din Moldova,* Columna, nr. 2, 1990

[21] Andrei Vartic, *Pelerinaj în paleolitic,* Dava International, nr. 4, 2003

[22] Şerban Papacostea, *Românii în secolul al XIII–lea. Între cruciadă și imperiul mongol,* Editura Enciclopedică, București, 1993

[23] Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est–carpatic în veacurile V–XI e.n.,* Iași, 1978

[24] Alexandru Gonţa, *Satul în Moldova medievală. Instituţiile,* București: Editura Enciclopedică, 1986

[25] *Вдадимир Даль, Толковый словарь живого великого русского языка,* т. 1–4, Русский язык, Москва, 1967

[26] Alexandru Hâjdău, *Clipe de inspiraţie,* sub îngrijirea lui Pavel Balmuș, Litera, Chișinău, 2004, vezi pentru comentarii și Andrei Vartic, *Enigmele adânci ale lui Alexandru Hâjdău,* Dacia literară, nr. 59–60 (2–3/2005)

[27] Valeriu Anania, *Cerurile Oltului,* Episcopia Râmnicului și Argeșului, Râmnicu Vâlcea,1990

[28] Sergius Ciocanu, *Mănăstirea Horodiște de lângă satul Țâpova. Considerații privind denumirea ei istorică.* Revista de Etnologie, Ştiinţele Naturii și Muzeologie, Muzeul naţional de Etnografie și Istorie Naturală a Republicii Moldova, volumul 3 (16), pp. 24–48, Chișinău, 2005; alte surse: *Monografia Bessarabia,* Moskva, 1903; Visarion Puiu, *Mănăstirile din Basarabia,* Chișinău, 1919; Kurdinovski, Vasile, *Obiectele cele mai de valoare ce se păstrează în muzeul Societății Istorico Arheologice Bisericești din Basarabia, în casa Eparhială din Chișinău,* Revista Societății Istorico Arheologice Bisericești, vol. 16, Chișinău, 1925, p. 136; *Mănăstirea Țipova,* în Locașuri sfinte din Basarabia, Alfa și Omega, Chișinău 2001, p. 98–99.

[29] Andrei Vartic, vezi *Sută Ion,* în *Drumul spre Kogaionon,* Basarabia, 1998

[30] Nicolae Iorga, *Însemnătatea ţinuturilor de peste Pru*t, Comunicare cetită în ședinţa Academiei de la 12 mai 1912.

[31] Ion Nistor, *Istoria Basarabiei,* Cernăuţi, 1923

[32] Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei,* vol.I, Chișinău, 1937.

[33] Ștefan Ciobanu, *Basarabia. Monografie,* Universitas, 1993

[34] Paul Goma, *Săptămâna roșie,* Anamarol, București, 2007

[35] Dimitrie Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman (Istoria creșterii și descreșterii curții otomane),* Academia Română, 1876

[36] Constantin Rădulescu–Motru, *Scrieri politice,* Nemira, 1998, vezi *"Naţionalismul, cum se înţelege"*, p. 187

[37] Iorga N. *Studii asupra evului mediu românesc,* ediţie îngrijită de Șerban Papacostea, București, 1984.

[38] Mircea Păcuraru, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol I–III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române,1994

[39] Asociaţia Studenţilor ortodocși români, *Locașuri sfinte din Basarabia,* Editura Alfa și Omega, Chișinău, 2001

[40] Paul Mihail, *Biserica din bârne de stejar din Cornova–Orhei,* în Literatura și Arta, 21 august, 1997

[41] Е. М. Загородная, В. С. Зеленчук, *Население Молдавской ССР, Кишинев,* Картя молдовеняскэ, 1987

[42] Savatie Baștovoi, *Ortodoxia pentru postmoderniști,* Cathisma, București, 2007

[43] Martin Heidegger, vezi ultimul interviu *"Doar un zeu ne*

mai poate salva"

[44] Petre Ștefănucă, *Folclor și tradiții populare,* vol I, II, ediție îngrijită și prefațată de Grigore Botezatu și Andrei Hâncu, Chișinău, 1991

[45] Vasile Șoimaru, *Cornova*, Ed. Museum, Chișinău, 2000

[46] Dimitrie Gusti, *Opere, Despre cultură,* selecția textelor, studiu introductiv Ovidiu Bădina, editura Fundației "Dimitrie Gusti", București, 1996

[47] Maria Magdalena Szekely, Ștefan S. Gorovei, *Maria Asanina Paleologhina. O Prințesă bizantină pe tronul Moldovei,* 2006, editura Mușatinii

[48] *Cartea memoriei,* coordonare și redacție științifică Elena Postică, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, 2003

[49] Vladimir Socor, *Irelevanța unei noi condamnări a pactului Molotov–Robbentrop,* radio "Europa Liberă", 4 ianuarie 2008

[50] Федоров Г. Б. Славянские памятники в Молдавии, vezi: *Тезисы докл. на сесии Отд.– ния истории и философии и Пленуме Института истории матераиальной культуры, посвященных итогам археологических исследованиях 1946–1950* гг., Москва: Изд.–во АН СССР, 1951

[51] Ion Niculiță, *Raport despre cercetările arheologice din situl Saharna în vara anului 2007,* Universitatea de Stat din Moldova, octombrie 2007

[52] Andrei Vartic, *Codul de la Voronet,* Dacia literară, nr. 68 (5/2006)

[53] Andrei Vartic, *Scăunelul lui Daniil Sihastrul,* Dacia literară, nr. 62–63 (5–6/2005)

[54] Andrei Vartic, *Întrebarea cu privire la paleoinformatică,* editura Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, august, 2006

[55] Andrei Vartic, *Cealaltă Românie,* Typodas Press, Ploiești, 2007, vezi *Letopisețul sacru al lui Ștefan cel Mare,* p. 195–199, *Arta războiului și "năravul statorniciei" în epoca lui Ștefan cel Mare,* p.218–235, *Misterele numerologice ale lui Ștefan cel Mare,* p.235–240

[56] Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută,* v. 7, Ed. Museum, Chișinău 2007

[57] Petru Ursache, *Antropologia ca știință neocolonială,* Ed. Junimea, Iași, 2008

[58] Alexandru Zub, *M. Kogălniceanu, un fondateur de la Roumanie moderne,* București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978

NICOLAE RUSU

POVARA ŞI OSÂNDA ORGOLIULUI

Prin anii când în scopul salvării imperiului sovietic fusese iniţiată restructurarea gorbaciovistă, steaua de glorie a lui Ion Druţă atinsese cota zenitului. Numele lui era pe buzele tuturor, scriitorul devenise un fel de apostol al deșteptării naţionale a moldovenilor din U.R.S.S. În acea stare de euforie care domina societatea basarabeană pentru toată lumea devenise o normalitate să se vorbească despre I. Druţă ca despre un "clasic în viaţă al literaturii sovietice socialiste moldovenești". Evident, modestul "clasic" n-a protestat niciodată, considerând, probabil, această titulatură ca pe un drept pe care-l merită fără nici un fel de rezerve. Au trecut două decenii de-atunci, s-au schimbat hotare dintre state, au apărut noi mentalităţi sociale care au modificat numeroase destine umane, am ajuns în alt mileniu și în altă epocă, cea a internetizării și a globalizării, peste domeniul literaturii a trecut ca o furtună năbădăioasă curentul post–modernist, iar I. Druţă refuză să iasă din dulcea euforie de până la destrămarea imperiului sovietic, complăcându-se în rolul insului iremediabil turmentat de faima de "clasic în viaţă" și, mai apoi, de "patriarh al neamului

moldovenesc". E cu putinţă oare să mai coboare vreodată din piscul acestei efemere glorii literare? Oricât ar părea de neverosimil, I. Druţă ştie să răspundă şi la o asemenea hamletiană întrebare. Într-un interviu realizat de ziaristul şi poetul Mihai Morăraş în "Literatura şi arta" (nr. 14, din 8 aprilie 2004) cu ocazia dezvelirii monumentului "Badea Mior" (în concepţia lui I. Druţă) sau a "Lumânării Recunoştinţei" (în concepţia guvernării comuniste, cea care a finanţat proiectul), el este întrebat despre supărarea sa faţă de Uniunea Scriitorilor de la Chişinău şi dacă există vreo şansă de "împăcare creştinească" între cele două părţi. I. Druţă răspunde în stilul său "metaforic" prin gura altui scriitor, originar din Basarabia, dar stabilit la Moscova mult mai înaintea acestuia: "Odată, la Moscova, poetul Kiril Kovaldji, fiind întrebat de unde vin neînţelegerile între comunitatea scriitorilor şi Druţă, spunea că, dacă am prezenta totul în formă de scară, apoi scara are primul fuscel, are al doilea fuscel, dar următoarele (…) – până la cel de al şaptelea – nu există, iar pe cel de al şaptelea şede Druţă. Toată lumea se irită – ce s-a căţărat el acolo? Ei de urcat nu pot, n-au pe ce pune piciorul, iar Druţă de coborât nu vrea să coboare. Asta e toată problema!" Pentru un cititor atent acest interviu dezvăluie destul de multe aspecte al "fenomenului Druţă", răspunzând la unele nedumeriri generate de comportamentul oarecum bizar şi contradictoriu al "clasicului în viaţă".

Deci, cocoţat tocmai pe al şaptelea fuscel (evident, graţie talentului, ne sugerează el printre rânduri) I. Druţă nu doreşte să coboare în cohorta celor bicisnici care, în raport cu el, abia dacă pot urca până la al doilea. Bine, şi cât poţi să stai acolo, sus, în al şaptelea cer al unei iluzorii glorii literare? Firește, rişti să te găsească nişte ameţeli şi să cazi rău de tot. Şi "clasicul" decide, totuşi, să coboare, dar… din "căruţa naţiunii române". Îmbracă toga de apostol al "neamului

moldovenesc", înhămându-se la umbra unei cotigi care se vrea a fi o altă căruţă – cea a "naţiunii moldave".

Acest aspect al "fenomenului Druţă" a fost diagnosticat și de poeta Lucreţia Bârlădeanu în cartea ei "Secolul nomazilor" (Ed. "Epigraf", Chișinău, 2006) care inserează și capitolul "Ion Druţă – o emblemă a moldovenismului". După lectura acestui text oricine își poate da seama care a fost generatorul înălțării (tocmai pe al șaptelea fuscel), dar și al căderii lui I. Druţă din "căruţa naţiunii", (dacă e să folosim plastica lui expresie).

De la primele sale probe literare, I. Druţă își dădea perfect seama că în U.R.S.S., dacă ești dăruit cu har și-l mai și catalizezi cu multă ambiţie, încălecarea mânzului neaoșismului e calea cea mai scurtă spre piscurile gloriei literare. Pentru a avea însă siguranţa că va ajunge acolo, căluţul naţional (care, ca orice patruped sortit călăritului, ajunge într-o bună zi, dacă nu-și pierde pe undeva copitele, să se transforme într-o mârţoagă), urma să fie schimbat cu vehiculul blindat al limbii ruse în care face să scrii, vorba poetului, doar pentru faptul că a vorbit-o și Lenin. Ulterior, I. Druţă nu se sinchisește să declare că și limba rusă este pentru el maternă, astfel, precum mielul blând suge la două oi, și "blândul" nostru scriitor "naţional", se căpătuiește cu două mame, de parcă ar vrea să ne sugereze că e scriitor… binaţional. Iar activitatea sa ulterioară de deputat al poporului în parlamentul sovietic demonstrează fără drept de apel că I. Druţă n-a dorit niciodată destrămarea imperiului sovietic. Statutul său de "patriarh al literaturii moldovenești", evident, doar în cadrul U.R.S.S., titlu pe care reușește să-l câștige, ajunsese în mare pericol. Nu întâmplător devenise unul dintre sfetnicii de taină ai lui Gorbaciov, distanţându-se făţiș în problema "pactului Molotov–Ribbentrop" de grupul deputaţilor din Ţările Baltice. Lucreţia Bârlădeanu, în cartea citată, merge și mai departe, întrebân-

du-se retoric: "Să fi fost oare cooptat de KGB?". Ea face referire la modelul după care s-a produs travestirea din disident în colaborator al poliţiei secrete în acea perioadă a poetului rus E. Evtușenko. Cazul acestuia este descris în cunoștință de cauză de Pavel Sudoplatov și Anatol Sudoplatov în cartea lor "Missions spécialles" (Ed. Seul, Paris, 1994): "Sfătuit de soţia acestuia (a lui E. Evtușenko, n.n.), Emma, care colabora deja cu kaghebeul, urma să se stabilească între poliţia secretă și poet raporturi de prietenie și încredere, măgulindu-l mereu cu laude de felul că este un poet dintre cei mai talentaţi, că este cel mai bun fiu al Rusiei etc… Astfel, Evtușenko ajunsese atât de bun prieten cu Înalta Instituţie (…), încât denunţa și când nu i se cerea, de preferinţă, pe criticii și confraţii care exprimaseră rezerve asupra poeziei sale" (p. 95). Orgoliul omului e un mare generator și făuritor de destin, dar tot el e și cel care îl distruge și-l schimonosește, dacă omul nu are măsură.

Excesiv de orgolios, precum e și colegul său rus E. Evtușenko, scriitorul nostru "binaţional" își dădea perfect seama că "așezat alături de marii creatori români contemporani, valoarea sa ar fi pălit considerabil" (p. 98), adică în cadrul general al literaturii române cel de-al șaptelea fuscel al literaturii sovietice moldovenești abia dacă ar fi trecut de jumătatea scării. Metaforic vorbind, autoarea crede că I. Druţă "rămâne Marele Bucătar al unui singur fel de mâncare: adică cel de care nu prea te saturi, dar care nici nu te lasă să crapi de foame". Ea mai presupune că "obsesia lui Druţă pentru Badea Mior ascunde și un interes financiar foarte clar al scriitorului, iar privitor la obsedanta lui idee de a imortaliza printr-un monument pe Poetul Anonim, presupusul autor al baladei "Mioriţa", Lucreţia Bârlădeanu se întreabă retoric: "Cum poţi să ridici un monument aerului pe care-l respiri?"

Este interesantă și neobișnuită într-un fel poziția autoarei față de comentariul literar al povestirii "Povestea furnicii", lucrare prezentă de mai bine de patru decenii în manualele școlare ale elevilor basarabeni. Fiind profesoară de limbă și literatură moldovenească, precum era scris în actul ei de studii superioare, poeta comenta povestirea așa cum i se cerea, fără să se dumerească de falsa idee a "îndobitocirii prin muncă" lansată de o "suită de personaje bonome, fals–înțelepte, care-și văd suprema chemare în muncă fizică dusă până la epuizare". Iată cum își încheie I. Druță "Povestea…": "Nu știu pentru ce i-a trebuit furnicii coaja ceea de răsărită și ce a avut de gând să facă dintr-însa (…) Poate a ajuns furnica acasă, poate s-a pierdut undeva la mijlocul miriștii. Oricum, însă, chiar dacă s-a pierdut, avuse și ea în viață o mică poveste a ei – va să zică, trăise". Cu alte cuvinte, în subtext se lansează ideea că acesta-i sensul vieții unui om – să muncești ca un robot, fără să întrebi ce rost are și pentru ce te consumi, să opintești în ham, cu ochii legați și resemnat ca dobitocul care învârte până la epuizare piatra de râșniță.

Revenind la ipoteza autoarei despre o eventuală colaborare a lui I. Druță cu poliția politică a fostului imperiu sovietic și a actualei Rusii e greu să afirmi ceva până nu ai probe incontestabile, deși abia nu demult francezii au descoperit, după 150 de ani, că Benjamin Constant și Alfred de Vigny au fost colaboratori ai poliției. Adevărul, oricum, va ieși cândva la suprafață. Numai câte semne de întrebare și diverse presupuneri generează celebrul discurs al lui I. Druță "Cine a stins lumina la români" difuzat la postul de radio "Europa Liberă" cu trei săptămâni înainte de declanșarea evenimentelor sângeroase din decembrie 1989 la Timișoara, apoi și în celelalte orașe ale României.

Pomenind în acel discurs despre curajul basarabenilor

care se treziseră din "somnul cel de moarte" și umpluseră Piaţa Marii Adunări Naţionale, manifestând pașnic, fără violenţă și sânge, în faţa nomenclaturii comuniste, I. Druţă le sugerează și celor din dreapta Prutului să fie mai curajoși, să le urmeze exemplul (…). Vede cu ochii săi ce se face la vecin, își dă prea bine seama că aceasta este calea pe care ar trebui s-o ia, s-o străbată, dar… nu se încumetă. Nu îndrăznește. I-e frică. Nu poate. "Este o instigare directă la răzvrătire, pentru schimbarea stării de lucruri care oricum avea să se întâmple, dar fără a trage român în român, fără a curge sânge. Pentru acutizarea frustrării românilor, el atribuie problema identităţii naţionale a românilor din Basarabia sovietică asupra întregii Românii"(…). De ce o ţară frumoasă, un popor mândru și truditor se duc, se șterg ei înșiși de pe harta civilizaţiei, din istoria neamurilor? Stingerea conștiinţei naţionale, (ceea ce era caracteristic doar pentru basarabeni și nu pentru românii din Ţară, pentru că dictatorul N. Ceaușescu avea păcatele sale, dar acest aspect îl exploata destul de laborios, (n.a.), iată marea problemă a plaiului mioritic. Cine, cum și în ce fel a stins lumina neamului? Analiza acestui text de anumiţi specialiști, acum, după aproape două decenii, ar ajuta să dispară unele enigme ale acelei perioade tulburi din istoria României și nu numai a ei.

În finalul discursului, I. Druţă îi îndeamnă pe români "să închidă bine ușa și să rostească Tatăl Nostru cel Ceresc! (…) Fără preot și fără partid. Fără compromisuri (…). Dar unde sunt garanţiile că după asta se va schimba ceva spre bine și la noi? Fost-am necuvânt și neglas am fost, zice psalmul, dar iată că într-o zi m-am trezit și gura îmi era numai pară (s.a.) și cuvântul îmi era numai foc" Astfel, profetul I. Druţă și-a atins scopul: a fost și pară, a fost și foc, a fost sânge și mulţi, foarte mulţi români, în special tineri, au fost sacrificaţi doar ca să fie lichidat un

rebel dictator care nu se supunea Moscovei.

Evident, creștinul I. Druţă își încheie predica sa la "Europa Liberă" cu sacramentala sintagmă "Domnul să ne ajute!" Și Domnul său de la Kremlin, după cum spun mulţi cercetători ai evenimentelor din decembrie 1989 din România, i-a ascultat ruga.

Ipoteza Lucreţiei Bârlădeanu și analogia cu E. Evtușenko are tangenţe cu niște puncte de vedere ale publicistului Constantin Tănase. În cartea sa "Hoţii de mituri" (Chișinău, 2004) el pomenește de "Marele Bucătar", vorba Lucreţiei Bârlădeanu, în contextul ideii de "criză identitară" la basarabeni care "a fost provocată de lipsa miturilor proprii, "moldovenești", diferite de cele române. Cred că Ion Druţă a fost printre primii care a înţeles acest lucru și a simţit nevoia de mituri noi, "fundamentale". El a fost mai deștept decât noi toţi atunci când ne-a propus, iar noi l-am aclamat și am strâns bani pentru înălţarea unui monument lui… badea Mior (…), care nu a fost și nu este, cum înclină unii să creadă, rodul unei imaginaţii bolnave, al unei minţi sucite, atinse de boala megalomaniei, ci o subtilă diversiune ideologică și politică. Badea Mior a fost creat de comuniști ca "mit fondator" al noului stat și al "naţiei moldovenești, diferită de cea română". Nu este exclus că la bucătăria politică din Kremlin cu multe decenii înainte de destrămarea imperiului sovietic a fost întocmită reţeta creării unei noi "naţiuni" și în rolul de Mare Bucătar fusese angajat nu un oarecare, ci un om de creaţie, firește, talentat, dar și cu rânză mare, adică excesiv de orgolios. Privind astfel lucrurile, devin explicabile multe momente "enigmatice" din comportamentul lui I. Druţă ca persoană publică. Devine, astfel, clar "curajul" lui de a-l înfrunta pe conducătorul comunist de atunci al r.s.s.m. I. I. Bodiul și "toleranţa" Moscovei în această "dispută" inegală, creându-i-se ușor faima de disident și de "victimă". Or, se

ştie, oamenii simpli îi venerează pe mucenici şi doar la un semn al acestora îi urmează fără cârtire, orbeşte. Este explicabil şi comportamentul său ca deputat al poporului (moldovenesc, în primul rând, însă şi a celui sovietic), când avea o poziţie separată faţă de grupul de deputaţi moldoveni, atunci când aceştia, împreună cu colegii lor din Ţările Baltice, puneau în discuţie teme care nu conveneau conducerii politice a Uniunii Sovietice. Devine clar de ce nu se poate împăca "creştineşte" cu colegii săi din Chişinău, aceştia în marea lor majoritate promovând ideea românismului şi a reunirii cu Ţara. Astăzi, nu mai poate mira pe nimeni faptul că este susţinut fervent şi adorat de foştii, dar mai ales de actualii guvernanţi comunişti de la Chişinău. Aceştia trag împreună cu el în acelaşi jug, obsedaţi de aceeaşi fundamentalistă idee a "moldovenismului", generatoare a unui nou popor, a unei noi ţări, a unei noi naţiuni. Un exemplu concludent în acest sens este şi faptul că la începutul anului curent (2007) Compania "Teleradio–Moldova" care-şi zice "publică" şi este totalmente subordonată actualei guvernări a iniţiat un ciclu de emisiuni "Mă mândresc că-s moldovean". Chiar de la primele emisiuni, moderatoarea, o oarecare E. Maţievschi, îl citează copios, firesţe, pe I. Druţă, iar printre participanţi au fost auziţi doar asemenea "unelte" ale puterii comuniste, precum "moldovenii" Valentin Dergaciov (istoric–arheolog), Anatol Dubrovschi (alt istoric şi cunoscută "coadă de topor") şi Victor Costeţchi (rectorul Universităţii Slavone din Chişinău). Avându-l drept cap de coloană pe I. Druţă, aceştia "se mândresc că-s moldoveni", şi cred că sunt alţii decât românii, că au şi o limbă a lor, evident,, alta decât cea de dincolo de Prut", tot ei mai şi insistând în ideea că România a ocupat Basarabia în două rânduri – în 1918 şi în 1941, – dar "fraţii" ruşi au avut grijă să-i elibereze şi tot aşa, întreg tacâmul propagandei ideologice a regi-

mului sovietic. Deseori și I. Druță, deși este foarte abil și prudent în exprimări, își dezvăluie atitudinea sa ostilă față de tot ce e românesc. E ușor de înțeles reacția lui de iritare, când acești "unioniști" încearcă să-i anuleze strădania lui de o viață de a rămâne în istorie pe rol de patriarh al unui nou neam, al unei noi națiuni, iar în calitatea sa de "clasic în viață" el rămânând și ca un creator, adică un fel de Dumnezeu, al "literaturii naționale moldovenești". Se vede clar acest lucru în același interviu din "Literatura și arta" din 8 aprilie 2004. Mihai Morăraș menționează necesitatea integrării "în spațiul civilizației moderne europene" și-l întreabă, sugerându-i totodată și răspunsul (care ar fi putut să fie dintr-un singur cuvânt, afirmativ, dar n-a fost să fie): "Pe ce căi să ajungem acolo unde vrem, dacă nu prin Țară?" Șmecher și ironic, I. Druță răspunde ovreiește, adică printr-o altă întrebare: "Care țară?" Morăraș rămâne perplex: "Cum, care țară?! – România!". În continuare I. Druță nu-și mai poate ascunde adevărata sa fire machiavelică: "Măi Morărașule, dacă crezi tu că eu voi pleca în Europa cu pălăria lui Mircea Radu Iacoban, greșești amarnic. Eu voi pleca în Europa cu propria mea căciulă (…)" (Aici era cazul ca patriarhul "națiunii moldovenești" să fie întrebat din ce considerente nu ar vrea să-și pună pălăria scriitorului Mircea Radu Iacoban – că e prea mică pentru capul său mare și genial, sau că preferă căciula sa de cârlan, că-i mai neaoșă, că-i mai deosebită sau cine mai știe… Bine, pălăria scriitorului ieșean nu-i place, dar cu cea a lui Rebreanu, sau Sadoveanu, sau Bacovia, sau Eliade, sau Eminescu ar pleca în Europa? Odată angajat în funcția de Mare Bucătar în gătirea borșului "moldovenesc", cred că ține prea mult la "boneta" sa – căciula țurcănească de Astrahan.) Naivul de poet și ziarist încearcă să-l convertească la credința cea dreaptă a românismului: "Păi, bine, Maestre, dar acesta ne este destinul, aceasta ne este

Mama (…)". I. Druţă răbufneşte iritat: "Domnule, nu speculaţi cu mama voastră… Eu iau din cultura acestui neam cărui aparţin (s.a.) ceea ce-mi este aproape și ceea ce-mi place…". Deci, "cu mama voastră", nu și cu a lui. El, evident, are alte mame. Oare care-or fi? Una este, bineînţeles, rusa, dar a doua? Oricare, numai nu româna. Dându-și seama, probabil, că s-a deconspirat prea mult, "clasicul în viaţă" își schimbă, cameleonește, culoarea și poziţia, precizând că ia din cultura română doar ceea ce-i place. El nu neagă, totuși, este conștient, că aparţine neamului românesc, dar în Europa vrea să se integreze în mod separat, cu neaoșa sa căciulă care, după cum se știe, se deosebește de pălărie, cu poporul său deosebit de cel român, (dar care, paradoxal, face parte din același neam), cu ambiţul său basarabean, altul decât moftul român…

Iar sintagma care-i răbufnise involuntar – "nu speculaţi cu mama voastră" – are niște tangenţe cu o altă sintagmă, din limba rusă, aceea având similitudini cu o răspândită expresie argotică din mediul rusofon.

Vreo câteva decenii la rând în manualele de limbă rusă pentru elevii claselor primare din Uzbekistan la litera "Ш" era inclus următorul catren: *"Маша, ешь кашу/ Каша – мать наша/ Не хочу есть кашу/ Мать Вашу"* (Maşa, mănâncă terci,/ Terciul este mama noastră./ Nu vreau să mănânc terci,/ Mama voastră/). Înjurătura "mama voastră", e adevărat, o folosesc și românii, dar la ruși ea are o încărcătură mai grea și un subtext mai profund. Poate de aceea anume această expresie i-a răbufnit lui I. Druţă, dat fiind faptul că mai mult de jumătate din viaţa sa conștientă și-o consumă în capitala Rusiei, unde trudește cu sudoarea frunţii, osândit de orgoliul său nemăsurat, la plămădirea unei noi "naţiuni". Atașat de cei care l-au însărcinat cu misiune apostolică, I. Druţă le-a preluat după cum se vede, și năravurile. Slujindu-le cu râvnă, el își apără, de fapt, cel de-al șapte-

lea fuscel al unei scări valorice literare iluzorii, deoarece ea există doar ca un surogat, scara sprijinindu-se pe aer și având la temelie niște concepte false. Adevărata scară a valorilor literare există doar în cadrul literaturii române, iar cea cu șapte fuscei, pe care stă cocoţat I. Druţă, este una contrafăcută în atelierele speciale ale Kremlinului. Oricum, critica literară din România a apreciat la justa ei valoare creaţia și talentul lui I. Druţă, iar faptul că el ar fi vrut să rămână și aici pe cel mai de sus fuscel îl privește personal. Unul dintre exegeţi, care a fost Ion Rotaru, s-a exprimat excesiv de elogios despre proza druţiană, făcând abstracţie de anumite nuanţe politice și morale ale autorului. În monumentala sa lucrare "O istorie a literaturii române de la origini până în prezent" (Ed. Dacoromână TDC, București, 2006, p. 1195) Ion Rotaru îl așază pe I. Druţă alături de M. Preda, E. Barbu, F. Neagu, N. Velea și alţi mari prozatori români, considerându-l "un scriitor–povestitor popular, în cea mai largă înţelegere a cuvântului", mai precizând că, în pofida acestor evidenţe, "oficialii parcă abia s-au ostenit a-l face – într-o doară… academician, după decembrie 1989, importanta lui operă părând a fi lăsată puţintel cam în umbră, ca și necunoscută de cititorii cei mulţi din patria mamă." În continuare Ion Rotaru presupune că "într-asta ar putea sta, printre altele, și cauza pentru care I. Druţă pare, pentru unii comentatori, a se fi înstrăinat cumva, în ultima vreme, făcând un gest cam riscant, s-ar zice, de a se stabili la Moscova, căutând a se realiza și în limba rusă, (Deși atitudini cât de cât similare nu s-au manifestat la adresa unor Cioran, Eugen Ionescu, Eliade și toţi ceilalţi "realizaţi" în limbi de mare circulaţie, unii, mai mărunţi, și dincolo de ocean, în fruntea tuturor Norman Manea, să zicem. De ce? Iată o întrebare!)"

Ion Rotaru credea că e o întrebare ce merită și un semn de exclamare, însă răspunsul e la suprafaţă. Toţi

scriitorii basarabeni, nu doar I. Druță, au fost niște anonimi pentru cititorii din România. Mai întâi de toate regimul sovietic nu admitea nici un fel de contacte scriitoricești dintre cele două maluri ale Prutului, pentru că, ar fi fost în pericol preceptul stalinist despre cele "două popoare diferite" – român și moldovean. Era interzis. Nelizia! Apoi I. Druță nu s-a stabilit la Moscova cum se subînțelege din textul lui Ion Rotaru, după evenimentele din decembrie 1989, supărat, cică, pentru că România nu-i publică opera și l-a făcut membru de onoare a Academiei… într-o doară. A plecat în capitala marelui imperiu sovietic cu vreo patru decenii în urmă, scriind în limba oficială a imperiului și visând să ajungă și pe scara acestuia pe cel mai de sus fuscel, rivalizând în acest sens cu celebrul pe atunci Ginghiz Aitmatov, un prozator de origine kârgâză, dar care-și scria cărțile în limba rusă. Iar Cioran, Eliade, Ionescu "și toți ceilalți "realizați" în limbi de mare circulație" au scris și au creat în numele literaturii și culturii române, fără intenții subversive și aberante de a modela o nouă literatură a unui nou popor. De aici și altă atitudine față de aceștia. Ion Rotaru mai observă, și pe bună dreptate, că "dublându-l" cu cea mai mare modestie pe I. Creangă, dar nu copiindu-l, I. Druță nu cade tentației de a fi cu orice preț original, "cum procedează majoritatea contemporanilor noștri, (…) plătind platitudinea cea mai plată cu putință, de multe ori cu căderea în ceea ce numim… subliteratură, apelând uneori disperat la grețoasa pornografie (…), stând cu ochii holbați spre ce se poartă în occidentul mai apropiat sau mai îndepărtat, tocmai dincolo de Ocean…" (p. 1196). Mai rezervat s-a dovedit a fi un alt exeget al criticii literare Ion Simuț care a dat Cezarului ce-i a Cezarului, dar a remarcat și apetența lui I. Druță pentru "matușka Rusie": "Nicăieri în literatura română, nici chiar în literatura anilor '50, nu se găsește o imagine

mai favorabilă a soldatului rus ca în capitolul "Norocul" din prima parte a romanului "Povara bunătăţii noastre" (România literară, nr. 51–52, 2006). Criticul analizează ultima ediţie a romanului, revăzută și completată, apărută la editura "Universul" din Chișinău în 2005. Până la această ultimă ediţie romanul a fost reeditat de numeroase ori, atât în română, cât și în alte limbi și de fiecare dată autorul intervenea în text, revăzând și completând lucrarea, dar până-n prezent a rămas constant în glorificarea Rusiei. Iată ce remarcă Ion Simuţ în capitolul unde este descrisă starea deznădăjduită a lui Onache Cărăbuș, protagonistul naraţiunii, când linia frontului în 1944 se stabilise nu departe de Ciutura: "Norocul însă îi surâde într-un mod surprinzător: în gospodăria sa poposește pentru mai multă vreme, în timp ce frontul se reorganiza, un soldat rus, cu mașina sa, "apărându-i astfel destinul și casa" (Dacă e să citim printre rânduri, cât subtext există în această frază! n.a.) Ceea ce urmează e greu de închipuit pentru cititorul român: un elogiu nemăsurat soldatului rus, care are toate calităţile posibile. E îndemânatic, protector, darnic, musafir desăvârșit, vesel, harnic, curat, ordonat, iscusit, respectuos, întruchipare a bunătăţii și a idealului de om." Evident, că cititorul român nu va crede o iotă din această portretizare a soldatului "eliberator", pentru că sunt de neuitat alte exemple despre același soldat rus, mai ales cele cu "davai ceas, davai palton".

În aceeași linie de subiect memorabilă este o altă mărturie, documentată cinematografic. Prin anii '50–70 erau intens difuzate filme documentare despre victoria U.R.S.S. asupra Germaniei naziste și, în special, era savurat momentul când cei doi ostași sovietici – Egorov și Kantaria (un rus și un georgian) – înălţau drapelul sovietic deasupra Reichstagului din Berlin. Toate bune și frumoase, până când aceste momente încetul cu în-

cetul au fost estompate, de cele mai multe ori imaginile fiind tăiate. De ce? Un ochi mai vigilent a observat că, în imaginea în care cei doi susţineau drapelul, pe mâna unuia dintre ei se vedeau trei ceasuri. E la mintea oricui că orice om normal poartă la mână un singur ceas, iar dacă are trei…, apar nedumeriri, întrebări, se trag concluzii nu tocmai favorabile. Onache Cărăbuș din satul basarabean Ciutura, sat pierdut în câmpia Sorocii, n-avea unde privi aceste imagini de film documentar, să facă niște constatări, apoi războiul nici nu se terminase și el avea deja o imagine a Rusiei salvatoare, pornind de la chipul soldatului rus, conceput de I. Druță și adus de acesta în casa lui "să-i apere destinul și casa". De-aceea el nu găsește altceva decât să se topească de admiraţie și e gata să se prosterneze în faţa Rusiei salvatoare: "Doamne–Dumnezeule, ce ţară mare, ce ţară nemaipomenită pentru o minte de om mai e și Rusia asta! E mare lucru să-ţi legi soarta de soarta ei!" Elogiind atât de siropos pe "eliberatoarea" basarabenilor, lui I. Druţă i-a fost, firește, mult mai ușor să mai strecoare pe ici–colo câte-o remarcă critică asupra regimului stalinist. Astfel, despre cumplita foamete din 1946–1947, un genocid organizat de regimul sovietic în Basarabia, a scris doar câteva fraze (că porumbul sechestrat de la ţărani putrezea la gara Pământeni), despre deportări încă pe atâtea. Deși acţiunea romanului începe din anii de dinaintea Primului război mondial și se întinde până dincoace de colectivizare, în satul Ciutura nu se știe nimic despre Unirea Basarabiei cu România. Acest episod important din istoria satului basarabean lipsește cu desăvârșire, de parcă nici nu a existat. Este de înţeles absenţa lui în ediţiile de până la destrămarea imperiului sovietic, dar autorul în acești ani "de independenţă" a Republicii Moldova a mai "revăzut și completat" de atâtea ori "Povara…" sa: De ce n-a completat și acest episod istoric? Nu cumva pentru că

și el crede, ca și ideologii sovietici de atunci, ca și cei de la conducerea comunistă de azi a statului moldovean, că timp de 22 de ani Basarabia a fost sub ocupaţie? Această nedumerire o poate spulbera doar autorul însuși la o eventuală reeditare a romanului.

Oricum, Ion Simuţ observă că, deși I. Druţă este "critic în privinţa exagerărilor sovietice, în observaţii tot mai incisive de la o ediţie la alta, romanul "Povara bunătăţii noastre" se închină fără rezerve la "maica Rusie", la fel în toate ediţiile". Criticul nu comentează însă postfaţa lui I. Druţă la această ediţie. E un text întitulat "Calea Robilor" în care autorul dezvăluie anumite atitudini ale sale faţă de neamul românesc și care merită toată atenţia. Sigur pe forţa de convingere a cuvântului artistic "patriarhul" noii naţiuni scrie: "După înfrângerea lui Decebal, legionarii lui Traian goneau spre Dunăre coloane nesfârșite de daci, luaţi pradă de război, pentru a-i căra apoi prin nenumăratele târguri de robi (...) Dacii veneau tăcuţi, legaţi de gât câte patru în rând, cum se legau de obicei vitele la târg sau la abator. Și tot coborau spre Dunăre zile și nopţi, căci erau mulţi de tot, cinci sute de mii, o ţară întreagă de bărbaţi (s.n.)" Impresionantă priveliște, pentru că descrierea ei nu este făcută de o mână de scriitor mediocru, iar I. Druţă o încorporează în feeria cosmică a cerului străbătut de Calea Lactee sau a Robilor "care curge dintr-o veșnicie în alta". În continuare autorul apelează la discutabila, nefondata și antiromâneasca ipoteză, conform căreia dacii au dispărut fără urmă, lăsându-ne doar "câteva denumiri și câteva cuvinte geto–dace, bune doar pentru a ne răscoli conștiinţa". Păcat că I. Druţă nu cunoaște excepţionala carte a scriitorului român Gh. Iscru " Traco –geto – dacii: naţiunea matcă din spaţiul carpato – danubiano – balcanic" apărută în a IV–a ediţie la București în 2005. El însă n-o cunoaște, pentru că nu-i convine, probabil,

ea fiind în contradicţie cu teoria lui Rosler pe care o promovează cu sârg în această " postfaţă". I. Druţă îl informează pe cititor, fără nici un drept de apel, (cine ar îndrăzni să-l contrazică pe cel de-al 13–lea "apostol"?), că legiunile romane au cucerit Spania, Armenia, Insulele Britanice, o bună parte din Germania, dar popoarele care locuiau aceste teritorii " au supravieţuit cu toţii, și numai dacii au dispărut fără urmă". Apoi autorul acestui text se/ne întreabă retoric : "Dar sărmanii daci, chiar să nu fi lăsat nimic moștenire?", la care vine și răspunsul :"Dacă romanii, pe lângă vechea latină, ne-au lăsat dreptul, organizarea statală și creștinismul, dacii ne-au lăsat tristeţea, dezamăgirea, bănuiala că nu e dreptate pe lume, că nu vom răzbate nicăieri, nicicând, niciunde. Robi ne naștem, robi vom muri. Oricâte eforturi vom fi depus, toate vor fi în zadar..." Chiar așa? De unde asemenea deducţii, de unde interesul de a denigra în asemenea hal originea poporului român, de unde atâta zel în dorinţa de a semăna în sufletele noastre dispreţul și nihilismul faţă de propriile rădăcini strămoșești? De la această abordare a problemei noastre identitare până la declaraţia unor răsmoderni intelectuali din Ţară, cărora le este rușine că-s români, nu e nicio deosebire. Pentru a părea mai convingător în ipoteza sa, I. Druţă găsește că "oricât ar părea de straniu, viaţa unui rob are și anumite laturi pozitive", după care prinde a le dibui: "Sclavul nu are voinţă proprie – voinţa lui e la stăpân. Zice stăpânul: vei merge încolo – ne ducem încolo(...) El nu visează, nu caută să pătrundă în vremurile ce vin, pentru a le influenţa – asta e treaba stăpânilor (...) Sclavul are trei griji – stăpânul, burta și paharul (...) Sclavii nu sunt creștini și niciodată nu au fost. Sclavii nu văd cu ochi buni pe vecinul său, pe aproapele său, pentru că bucata ce-i pică vecinului, putea, și chiar trebuia să fie bucata lui..." Comparându-i pe români cu armenii, nemţii sau

evreii care " au și ei conflicte interne, se dușmănesc...", dar la un anumit "hotar (s.n.) devin corp unic, un trup și un suflet", primii nu se deosebesc prin nimic de niște râtoși inconștienţi, care se îmbulzesc la troacă, știind că e, vorba autorului, "bucata ce-i pică vecinului, putea, și chiar trebuia să fie, bucata lui". Autorul consideră că "acel hotar de lumină care se numește PATRIE și ar fi trebuit, în anumite momente, să ne oprească din toate nebuniile noastre, să ne adune într-un corp comun, în noi nu funcţionează (...) Moștenitori ai Romei, care au pus temelia culturii europene, noi rămânem în primul rând urmașii celor cinci sute de mii de daci, trecuți peste Dunăre, care s-au înveșnicit prin muţenia lor". Încă un aspect care nu poate fi trecut cu vederea în această " postfață" este tendenţiozitatea lui I. Druță în tratarea problemei despre "memoria neamului" (firește, e vorba despre neamul românesc, n.a.). Subliniind în repetate rânduri "muţenia" celor cinci sute de mii de daci care au acceptat condiţia de rob, autorul se lamentează că, lucrând la romanul "Biserica Albă" s-a ciocnit de totala lipsă de materiale de arhivă, pentru că "nu poţi termina un roman despre un popor fără să-i fi auzit glasul". E cu totul straniu că din imensele fonduri arhivistice despre războiul ruso–turc din 1877–1878, ale căror evenimente le descrie autorul în roman, el a ales să consulte doar un "Hronic al episcopiei de Huși". De ce? Pentru că, explică I. Druță, " după un lanţ nesfârșit de războaie dintre turci și ruși, abia peste câteva generaţii apare la Huși o mică tipăritură în care parcă–parcă ar miji ceva despre grozăveniile prin care a trecut acest pământ". Pentru a-l impresiona și mai mult pe cititor I. Druță precizează că și acest "hronic" n-a fost de nimeni răsfoit, zăcând un secol și jumătate în fondurile bibliotecii Saltâkov din Leningrad cu filele netăiate. Orice student, nu neapărat de la facultatea de istorie, s-ar întreba nedumerit: "Dar de ce

maestrul nu s-a ostenit să-l consulte barem pe Eminescu, cel care a fost martor ocular al acelui război? Sau I. Druţă consideră că glasul lui Eminescu este diferit de acel " glas al poporului pe care-l căuta cu disperare"? Studentul ar putea trage din aceste nedumeriri doar două concluzii : ori autorul dă dovadă în scriitura sa de un diletantism cras, ori în textul său, referitor la istoria românilor, el urmărește un scop bine determinat. I. Druţă este, se pare, conștient de enunţurile vădit tendenţioase și chiar de multe ori alogice, dar dânsul se bizuie pe măiestria sa de a impresiona cititorul prin vraja expresiei artistice. În fierbinţeala inspiraţiei el uită că cei cinci sute de mii de daci trecuţi peste Dunăre și care, în concepţia sa, au acceptat condiţia de sclav nu s-au mai întors în Dacia natală, aici rămânând femeile lor cu copiii și cu puţinii bărbaţi supravieţuitori, urmașii cărora n-aveau de unde moșteni acele dezgustătoare repercursiuni ale vieţii de rob. Acest gen de scriitură nihilistă, evident, are scopul de a trezi la românii basarabeni repulsie faţă de rădăcinile noastre naţionale și a-i îndemna să accepte aderenţa la noua "naţiune moldovenească", alta decât cea care are la origine "mentalitatea de sclav a celor cinci sute de mii de daci legaţi la gât câte patru în rând, cum se legau de obicei vitele duse la târg sau la abator".

Făcând abstracţie de această "postfaţă", în concluzie la cronica sa despre roman Ion Simuţ consideră că volumul, "în genul romanului ţărănesc rămâne, fără îndoială, un reper, comparabil cu "Moromeţii". În aceeași cheie, dar ceremonial–elogios, Ion Rotaru este de părere că "Povara bunătăţii noastre", roman cu un titlu atât de frumos, adânc grăitor, este, în mare privind lucrurile, epopeea tragică a ţăranului român de pretutindeni". El merge și mai departe, de parcă ideea i-a fost sugerată de "clasicul în viaţă": "Este de mirare cum, în noile noastre manuale școlare, zise de alternativă, măcar la clasele mai

mici, nu sunt reproduse bucăţi de lectură din prozele scurte ale lui I. Druţă… Le caracterizează umorul de cea mai aleasă calitate, odată cu frumuseţea stilului, a limbii române curate, încă actuală cu deosebire în mediul rural…" (p. 1197). Nu în zadar, în seara zilei de 22 mai 2005, în cadrul unei emisiuni televizate a Companiei comuniste (căci numai publică nu este) "Teleradio–Moldova", având ca subiect creaţia lui I. Druţă, a fost invitat și criticul literar de la București Ion Rotaru. Timp de două ore, alături de autor s-au mai aflat M. Dolgan, E. Botezatu, H. Corbu și T. Paladi, critici și cercetători literari care i-au promovat cu consecvenţă opera. Discuţia s-a axat, în general, pe noua ediţie a romanului "Povara bunătăţii noastre", opera de referinţă a scriitorului, evident, revăzută și completată. La cei 77 de ani ai săi I. Druţă rămăsese același ins incisiv cu oponenţii săi, cum fusese în tinereţe, la fel de orgolios și la fel de blocat în opiniile sale despre neam, limbă, popor.

Referitor la incisivitatea lui I. Druţă unii admiratori ai cuvântului poetic, mai ales dintre acei care frecventau prin anii 1967–1968 cenaclurile literare "Luceafărul" și "Mioriţa" din Chișinău, își amintesc "duelurile" la care participa și autorul "Frunzelor de dor". Pe atunci el era ba la Moscova, ba la Chișinău și iată cum la una din ședinţele cenaclului "Luceafărul" i-a replicat lui Aureliu Busuioc, cunoscut până-n prezent ca un polemist invincibil: "Când m-am pomenit și eu, dragă Doamne, mai măricel, porni el în stil crengian să povestească, făcându-i pe toţi cei prezenţi să-l asculte cu atenţie, iaca, îmi cade tronc la inimă o fată din mahala, una Liza (personaj din povestirea "Șoapte de nuc" n.n.) Toate bune și frumoase, dacă Liza asta n-ar fi fost mai naltă ca mine. Ei, cum să mă duc la întâlnire cu fata, dacă trebuia să port un scăunaș cu mine. Și visul meu cel mai mare era să născocească medicii un medicament care să facă să

cresc mai înalt. Și necazul ista s-a ţinut de mine, și m-a chinuit rău, până am venit la Chișinău. Și aici l-am văzut pe Busuioc, uitaţi-vă la el, e cu două capete mai săltat. Dar, după ce l-am cunoscut… mi-am zis, că, mare prost am mai fost, atunci când visam să fiu nalt…" Firește, lumea a râs amuzată, iar Busuioc… a râs și el… cu asta încheindu-se duelul.

Replicându-i unui telespectator, în acea emisiune din 22 mai 2005, I. Druţă evită denumirea limbii noastre, preferând o sintagmă ambiguă cu nuanţe persiflante: "… am scris în limba noastră… sau, cum îi ziceţi voi aici, română…" În subtext, "patriarhul literaturii naţionale moldovenești" lasă să se înţeleagă că rămâne la teza, că a scris și mai scrie în limba moldovenească. Memorabil rămâne momentul în care Ion Rotaru, într-un exces de zel, declară că, după părerea lui, titlul romanului este… genial. Trebuia de văzut în acea clipă chipul lui I. Druţă! O nemărginită fericire i-a luminat faţa, aproape că i-a topit-o! Cu siguranţă că, în cazul în care critica literară din dreapta Prutului s-ar fi pronunţat despre creaţia druţiană la unison cu Ion Rotaru, "clasicul în viaţă", de data aceasta, și al literaturii române, ar fi devenit cel mai înfocat, cel mai ardent, cel mai insistent, cel mai perseverent militant al românismului. Posibil că s-ar fi lepădat și de matușka Rusia, dar… e cam riscant să pună cineva mâna-n foc pentru o asemenea presupunere.

Se prea poate că în sinea sa, în subconștient, I. Druţă recunoaște că este un complexat în raport cu valorile de frunte ale literaturii române, dar, ca o reacţie la acest handicap, el a degenerat în altă extremă. De aici și reacţia lui radioasă la declaraţia criticului literar bucureștean, precum că ar fi capabil să emită ceva genial. Orgoliul de a-i depăși pe cei de dincolo de Prut s-a manifestat subtextual în povestirea "Șoapte de nuc" unde naratorul, alias autorul, se vede rege al românilor. "Se făcea că peste

o vreme ajung eu rege al României. Ce mai bucurie pe capul românașilor! Zboară cușmele în sus!" Atitudinea lui I. Druță față de piscurile literare ale culturii române s-a dezvăluit atunci, când autoritățile comuniste din Republica Moldova au interzis instalarea bustului lui Liviu Rebreanu pe Aleea clasicilor români din Chișinău. A fost găsit un pretext supt din deget, cică, bustul nu este original, ci o copie nereușită, în realitate conducerea comunistă și rusofilă a statului își implementează ideologia "moldovenismului" primitiv, de unde L. Rebreanu, scriitor român, nu are ce căuta în "altă țară". "Apostolul neamului moldovenesc" mai avusese ulterior o reacție de supărare, încărcată cu o nedisimulată iritare, la tema busturilor de pe Aleea clasicilor pe care le-a văzut doar ca pe niște "căpățâni de bronz". Deși, în ansamblul ei Aleea clasicilor și-a pierdut stilul ei de odinioară, acesta devenind cam eclectic, printr-un eventual program de stat el ar putea fi ușor restabilit, iar pe I. Druță îl irită faptul, (pe care-l conștientizează), că în actuala conjunctură spirituală și culturală "căpățâna" sa nu prea are șanse, oricât de clasic în viață ar fi, să ia culoarea bronzului. Atunci, în semn de protest, asociația nonguvernamentală "Hyde Park" a organizat în vara anului 2003 o colectă de semnături în susținerea instalării bustului scriitorului român pe Aleea clasicilor. În septembrie 2003, după ce-și sărbători cu mare fast în Sala mare a Teatrului Național "M. Eminescu" jubileul de 75 de ani de la naștere, I. Druță a avut ghinionul să treacă prin Grădina publică "Ștefan cel Mare și Sfânt". Acolo se ciocni cu tinerii voluntari care adunau semnături, aceștia rugându-l să susțină și el inițiativa "Hyde Park"–ului. Însă "clasicul în viață al literaturii naționale moldovenești" refuză, motivându-și opțiunea într-un fel al său, șmecherește. "Rebreanu e un mare scriitor, eu sunt un mare admirator al lui, dar nu semnez, poate bustul e urât". "Marele admirator" se

făcea într-o ureche, de parcă n-ar fi înţeles că era vorba de niște principii generale pe care guvernarea comunistă le încălca și le mai încalcă fără nici o mustrare de conștiinţă, că e frumos ori urât bustul lui Rebreanu erau doar niște detalii, că nu era vorba doar de acest mare scriitor român, dar și de alţii care urmau să fie instalaţi ulterior după Rebreanu.

Atunci, la acea festivitate din Sala mare a Teatrului Naţional "M. Eminescu", ticsită de oficialităţi și de admiratori ai scrisului druţian, partea solemnă a sărbătorii a deschis-o Petru Baracci. Om în vârstă, actor cu experienţă și cu mari merite, mai și fiind Președinte al Uniunii Oamenilor de Teatru, dânsul s-a declanșat într-un discurs excesiv de patetic, de parcă s-ar fi aflat la un miting de mare importanţă istorică: "Mă simt onorat să-l felicit cu ocazia celor 75 de ani împliniţi (aici tonul deveni și mai ridicat) pe clasicul în viaţă al literaturii naţionale moldovenești (pauză, apoi vocea ia note și mai înalte)… Ion Druţă!" Faţa sărbătoritului, oricât de mult încerca acesta să pară calm și rece, se aprinse de plăcere, (dar nu chiar ca la emisiunea de la postul de televiziune "Moldova – 1", doi ani mai târziu).

Este evidentă grija și atenţia cu care este tratat I. Druţă de către autorităţile statale ale Republicii Moldova. Pentru grandioasele proiecte ambiţioase ale "clasicului în viaţă al literaturii naţionale moldovenești", oricât de dificilă ar fi situaţia economică a statului, întotdeauna se găsesc bani și resurse materiale. "Patriarhului naţiunii moldovenești" i se editează și reeditează în tiraje de masă proza scurtă, romanele și eseurile, plătindu-i-se onorarii dintre cele mai grase, este inclus în programele de studii pentru școala generală și cea superioară, i se montează piesele, mai și fiind achiziţionate de Ministerul culturii la niște preţuri de 10–20 de ori mai mari decât obţin dramaturgii neclasici, dar în viaţă și ei.

Simptomatic în acest sens este episodul descris de către scriitorul Mihail Gheorghe Cibotaru (ex–ministru al culturii din Republica Moldova în anii 1994–1996) în cartea sa "Ministru poţi să şi nu fii..." (Editura Universul, Chişinău, 2007). I. Druţă scrisese piesa "Căderea Romei" şi-şi vedea spectacolul jucat doar în Sala cu orgă din Chişinău. "Dar n-a intrat la Minister, îşi aminteşte fostul ministru, nici la Filarmonică, nici la Direcţia cultură a municipiului, nu a vorbit, nu s-a consultat cu nimeni. A hotărât! De unul singur!" (pag. 47) La drept vorbind, recunoaște autorul memoriilor, el vorbise, totuși, cu Prim–ministrul (pe atunci celebrul A. Sangheli, cel care învinuia România că nu ajutase Republica Moldova nici măcar cu un "carandaș"), iar acesta "având o atitudine favorabilă faţă de maestru, i-o fi zis: "Nici o problemă, stimate!" Pretenţiile "clasicului în viaţă" au alertat însă marile personalităţi din lumea muzicienilor (Maria Bieșu, Mihai Munteanu, Eugen Doga, Veronica Garștea), acestea convingându-l pe președintele Snegur să nu admită "profanarea" Sălii cu orgă. Muzicienii aveau argumentele lor de rigoare: "1. Maestrul ţinea morţiș să dispună de Sala cu orgă doar din motivul că ea are coloane care aduc a stil vechi, roman. Își vedea spectacolul jucat în centrul sălii, cu spectatorii aranjaţi în jur. Ca în arenele antice. Spectatorii urmau să fie aduși, timp de două–trei luni, seară de seară, din toate raioanele..." (pag.50). Evident, pe I. Druţă îl interesa doar spectacolul său și făcea abstracţie de faptul că (aici venea alt argument al muzicienilor): "2. În pericol ar fi fost nu numai aspectul specific al Sălii, ci, mai cu seamă, însăși orga: ea nu suportă schimbări de temperatură, vibraţii provocate de surse de sunete străine".

După ce această delicată situaţie a fost discutată și la Ministerul Culturii, pe care I. Druţă îl neglijase completamente, ("nu găsise de cuviinţă nu numai să-i treacă

pragul, dar nici să-l contacteze, cel puţin, la telefon...”), ambiţiosul dramaturg s-a oprit “la fosta sală de şedinţe a c.c. – ului, actualmente – sală de expoziţii a Muzeului Naţional de Arte Plastice” (pag.51). “De ce nu sala Teatrului Naţional?”, apare fireasca întrebare. De Teatrul Naţional “părintele naţiunii moldovenești” nici nu vroia să audă, având un motiv formal, cel adevărat fiind altul (M. Gh. Cibotaru îl prezintă doar ca pe o presupunere), iar cele ce urmează ulterior dovedesc fără nici un fel de dubii că e vorba, totuși, de o certitudine a ex–ministrului. Autorul memoriilor descrie cu lux de amănunte vizita grupului de persoane oficiale (în frunte cu premierul Sangheli) care-l însoţea pe dramaturg în vederea luării în primire a Sălii de expoziţii: “Imediat cum intrăm, autorul piesei prinde glas: “Aici, jos, facem niște permutări și va fi vestiarul”. Ajungând la etaj, o ia la stânga și enumeră vreo cinci sau șase birouri pe care le va ocupa teatrul. Directoarea încearcă politicos să intervină, zicând că aceste birouri sunt utilate pentru muzeu și e complicat să fie eliberate, că va pune la dispoziţie altele, în interior. Maestrul a protestat: “Mie îmi trebuie aici, alături de sală, de scenă!” (pag. 52). Nici mai mult, nici mai puţin: “Mie îmi trebuie...” Iar atunci când premierul Sangheli sugerase că Sala ar putea rămâne și la dispoziţia pictorilor pentru a-și vernisa lucrările (“spectatorii (...) vor avea frumosul prilej de a se familiariza, în pauze, cu arta noastră plastică...”), I. Druţă s-a răsucit brusc, vădit nemulţumit: “Nu, nu, Andrei Nicolaevici!, a făcut el categoric. Dacă ni se pune nouă la dispoziţie sala, să fie a noastră, altcineva n-are ce căuta!” (pag. 53). “Pasărea pre limba ei piere”, a enunţat Marele Înţelept Anonim – “ni se pune nouă... să fie a noastră...” – ca un adevărat vlăstar de viţă autocrată, căci doar ţarii ruși semnau: “Noi, Nicolai al Doilea...” Firește, pentru un Patriarh al unui nou popor, nu se admite o altă adresare. În cele din urmă, M. Gh. Cibotaru

își mărturisește fireasca sa nedumerire: "Nu pricepeam nici în ruptul capului – prin ce e mai convenabilă această sală, cu mari cheltuieli suplimentare – s-au alocat circa o sută douăzeci de mii de lei! –, cu incomodarea activităţii Muzeului decât, să zicem, cea a Teatrului Naţional care adesea e pur și simplu închisă? Mai pe urmă cineva mi-a șoptit: ţinta e alta – maestrul intenţionează să se instaureze temeinic aici, Muzeul să devină cu timpul lăcașul "Casei Sfântului Apostol Pavel". Că o fi fost adevăr cele auzite, că n-o fi fost, unul Dumnezeu (mai bine zis – Druţă) știe" (pag. 54). Oricum, toate aceste acţiuni, fiind generate doar de un orgoliu exacerbat, au dus la eșuarea intenţiei "patriarhului" de a se căpătui cu Sala cu orgă sau, în cel mai prost caz, cu sala Muzeului Naţional de Arte Plastice pentru Fundaţia sa "Casa Sfântului Apostol Pavel". O lecţie bună i-au dat lui I. Druţă atunci, în toamna anului 1995, și spectatorii care n-au rupt ușile (cum își imaginase autorul) pentru a privi "Căderea Romei". Spectacolul fusese montat la Teatrul "B. P. Hașdeu" din Cahul și a fost jucat nu în sala Muzeului, ci... pe scena Naţionalului, tocmai acolo unde dramaturgului i se năzăriseră niște... mirosuri suspecte ("Pute a Gherlac", se îmbufnase el, avându-l în vedere pe actorul și regizorul, în vârstă de peste 80 de ani, care-i montase pe vremuri celebra-i piesă "Casa Mare"); "Se întâmplase, însă alt lucru neașteptat, își amintește M. Gh. Cibotaru, altă surpriză năucitoare: spectatorii n-au mai dat buzna la casa de bilete, (...) precum se întâmplase cu celelalte spectacole druţiene. Eram prezent în sală și am văzut cu ochii mei – erau ocupate doar vreo jumătate din locuri. De balcoane nici nu mai vorbesc. Sincer să fiu, îmi era foarte incomod..." (pag. 54).

Cu totul alta însă este atitudinea faţă de I. Druţă a autorităţilor oficiale. Din 1994 și până-n cel de al șaptelea an al noului secol XXI, când puterea de stat în

Republica Moldova a ajuns în mâinile fostei nomenclaturi de partid, nostalgică după regimul sovietic, "clasicul în viaţă a literaturii naţionale moldoveneşti" este un răsfăţat al conducerii statale. El este invitatul permanent al Companiei "Teleradio–Moldova" în zilele de la finele lunii decembrie a fiecărui an şi ca un adevărat "apostol şi patriarh al moldovănaşilor" ţine discursuri patriotice, mai făcând uneori şi din deget celor de la putere, dar şi lustruindu-le totodată imaginea, căci "puterea e de la Dumnezeu dată şi noi, ca nişte creştini adevăraţi, trebuie să ne supunem ei fără cârtire şi s-o respectăm."

I se publică în toată presa susţinută de putere reflecţiile sale despre viaţă, credinţă, istorie, educaţie, patriotism, mai ales în luna septembrie, la ziua lui de naştere, şi la marile sărbători creştine – Crăciunul şi Paştele –ca unui adevărat Patriarh. În septembrie 2006 un asemenea interviu tradiţional este însoţit de o "precuvântare" a publicistului Liviu Belâi pe care acesta şi-o începe cu "…o fi având şi greşeli, nu zic ba, omul – Druţă, că de! e… om şi el, ş-apoi a greşi e omeneşte (aşa, cel puţin, ne-o spun şi strămoşii noştri latini)". Da, e adevărat, a greşi e omeneşte, dar sunt greşeli între greşeli – e una când consecinţele greşelii le suportă doar persoana care a greşit, poate şi câţiva semeni de-ai lui, şi alta e când aceste consecinţe le îndură un popor întreg sau o parte a lui. În final, publicistul ne sfătuie să citim atent slovele înţelepte ale lui I. Druţă, pentru că "firește, Maestrul a mai *strecurat,* ca de obicei, câte ceva, aparte, printre rânduri". Să fim, dar, atenţi şi să vedem ce ne-a "strecurat" printre rânduri "Marele Bucătar, în afară de ingredientele deja cunoscute. I. Druţă începe cu elogierea postului naţional de radio "Moldova" care-i transmisese pe calea undelor, integral, romanul "Biserica Albă" şi care acţiune este "una din cele mai inspirate şi productive idei ale instituţiilor noastre culturale (…)

Firește, nu de zile bune s-a ajuns la așa ceva. Sărmana noastră cultură zace la pământ, iar înainte de-a fi fost doborâtă cultura, a fost detronat cuvântul, și, în primul rând, fruntea frunţilor, temelia de bază a limbii, motorul ei principal, cuvântul artistic". Până aici e totul adevărat, nici nu e cazul să mai cauţi ceva printre rânduri, nimic nu e de găsit, căci e spus totul pe faţă. În continuare, însă, Maestrul începe a "strecura": "E dureroasă și, pe undeva, chiar tragică această stare de lucruri, dat fiind că vizează însăși existenţa neamului ca atare (s.n.)" Pe care neam îl are în vedere "patriarhul" nostru? Printre rânduri fiecare-și găsește răspunsul pe care și-l dorește – adepţii "moldovenismului primitiv" află că I. Druţă are în vedere "neamul moldovenesc", iar ceilalţi rămân la părerile lor. Ce mai "strecoară" însă Maestrul printre rândurile următoarelor propoziţii?: "Sărmani cum ne știm, de când lumea, nu am avut nimic mai de preţ decât frumuseţea, plinătatea și seninătatea graiului matern (…) generaţia de azi pare să fi pierdut calea comunicărilor intime cu limba maternă…" Mare meșter al ambiguităţilor, I. Druţă nu-i spune graiului moldovenesc pe numele său corect, ci folosește sintagma "grai matern", evitând în același timp numele corect al limbii noastre materne – limba română – folosind aceeași expresie ca și pentru grai și lăsând să înţeleagă fiecare cum îi convine, aproape ca la Creangă: și lupul sătul, și capra nemâncată. Printre altele, Maestrul, vorba publicistului L. Belâi, pomenind în interviul său și de I. Creangă, relatează o părere a criticului și profesorului Vasile Coroban care i-ar fi spus într-o discuţie, că humulești eanul nu i-a citit pe marii corifei ai literaturii ruse Turgheniev, Tolstoi, Dostoievski, iar ceea ce știa despre ei, aflase din auzite de la dascălii săi Maiorescu și Eminescu. "În schimb, Creangă cunoștea folclorul – balade, povești, zicale, le cunoștea atât de bine, coborâse atât de adânc în harul cuvântului,

încât i s-au deschis porţile creaţiei…" Este o părere a lui V. Coroban, dar I. Druţă a ţinut s-o scoată din memoria sa pentru a "strecura" și câte ceva de-al său. Vorba e că, în comparaţie cu I. Creangă, care a devenit clasic abia după ce s-a dus în lumea celor drepţi, "clasicul în viaţă al literaturii naţionale moldovenești" nu doar a auzit, ci a și studiat marea literatură rusă, iar despre L. N. Tolstoi a și scris excepţionala nuvelă "Întoarcerea ţărânii în pământ", text care a și fost dramatizat, nuvela fiind înalt apreciată de exegeţii în materie din Rusia. Așadar, toate aceste precizări au fost făcute, evident, pentru ca să nu se creadă cumva, că titulatura de "clasic în viaţă" este una gratuită.

"Și, odată ce veni vorba de Creangă, își duce *clasicul* Maestru păsul mai departe, nu se poate să nu pomenim de școală, de metodele de instruire a copiilor. De la război încoace de când există statul moldovenesc, se tot discută predarea literaturii în școală". Corect, problema e mereu actuală, pentru că toată lumea scriitoare visează să fie inclusă în manualele școlare. Dar ce e, totuși, "strecurat" printre rânduri? Sunt atât de multe, încât ameţești, descifrându-le! De la care război încoace există statul moldovenesc? Printre rânduri poate fi găsit orice răspuns. Unul ar fi pentru o parte dintre adepţii "moldovenismului primitiv", care cred că actualul stat cu numele de "Republica Moldova" este succesorul Ţării Moldovei și frontierele lui actuale au fost trasate în linii mari de la războiul ruso–turc din 1812. Altul ar fi pentru o altă parte, mai moderată, care consideră că statul moldovenesc de astăzi s-a constituit după cel de-al Doilea Război Mondial, din care motiv Republica Moldova a obţinut o Transnistrie, dar i s-au amputat sudul Basarabiei și nordul Bucovinei. Al treilea răspuns îl găsesc și cei care consideră că Republica Moldova a apărut pe harta lumii ca stat după destrămarea imperiu-

lui sovietic din august 1991, urmată apoi de agresiunea Rusiei din 1992 care s-a transformat într-un adevărat război de ocupaţie, în consecinţă raioanele din estul Republicii fiind și după 15 ani controlate și stăpânite de forţele armate ale marelui vecin de la est.

Iar despre predarea literaturii în școală, pentru că sunt multe de "strecurat", I. Druţă aduce exemple din alte ţări, lamentându-se că în această problemă se poartă "discuţii peste discuţii, și nimeni nu vrea să ridice capul, să caute peste gard, să vadă ce fac vecinii în ţările ceva mai civilizate". Începe cu Franţa, unde "scriitorii nu sunt incluși în programa de învăţământ". Apoi trece la italieni care s-au dovedit a fi și mai raţionali: "Din prima clasă a liceului și până la bacalaureat, elevii studiază o singură lucrare – "Comedia Divină" de Dante". Ceea ce sugerează I. Druţă și "strecoară" printre rânduri poate fi citit cu multă uşurinţă, fără nici un efort. Da, bineînţeles, de ce copiii moldovenilor, din noul–vechiul stat moldovenesc și centrul viitoarei naţiuni moldovenești, în loc de textele unor oarecare Eminescu, Preda, Vieru, Vasilache, Arghezi, Romanciuc, Rebreanu și alţi scriitorași să nu se formeze ca cetăţeni și intelectuali de rasă, studiind o singură lucrare – "Povestea furnicii" sau în cel mai rău caz "Povara bunătăţii noastre"? Dând, însă, dovadă de modestie, "marele apostol și patriarh" mai aduce un exemplu, cel al evreilor care prezintă "o mare enigmă a culturii mondiale". Îi pomenește, firește, pe trei mari poeţi de origine evreiască ai Rusiei – Pasternak, Mandelștam și Brodski –, nu uită nici de autorii "celor mai fundamentale dicţionare ale limbii române (…) mari lingviști, veniţi oarecum din afară – Șăineanu, Candrea, Tiktin". Cum poate fi explicat fenomenul că evreii "au lăsat și lasă urme adânci în mai toate culturile europene?", se întreabă retoric I. Druţă. Răspunsul e simplu, de tot: "Evreii, de mii de ani, nu studiază decât o singură carte, Tora. Din

fragedă copilărie și până la adânci bătrâneţe…" dar și printre aceste rânduri "Marele Bucătar" se șmechereș-te să "strecoare" câţiva stropi de mir pușii să amintească moldovănașilor, că în afară de Sfânta Scriptură mai sunt și niște scrieri precum "Biserica Albă", "Căderea Romei", "Toiagul păstoriei" și încă vreo câteva, inspirate tot de acolo, din Cartea Cărţilor. La urma urmei, aceste scri-eri s-ar potrivi de minune pe rol de lecturi suplimentare pentru noua "naţiune moldovenească" la studiul Bibliei "din fragedă copilărie (cu alte cuvinte, din 1924, când a fost concepută în laboratoarele staliniste ideea "poporu-lui moldovenesc" și s-a creat pe malul stâng al Nistrului Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldoveneas-că) și până la adânci bătrâneţe". Evident, un asemenea scriitor cu intenţii și pretenţii de părinte spiritual al unui popor, are toate șansele să ia Premiul Nobel pentru literatură, această distincţie fiind o adevărată obsesie pentru majoritatea scriitorilor români. Criteriul de bază pentru care se decernează această distincţie literară este, firește, talentul, de care nu este lipsit I. Druţă, dar asemenea autori în cadrul literaturii universale sunt însă cu prisosinţă și Comitetul pentru decernarea premiului Nobel, pentru a alege doar pe unul, mai ia în considerare și alte criterii, unele dintre ele fiind sugerate de diverse societăţi mondene sau oculte. Îndârjirea cu care I. Druţă susţine și promovează aberanta idee de sorginte sovietică a "naţiunii moldovenești" pare să nu fie alimentată doar de titulatura de "clasic în viaţă". Ca și în cazul scriito-rului rus E. Evtușenko și al soţiei acestuia Emma, nu este exclus faptul că și soţia "clasicului" moldovean Era (Irina) i-o fi sugerat despre o eventuală posibilitate de a pune mâna pe "Nobel" Cunoscând bine caracterul soţu-lui și harul cu care este înzestrat, unei soţii ambiţioase nu-i rămâne decât să-i alimenteze discret orgoliul întru susţinerea și realizarea ideii despre care a scris ziaristul

francez Rene Al. de Flers în cartea sa "Radio Europa Liberă și exilul românesc" (Editura "Vestala", București, 2005), volum comentat de Lucreţia Bârlădeanu în "Secolul nomazilor".

Autorul de la "Europa Liberă" își amintește că în ceea ce se referea la Basarabia în perioada războiului rece dintre cele două lagăre antagoniste – socialist și capitalist – "exista un ordin de la New York, prin care se interzicea ca aceasta să fie menţionată. Ordinul aparţinea unui oarecare Yarrow, originar din Basarabia care, la nedumerirea lui Rene Al. de Flers de ce nu se pomenește nimic despre această provincie românească, i-a tăiat-o scurt: "Nu este treaba dumitale. Basarabia n-a fost niciodată românească și nici rușii n-au dreptul la ea". La pagina 202 autorul remarcă niște detalii șocante despre existenţa după cel de–al Doilea Război Mondial a intenţiilor de proclamare a unui stat israelit european pe teritorii românești, inclusiv pe cel al Basarabiei, deoarece "istoricii evrei, originari din Basarabia, spun că așezarea evreilor între Nistru și Prut datează din negura vremilor". La pagina următoare el mai precizează, referindu-se și la alţi autori, că "încă din secolul XIX se făceau planuri pentru fondarea statului israelit european. (…) Planul viza teritoriile Moldovei, Basarabiei, Bucovinei, Maramureșului și Galiţiei", iar pentru a preveni niște eventuale învinuiri (își cunoștea bine oponenţii), ziaristul francez are grijă să afirme: "Reproducându-l, nu fac antisemitism, ci redau adevărul".

Un argument în favoarea acestei pe cât de năstrușnice, pe atât de utopice idei, sunt și nenumăratele texte semnate de David Haham (născut la Soroca, dar stabilit astăzi în Israel) și publicate în săptămânalul de limbă rusă din Chișinău *"Еврейское местечко"* ("Târgușorul evreiesc"). Acest autor descrie cu multă căldură și firească nostalgie "târgușoarele evreiești" din Basarabia,

dar pretinde că toate aceste localităţi au, din punct de vedere etimologic, rădăcini… ebraice. Astfel, în concepţia lui D. Haham, denumirea orașului și a cetăţii Soroca provine de la "sorăk", ceea ce în ebraică înseamnă "neted", "lins". Se sugerează deci că străvechea localitate dacică a fost întemeiată de evrei. În aceeași cheie sunt tratate și subiectele despre alte "târgușoare evreiești" din Basarabia: Bălţi, Briceni, Holercani, Goian, Zguriţa, Dondușeni, Dubăsari, Călărași, Căprești, Chetrosu, Chișinău, Leova, Mărculești, Măscăuţi, Orhei, Rașcov, Râșcani, Strășeni, Telenești, Florești și multe altele. De exemplu, Orheiul vine de la "orăh" sau "orăah", ceea ce înseamnă "lung" sau "oaspete", Zguriţa vine de la "zgura", adică "închisă", Telenești – de la "telen", adică "delușor", Rașcov – de la "raș", adică "zgomot", Mărculești – de la "markuli", adică "tarabă" ș.a.m.d. Ceea ce promovează această revistă a "târgușoarelor evreiești" din Basarabia nu prea corespunde, de fapt, cu afirmaţia lui I. Druţă precum că "din fragedă copilărie și până la adânci bătrâneţe, evreii, de mii de ani, nu studiază decât o singură carte, Tora". Alta e că și pentru I. Druță Biblia a fost și este o sursă de inspiraţie, precum a rămas a fi o sursă inepuizabilă pentru multa și pestriţa lume scriitoare. Acest lucru iese în evidenţă atunci când, cu diverse ocazii, se fac selecţii din expresiile ce poartă semnătura "clasicului". Astfel, pe 28 octombrie 2004, de exemplu, în Sala Senatului a Universităţii de Stat din Chișinău a fost lansată monografia în două volume "Opera lui Ion Druţă: univers artistic, spiritual, filozofic", pe 885 pagini, lucrare colectivă la care au contribuit peste 50 de autori – critici și cercetători literari, folcloriști, oameni de artă, publiciști din Republică, România, Rusia și Germania.

Avizul–invitaţie întocmit de coordonatorul monografiei Mihail Dolgan (redactor ştiinţifico–stilis-

tic, responsabil pentru toate aspectele cărții, membru corespondent al A.Ș.M., doctor habilitat, profesor universitar) conține și câteva "fraze înaripate" de-ale "clasicului": "Credința e copacul ce freamătă pururea în sufletul omului", "Acolo unde nu e suflet, nimic nu e", (o pastișă a celebrei expresii biblice: "Dacă dragoste nu e, nimic nu e"), "Drumul spre casa Domnului e unul din cele mai frumoase drumuri pe lume" (fraza poate fi găsită, într-o formulare aproximativă în Psaltire și în câteva epistole din Noul Testament), "Atâta vreme cât viu rămâne cuvântul și viu rămâne duhul, vii vom rămâne și noi". Toate aceste expresii se sprijină pe niște cuvinte–cheie din învățătura creștină – Credință, Suflet, Casa Domnului, Duh, Cuvânt – și din acest motiv e lesne a-și dori să fie incluse, alături de Biblie, în programele de învățământ ale "națiunii moldovenești".

Indiscutabil, nimeni nu-i contestă scriitorului I. Druță talentul cu care a fost hărăzit, e o prostie să mergi împotriva evidenței. Deși cam emfatic, foarte mulți cititori și admiratori ai creației druțiene ar subscrie la "portretul" pe care i-l face M. Dolgan: "Specialiștii în materie, cu vederi nepreconcepute văd în persoana scriitorului basarabean un mare talent nativ, un făuritor de veritabile capodopere, de autentice universuri spirituale și filozofice, un artist neîntrecut în arta cuvântului poetic. Druță a fost și rămâne un adevărat scriitor al poporului care e legat cu trup și suflet de oamenii și natura ținutului, de istoria și tradițiile de secole, de creația folclorică și de frumusețile plaiului moldav, de filozofia și înțelepciunea plugarului, de întreaga lui spiritualitate…" Dar nu e corect și e păcat a nu observa cum orgoliul nemăsurat al omului transformă talentul, acest dar dumnezeiesc cu care este hărăzit, într-o monstruozitate. Academicianul Eugen Simion scrie într-un interviu, că atunci "când morala omului care scrie lezează valorile operei, ne aflăm în

faţa unui caz tragic și trebuie să-l judecăm ca atare".

Ion Druţă, prin tot ce a scris și, mai ales, prin ce a făcut ca persoană fizică, este și un fenomen literar, dar și un caz tragic. Întradevăr, atât omul, cât și scriitorul I. Druţă este o figură eminamente tragică, precum tragic este și destinul de creaţie al tuturor scriitorilor români din Basarabia. Datorită hazardului și ironiei istoriei prin care acestei provincii de margine a naţiunii române îi este dat să treacă, scriitorii din Basarabia de la 1812 până în prezent au de realizat două sarcini: prima este cea de afirmare în cadrul literaturii europene și universale, ea fiind preocuparea actuală de prim rang a literaţilor din Ţară, iar a doua pare a fi o perpetuă, aproape sisifică și încrâncenată bătălie pentru păstrarea identităţii naţionale a populaţiei dintre Nistru și Prut. Aceasta din urmă a fost și preocuparea literaţilor și a oamenilor de cultură români de la mijlocul secolului XIX, a celebrilor pașoptiști care au întemeiat statul modern român și au fortificat identitatea naţională românească. În consecinţă, în preajma și după Primul Război Mondial, această sarcină a pașoptiștilor fiind realizată, literatura română din dreapta Prutului a cunoscut o fructuoasă dezvoltare, ea angajându-se în competiţia literară europeană cu nume de referinţă, cu impetuoase și originale forme noi de exprimare, cum ar fi dadaismul sau teatrul absurdului, dacă e de menţionat doar cele mai în vogă și până astăzi realizări ale ei. Pentru scriitorul din partea stângă a Prutului însă cea de-a doua sarcină a rămas să fie ca o povară chiar și după două secole, din care motiv ei s-au pomenit în ariergarda cohortei literare a naţiunii române. Printre cei mai dotaţi cu har din fruntea acestei ariergarde este, indiscutabil, I. Druţă care-și conștientizează marele său aport în salvarea și păstrarea spiritului naţional al basarabenilor din timpul regimului sovietic, meritul său nefiind contestat de nimeni. În același timp,

e de la sine înţeles că dacă I. Druţă ar fi activat în dreapta Prutului, fiind scutit de a doua "povară", ar fi putut ușor ajunge nu în fruntea ariergardei, ci în cea a avangardei literaturii române. Un om lipsit de orgoliu, în cele din urmă s-ar resemna și și-ar accepta destinul tragic de scriitor basarabean. Alţii, cu niște orgolii mai temperate, ar accepta calea autorilor de texte care, pentru a se încadra în competiţia estetică a literaţilor din Ţară și, împreună cu aceștia, în cea europeană, au renunţat (o parte dintre ei – parţial, altă parte – total) la cea de-a doua "povară". De regulă, unii au părăsit provincia dintre Nistru și Prut, stabilindu-se în România, alţii au rămas în Basarabia, însă preocupările lor sunt mai mult de ordin estetic, încadrându-se firesc în mișcarea literară din Ţară, fiind recunoscuţi de liderii de opinie de acolo, publicaţi, recenzaţi, premiaţi. Orgoliul excesiv al lui I. Druţă însă nu i-a permis să le urmeze calea, dictându-i să nu coboare în nici un caz de pe cel de-al șaptelea fuscel al său și preferând o altă alternativă din cele două care, de obicei, se pun: ori totul, ori nimic. El a ales – ori totul în literatura naţională română, ori totul în literatura "moldovenească" din Basarabia. Și aici orgoliul său a coincis cu interesele politice și geostrategice ale Rusiei în această zonă (multrâvnită și după destrămarea imperiului sovietic) de a persevera în falsa teorie stalinistă despre existenţa unui "popor moldovenesc" diferit de cel român.

Înţelege oare I. Druţă tragismul situaţiei sale? Probabil, că da, iar de nu, cu atât mai acută și mai pronunţată este tragedia sa ca om și ca scriitor, orgoliul său exacerbat ţinându-l irevocabil în cătușele sale. Din cele trei mari teste pe care le trece un om de creaţie – proba de foc, de apă și a goarnelor de alamă, după cum spune povestea – ultima, cea a alămurilor, a gloriei adică, i-a devenit fatală.

Druţă nu este o ordinară persoană fizică, ci un om de creaţie, iar creaţia ţine mai degrabă de sacru și divin, de aici responsabilitatea unui om talentat nu se compară cu cea a unui fierar, plugar sau strungar.

Acceptând rolul de făuritor al unei noi "naţiuni", I. Druţă comite un sacrilegiu, un păcat mult mai grav decât ar părea la prima vedere păcatul orgoliului, or, naţiunile sunt creaţii ale Divinităţii. Lucifer, după cum se știe, tot din orgoliu a încercat să ia locul lui Dumnezeu. Același Eugen Simion crede că "în afara operei, scriitorul este un individ oarecare, cu o biografie mai mult sau mai puţin exemplară (…), în literatură eticul fără estetic rămâne o vorbă goală (…), adică morala scriitorului nu trebuie despărţită de opera lui".

Istoria literaturii universale cunoaște exemple în care unii scriitori în scrisul lor atingeau cote impresionante ale sublimului, însă, în viaţa de toate zilele erau niște delatori și niște brute. Doar în cazul în care un autor este hărăzit cu un mare talent, opera sa îl poate izbăvi de toate păcatele. I. Druţă mai are încă șansa ca, în timp, propria creaţie să-i salveze numele, demonstrând veridicitatea acestei sentinţe. În caz contrar va rămâne în istorie nu doar ca un scriitor oarecare, ci, mai degrabă, ca un apologet al contrafăcutei teorii staliniste despre existenţa unui popor și apoi a unei naţiuni moldovenești, diferite de poporul și naţiunea română.

Neptun, octombrie 2007

BASARABIA, RANA DE LA HOTARUL DE EST

90 de ani în urmă, la 27 martie 1918, prin votarea Actului Unirii de către Sfatul Țării de la Chişinău, s-a declanşat fenomenul Marii Uniri a neamului românesc. La 27 august 1989, prin actele Marii Adunări Naționale de la Chişinău, la care a participat aproape un milion de oameni, românii din Basarabia au declanşat alt fenomen măreț al istoriei noastre recente – căderea comunismului în ținuturile locuite de românii aflați în spații statale diferite după reîmpărțirea Europei de către cele mai criminale regimuri din secolul XX, cel comunist şi nazist. În ce măsură aceste două evenimente au ajutat poporului român să reziste la teroarea istoriei sale, aplicată la cel mai instabil hotar al Europei? Ce lecții au tras oamenii politici, intelectualii, oamenii de afaceri şi întregul popor român de peste 30 de milioane, din trecutele învățăminte ale istoriei?

Poate rezista România noilor "politici de forță", care se aplică chiar azi în dependență de "slăbiciunea militară", economică şi culturală, dar şi "asimilarea internă... din punct de vedere etnic şi politic" a teritoriilor locuite sedentar din vechimea vechimii de poporul român? Vom mai putea să ni-i onorăm şi peste 100 de ani pe Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul aşa cum americanii şi-i onorează pe George Washington şi Benjamin Franklin?